

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Filip Zbiral

**Závazkové poměry s mezinárodním prvkem
se zaměřením na postoupení pohledávky**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. února 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 251.954 znaků včetně mezer.

V Praze dne

Filip Zbírál

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval zejména JUDr. Petru Břízovi, LL.M., Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi k textu mé diplomové práce poskytl, a především za jeho velice ochotný a lidský přístup.

Poděkování taktéž patří mé rodině, a to za jejich bezmeznou podporu po celou dobu mého studia. Taktéž bych rád poděkoval své přítelkyni a kamarádům, kteří pro mě byli po celou dobu, kterou je znám, velkou oporou.

Obsah

Úvod	1
1 Vymezení základních pojmů	4
1. 1 Závazkový poměr a jeho členění podle právního důvodu jeho vzniku	4
1. 2 Mezinárodní prvek a závazkový poměr s mezinárodním prvkem	6
1. 3 Metody právní úpravy vztahů s mezinárodním prvkem.....	9
1. 3. 1 Přímá metoda	9
1. 3. 2 Kolizní metoda.....	12
2 Právní úprava smluvních závazkových poměrů s mezinárodním prvkem	17
2. 1 Nařízení Řím I	17
2. 1. 1 Geneze nařízení Řím I a jeho působnost.....	17
2. 1. 2 Volba práva jako základní hraniční určovatel	20
2. 1. 3 Určení rozhodného práva při neexistenci volby práva.....	23
2. 2 Mezinárodní smlouvy obsahující přímé normy	29
2. 3 Dvoustranné smlouvy o právní pomoci.....	31
2. 4 Zákon o mezinárodním právu soukromém.....	32
3 Vymezení základních pojmů spojených s postoupením pohledávky.....	36
3. 1 Pohledávka	36
3. 2 Postoupení pohledávky.....	39
3. 3 Účinky postoupení pohledávek na třetí strany	44
3. 4 Faktoring, forfaiting a další finanční operace založené na postoupení pohledávky	50
4 Úprava postoupení pohledávky v Nařízení Řím I.....	53
4. 1 Právní vztah mezi postupitelem a postupníkem.....	55
4. 2 Právní vztah mezi postupníkem a dlužníkem.....	57
5 Návrh nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany .	61
5. 1 Studie Britského institutu mezinárodního a srovnávacího práva.....	62

5. 2 Návrh nařízení	67
5. 2. 1 Oblast působnosti a definice	68
5. 2. 2 Jednotná pravidla	71
5. 2. 3 Ostatní ustanovení.....	76
5. 3 Zhodnocení navrhované úpravy	77
6 Mezinárodněprávní úprava postoupení pohledávky.....	81
6. 1 Úmluva OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku.....	81
6. 2 Úmluva o mezinárodním faktoringu	84
Závěr.....	87
Seznam použitých zkratk.....	92
Seznam použitých zdrojů	94
Abstrakt	108
Abstract	110

Úvod

Po hrůzách dvou světových válek nastoupilo mezinárodní společenství na cestu k větší spolupráci. Na starém kontinentu na tom má zásluhy zejména tehdejší Evropské hospodářské společenství, po Maastrichtské smlouvě označované jako Evropská unie.¹ Ruku v ruce s větší propojeností států a unijní integrací jde i větší početnost existujících soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem – lidé se stěhují do zahraničí za prací, nabývají rozsáhlé majetky v cizině, uzavírají manželství s cizinci a podobně. Zatímco některé tyto vztahy se v objektivní realitě vyskytují zřídka, zcela jistě se téměř každý za život střetne se **závazkovým právním poměrem**, jemuž je vlastní mezinárodní prvek. Patrně nejčastěji bude zástupcem této situace v dnešní době spotřebitelská či podnikatelská koupě zboží ze zahraničí, slovy unijního normotvůrce koupě od prodávajícího s *obvyklým bydlištěm* v cizině. To lze demonstrovat i na hodnotě zahraničního vývozu a dovozu zboží v České republice za rok 2022. Zatímco hodnota vývozu pro tento rok činila částku 4 407,3 miliard Kč, v případě dovozu šlo o částku ve výši 4 612,1 miliard Kč. Značný význam pak hraje z pohledu zahraničního obchodu právě Evropská unie, již je Česká republika součástí od 1. května 2004, kdy zahraniční obchod s členskými státy Evropské unie se na celkovém obratu zahraničního obchodu České republiky podílel dokonce ze 70 %.²

Pro závazkový poměr může přitom mít existence mezinárodního prvku významné právní konsekvence spočívající v tom, že se může řídit cizím právním řádem, potažmo zvláštním souborem hmotněprávních norem, zpravidla obsažených v mezinárodní smlouvě. Jeho subjekty by tak měly mezinárodnímu prvku v jejich právním vztahu věnovat odpovídající pozornost a přistupovat k právnímu poměru s vědomím, že se jeho klíčové složky, jako jsou splatnost, odpovědnost za vady či za škodu nebo třeba promlčení, nemusí řídit jejich domovským právem, s nímž jsou řádně obeznámeny. Mezinárodní právo soukromé rozeznává v zásadě dvě metody úpravy právních poměrů, jímž je inherentní mezinárodní prvek – metodu *kolizní*, jejímž účelem je učinit výběr národního právního řádu, kterým se bude daný vztah řídit, a *přímou*, jež pro jejich regulaci využívá zvláštních hmotněprávních norem určených jen a pouze pro úpravu přeshraničních vztahů. Hlavní roli ve sféře kolizní úpravy závazkových poměrů zastává Evropská unie, jež v oblasti justiční spolupráce ve věcech civilních (zahrnující i sjednocení kolizních norem) získala od Amsterodamské smlouvy pravomoc přijímat sekundární akty.³ V popředí této úpravy pak stojí nařízení Řím I, upravující závazky vzniklé ze smlouvy, a nařízení Řím II, obsahující úpravu závazků mimosmluvních. Přímé normy

¹ TOMÁŠEK, Michal, TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, s. 49.

² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraněční obchod České republiky se zbožím v roce 2022* [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/190968996/24200823k_c.pdf/96babe7a-56bd-4913-924b-55c2f27f139f?version=1.1. [citováno 2023-12-24].

³ TOMÁŠEK, TÝČ a kol., op. cit. sub 1, s. 367.

jsou oproti tomu téměř výlučně obsaženy v mezinárodních smlouvách, na jejichž přípravě se podílí významné mezinárodní organizace či jejich orgány, jmenovitě Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) a Mezinárodní ústav pro sjednocení mezinárodního práva soukromého (UNIDROIT).

Základním stavebním kamenem závazkového práva a s ním nutně souvisejícím pojmem je **pohledávka** jakožto právo věřitele na určité plnění, které může požadovat od dlužníka. Ta je přitom obchodovatelným aktivem a podobně jako jiné věci v právním smyslu tak může být předmětem převodu, a to i za hranice států. Převod pohledávky, označovaný jako **postoupení pohledávky**, odpovídajícím způsobem reflektují též předpisy mezinárodního práva soukromého, jmenovitě článek 14 nařízení Řím I zabývající se postoupením pohledávky na základě smlouvy a smluvní subrogací. Zatímco některé aspekty postoupení pohledávky, jako jsou vztahy mezi primárními subjekty tohoto převodu (dlužníkem, postupitelem a postupníkem) jsou touto úpravou postaveny najisto, pro jiné již tento závěr neplatí. Už od dob Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 diskutovanou, a v současné době dosud nevyřešenou, otázku představují účinky postoupení pohledávky na třetí strany.⁴ Tu si klade za cíl Evropská Komise rozřešit svým návrhem z března roku 2018,⁵ jež byl předložen jako jedno z opatření k dosažení unie kapitálových trhů a odstranění překážek přeshraničních investic. I tento legislativní počín má nicméně své nedostatky, o čemž mimo jiné svědčí i absence výsledku po téměř šesti letech od jeho předložení. Kromě Evropské unie však přeshraničnímu postoupení pohledávky věnují pozornost též Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo a Mezinárodní ústav pro sjednocení mezinárodního práva soukromého, čehož dokladem jsou i dvě z jejich dílen pocházející mezinárodní smlouvy.

Na tato **dvě témata – závazkové právní poměry s mezinárodním prvkem a přeshraniční postoupení pohledávky** – jsem se tak rozhodl svou diplomovou práci zaměřit. Ta tak bude odpovídajícím způsobem členěna na dvě části. **První část**, představovaná kapitolami 1 a 2, bude obsahovat obecný rozbor problematiky závazkových poměrů s mezinárodním prvkem a jejich právní úpravy. První část by tak měla sloužit jako půda pro následnou podrobnější analýzu právní úpravy přeshraničního postoupení pohledávky, jež bude provedena v **druhé části**, reprezentované kapitolami 3–6, které představují jádro této diplomové práce.

Kapitola 1 si úvodem klade za cíl vymezení základních pojmů. Měla by tak poskytnout odpověď na otázku, co je závazkový poměr, jaké jsou právní důvody jeho vzniku a jaká je jejich

⁴ Úmluva 80/934/EHS o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy ze dne 19. června 1980 (dále též jen „Římská úmluva“).

⁵ EVROPSKÁ KOMISE. *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2018. KOM (2018) 096 v konečném znění (dále jen „Návrh“ nebo „návrh nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany“).

relevance z hlediska úpravy ve výše zmíněných unijních nařízeních. Dále by měla odpovídat na to, co je třeba rozumět pod pojmem mezinárodní prvek a jak se tento projevuje v rámci závazkových právních poměrů. Konečně v ní bude též věnován prostor metodám úpravy právních poměrů s mezinárodním prvkem, a to včetně nastínění pramenů, v nichž nacházejí své uplatnění.

Kapitola 2 si následně bere za cíl analyzovat platnou právní úpravu smluvních závazkových poměrů s mezinárodním prvkem. Měla by tak odpovídat na otázku, v jakých pramenech práva lze nalézt úpravu smluvních závazků s mezinárodním prvkem, a popsat alespoň její základní východiska. Největší pozornost bude věnována nařízení Řím I, jež představuje základ kolizní úpravy této oblasti. Následovně budou alespoň základním způsobem představeny multilaterální smlouvy využívající přímou metodu úpravy poměrů s mezinárodním prvkem. V omezeném rozsahu se zaměřím i na relevantní úpravu ve dvoustranných smlouvách o právní pomoci, jakož i zbytkovou vnitrostátní úpravu v ZMPS.

Kapitola 3 bude nejprve zacílena na vymezení pojmů pro tuto kapitolu relevantních. Poskytne tak za pomoci odborné literatury, jakož i judikatury českých soudů a Soudního dvora Evropské unie odpověď na otázky: *Co je to pohledávka? Co znamená postoupení pohledávky? Co jsou účinky postoupení pohledávky na třetí strany?* Zároveň vymezí, které instituty vnitrostátního a mezinárodního obchodu jsou na postoupení pohledávky vystavěny.

Kapitola 4 by dále měla přiblížit platnou kolizní úpravu smluvního postoupení pohledávky v nařízení Řím I a jím upravené vztahy mezi hlavními subjekty zúčastněnými na jejím postoupení, jimiž jsou postupitel, postupník a dlužník.

Kapitola 5 se bude věnovat již avizovanému návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany. Bude tak nejdříve odpovídat na otázku geneze tohoto Návrhu se zaměřením na Studii Britského institutu mezinárodního a srovnávacího práva (dále jen „BIICL“), vypracovanou na popud Evropské Komise, a tímto dokumentem navrhovaná kolizní řešení. Následně v ní dojde k analýze norem obsažených v Návrhu Komise, včetně pozměňovacích návrhů předložených v průběhu legislativního procesu Evropským parlamentem a Radou. Na závěr této kapitoly si kladu za cíl provést kritické zhodnocení navrhované právní úpravy a srovnat Návrh s doporučeními obsaženými ve studii BIICL.

Kapitola 6 bude konečně věnovat pozornost i mezinárodněprávní úpravě postoupení pohledávky v Úmluvě OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku a Úmluvě o mezinárodním faktoringu, a to přestože jimi není Česká republika vázána.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Závazkový poměr a jeho členění podle právního důvodu jeho vzniku

Závazkové právo je oblast, se kterou se běžná populace setkává nejčastěji, neboť jeho předmětem je úprava poměrů, které slouží k uspokojování každodenních lidských potřeb vzájemnou kooperací mezi adresáty norem.⁶ Lze říci, že závazkové právo plní několik základních funkcí. Jednak slouží k naplňování potřeb, které si z rozličných důvodů nemohou osoby samy obstarat (ku příkladu zajištění bydlení nájemní smlouvou, obstarání peněžních prostředků úvěrovou smlouvou), za druhé činí možným převod či směnu různorodých hodnot (ku příkladu prostřednictvím kupní smlouvy) a konečně též umožňuje reparovat vzniklou materiální či imateriální újmu (deliktní právo).

Ústředním pojmem závazkového práva je pojem **závazek** či **závazkový poměr**, který můžeme v souladu s § 1721 OZ definovat jako vzájemný poměr mezi nejméně dvěma subjekty – dlužníkem a věřitelem – v rámci něhož má věřitel právo od dlužníka požadovat určité plnění jako svou pohledávku a dlužník má tomu odpovídající povinnost takové plnění věřiteli poskytnout jako svůj dluh. OZ v tomto smyslu přistoupil ke změně terminologie oproti dřívější úpravě v občanském zákoníku z roku 1964. Jeho § 488 totiž stanovil, že „závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek“. Pojem závazek měl tak dle tehdejší úpravy dva významy. Závazkem v širším slova smyslu bylo možno rozumět celý právní poměr mezi věřitelem a dlužníkem, zatímco závazkem v užším slova smyslu pouze obligační povinnost dlužníka, tedy dluh.⁷

Závazkové poměry můžeme členit rozličným způsobem. Nabízí se jejich dělení podle předmětu plnění na závazky peněžité a nepeněžité.⁸ Podle singularity, či plurality subjektů stojících na straně dlužnické, věřitelské, případně obou, na závazky jednoduché a společné. A podle toho, zda stojí samy o sobě či zda je jejich existence závislá na jiném závazku, je pak můžeme dělit na závazky hlavní a akcesorické (typicky ručení).⁹ Největší význam má však z hlediska zaměření diplomové práce rozlišení závazků podle právního důvodu jejich vzniku, a to na závazky **smluvní** a **mi-mosmluvní**. Je tomu tak zejména z důvodu jeho významu pro delimitaci věcné působnosti mezi

⁶ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo.* 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI Publishing, 2006, s. 21.

⁷ TINTĚRA, Tomáš, PETR, Pavel. *Základy závazkového práva. 1. díl. 2. vydání.* Praha: Leges, 2020, s. 26.

⁸ ŠTENGLOVÁ, Ivana, DĚDIČ, Jan, FIALA, Josef a kol. *Základy občanského práva hmotného. Závazkové právo I.* Praha: Leges, 2023, s. 39.

⁹ RABAN, Přemysl a kol. *Závazkové právo.* Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2019, s. 30.

unijními nařízeními Řím I,¹⁰ obsahujícím kolizní úpravu smluvních závazkových poměrů, a nařízením Řím II,¹¹ které naopak obsahuje kolizní normy pro poměry mimosmluvní. Za smluvní závazek lze obecně označit takový, jehož právním důvodem vzniku je smlouva, tedy konsensuální projev vůle alespoň dvou stran, který tyto subjekty zavazuje. Za závazky mimosmluvní oproti tomu ty, jejichž důvodem vzniku je delikt, kvazidelikt (např. bezdůvodné obohacení) či kvazikontrakt (např. nepřikázané jednatelství).

Obě zmíněné unijní úpravy stanoví, že se použijí na smluvní/mimosmluvní závazkové poměry „*občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů*“.¹² Kvalifikace toho, které závazky lze ve smyslu uvedených úprav považovat za smluvní či mimosmluvní, však nezáleží na jejich zařazení v národních právních řádech. Jde o unifikovanou kolizní úpravu, která musí být v členských státech aplikována jednotným způsobem, protože je třeba tyto pojmy interpretovat autonomně.¹³ Soudní dvůr Evropské unie pak ve svém rozsudku ve věci *ERGO Insurance* dospívá k závěru, že pojem smluvní závazkový vztah vymezený v čl. 1 nařízení Řím I „*označuje závazek svobodně přijatý jednou osobou vůči druhé osobě*“, zatímco mimosmluvní závazkové vztahy jsou zbytkovou kategorií zahrnující závazky vznikající z civilního deliktu, bezdůvodného obohacení, nepřikázaného jednatelství a předšmluvní odpovědnosti tak, jak jsou vymezeny v čl. 2 nařízení Řím II.¹⁴ Je však třeba říci, že s tímto konkrétním vymezením mimosmluvních závazků se setkáváme právě až v nařízení Řím II. Do té doby si musela praxe vystačit s výkladem v judikatuře SDEU (často ještě k tehdejší Bruselské úmluvě),¹⁵ jelikož mimosmluvní protipól k tehdejší Římské úmluvě absentoval. Dokladem toho je např. rozhodnutí ve věci *Tacconi* ze září roku 2002, ve kterém se SDEU ve vztahu k Bruselské úmluvě přiklonil k závěru, že závazek vzniklý z předšmluvní

¹⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen „nařízení Řím I“).

¹¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (dále jen „nařízení Řím II“).

¹² Čl. 1 odst. 1 nařízení Řím I; čl. 1 odst. 1 nařízení Řím II.

¹³ K tomu srov. bod 43. rozsudku SDEU ze dne 21. ledna 2016, ve spojených věcech C-359/14, *ERGO Insurance SE v If P&C Insurance AS*, a C-475/14, *Gjensidige Baltic AAS v PZU Lietuva UAB DK*.

¹⁴ Tamtéž, bod. 44. a 45.; toto rozhodnutí bylo zvoleno z důvodu explicitního vymezení hranic mezi smluvními a mimosmluvními závazky ve vztahu k nařízení Řím I a Řím II. Z dalších rozhodnutí SDEU zabývajících se rozdílem mezi smluvními a mimosmluvními závazky (ve vztahu k Bruselské úmluvě) lze jmenovat kupř. C-189/87 ze dne 27. září 1988, *Kalfelis v Schröder*, C-26/91 ze dne 17. června 1992, *Jakob Handte & Co. GmbH v Traitements Mécano-chimiques des Surfaces SA (TMCS)*.

¹⁵ Úmluva o soudní příslušnosti a o výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Bruselská úmluva), Brusel, 27. září 1968.

odpovědnosti (*culpa in contrahendo*) představuje závazek mimosmluvní.¹⁶ Tento závěr je současně výslovně potvrzen článkem 1 odst. 2 písm. i) nařízení Řím I, který ze své působnosti vylučuje závazky z předmluvního jednání, jakož i explicitní úpravou v nařízení Řím II. Ve vztahu k deliktům je současně třeba učinit zmínku o tom, že pojem civilní delikt ve smyslu nařízení Řím II zahrnuje výlučně porušení povinnosti mimosmluvní (následky porušení smlouvy totiž spadají dle čl. 12 odst. 1 písm. d) nařízení Řím I do mezí smluvního statutu).¹⁷ To pak odpovídá i tradičnímu chápání pojmu delikt, od něž se nicméně současná systematika českého OZ odchyľuje.¹⁸ Ve shodě s Rozehnalovou lze jinak uzavřít, že pomyslnou linií mezi závazky smluvními a mimosmluvními představuje **konsensus stran**.¹⁹

1. 2 Mezinárodní prvek a závazkový poměr s mezinárodním prvkem

V globalizovaném světě se podstatná část právních vztahů již neodehrává pouze uvnitř hranic jednoho státu. To je v rámci Evropské unie dále podpořeno realizací unijních svobod (volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu) ze strany zejména občanů členských států. Nikoliv zřídka tak nastává situace, kdy má určitý soukromoprávní poměr vztah k cizímu státu, čemuž se snaží jít svými normami naproti odvětví mezinárodního práva soukromého. Základní podmínkou pro aplikaci jeho norem je, aby daný soukromoprávní poměr měl určitý vztah k zahraničí, jež označujeme jako **mezinárodní prvek**. Ten se přitom může dle Kučery a Pauknerové vyskytovat zejména v následujících situacích:

- 1) U **subjektů právního poměru**. Tak tomu může být tehdy, pakliže má jeden z účastníků právního poměru státní příslušnost cizího státu či ku příkladu sídlo v zahraničí. Unijní úprava zde pak nejčastěji operuje s pojmem *obvyklé bydliště*.
- 2) U **právní skutečnosti, která je významná pro vznik a existenci tohoto poměru**. O tuto situaci se bude jednat, pakliže právní jednání či jiná právní skutečnost, popřípadě právně relevantní chování účastníka (např. plnění smlouvy o dílo – stavba domu) se odehrálo či má odehrát v zahraničí.

¹⁶ Rozsudek SDEU ze dne 17. září 2002 ve věci C-334/00, *Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA v Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS)*.

¹⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*, 2. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 134.

¹⁸ Ke kritice systematiky OZ srov. např. TICHÝ, Luboš, HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 8.

¹⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 75.

- 3) U **sekundárního objektu právního poměru**. Zatímco primárním objektem právního poměru rozumíme chování jeho subjektů (*dare, facere, omittere, pati*), to, čeho se takové chování týká, označujeme jako objekt sekundární. Nejčastěji takovým objektem bude nějaká věc v právním smyslu, ku příkladu nemovitost nacházející se v cizím státě.
- 4) U **souvisejícího či akcesorického právního poměru**, a to za předpokladu, že hlavní právní poměr podléhá cizímu právu.²⁰ Může jít ku příkladu o zajištění pohledávky řídicí se cizím právem.²¹

Aby však došlo k aplikaci norem mezinárodního práva soukromého, musí mít takový mezinárodní prvek určitou kvalitu, musí tedy být dostatečně **intenzivní**, resp. nikoliv zjevně zanedbatelný. Kučera s Pauknerovou v této souvislosti uvádí, že o zanedbatelný mezinárodní prvek půjde v případě, kdy by se vzhledem k očekávání subjektů daného poměru jevil mezinárodní zacházení s takovým poměrem jako nepřiměřené.²² Příkladem může být situace českého spotřebitele, který si v provozovně podnikatele se slovenskou státní příslušností v České republice zakoupí potraviny. V takovém případě je zřejmé, že dostatečná vazba na zahraničí není dána a takový poměr bude mít čistě vnitrostátní povahu.

Mezinárodní prvek zároveň musí být v poměru přítomen **objektivně**. Nepostačuje, pokud strany jinak v čistě vnitrostátním poměru takový mezinárodní prvek uměle vytvoří například dočasným přemístěním do zahraničí, kde uzavřou smlouvu nebo pouze za tímto účelem přemístí do zahraničí dočasně movitou věc za účelem změny jejího věcného statutu.²³ Objektivní existenci mezinárodního prvku se pak zabýval též Nejvyšší soud v usnesení **23 Cdo 5790/2016**, když mj. posuzoval, zdali může být mezinárodní prvek dán v případě podlicenční smlouvy uzavřené mezi českými právními subjekty, kdy se původní licenční smlouva řídila zahraničním právem (právem amerického státu Delaware). NS v této souvislosti dospěl k následujícímu závěru: „*Přesto, že jsou obě strany českými právními subjekty, je tudíž v jejich vztahu obsažen mezinárodní prvek, který není dán jen a pouze jejich vůlí (tedy jen tím, že by zvolily rozhodné právo a zahraniční sudiště), ale je dán objektivně, tj. ve skutkovém stavu, z něhož vztah účastníků vychází. Tzv. objektivní mezinárodní*

²⁰ KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 24.

²¹ Srov. § 91 odst. 1 ZMPS; k tomu je nicméně třeba uvést, že dosah tohoto ustanovení, pokud jde o smluvní zajištění obligačního charakteru, typicky ručení, je přijetím nařízení Řím I téměř vyprázdněn, k tomu srov. BŘÍZA, Petr, BŘIČHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana, HORÁK, Pavel, PTÁČEK, Lubomír, SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 555.

²² KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 24.

²³ BŘÍZA, BŘIČHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 5.

prvek ve skutkovém stavu je tím prvkem, který zařazuje situaci pod dopad zákona o mezinárodním právu soukromém (...). Tento mezinárodní prvek v daném vztahu zároveň není zjevně zanedbatelný.“²⁴ Může však vyvstat otázka, jak je tomu v případě **subjektivního** mezinárodního prvku, kdy si smluvní strany v čistě vnitrostátním poměru zvolí rozhodné právo cizího státu či sudiště v zahraničí. Například nařízení Řím I sice dle Rozehnalové primárně vychází z toho, že by mezinárodní prvek měl být v daném smluvním poměru přítomen objektivně. Připouští však v čl. 3 odst. 3 svou aplikaci i v případech, kdy je za rozhodné zvoleno právo jiného státu, než ve kterém se nachází všechny významné prvky daného poměru, avšak pouze v mezích jeho kogentních norem.²⁵ Tato úprava tak umožňuje z čistě vnitrostátního poměru vytvořit poměr s mezinárodním prvkem, kdy jediným takovým prvkem je právě taková volba zahraničního práva.²⁶

Promítneme-li nyní výše uvedené členění mezinárodních prvků do závazkových poměrů, lze dospět k závěru, že o závazkový poměr s mezinárodním prvkem může jít ve všech čtyřech takto zmíněných situacích. O zahraniční prvek může jít v případě smluvních závazků tehdy, kdy jsou smluvní strany (např. zhotovitel a objednatel v případě smlouvy o dílo) lokalizovány v různých státech. V případě deliktů třeba o situaci, kdy škoda sice vznikla v tuzemsku, ale k protiprávnímu jednání, které ji zapříčinilo, došlo v zahraničí.²⁷ Stejně tak sekundární objekt závazkových poměrů se může nacházet v zahraničí, může jít třeba o zboží, které je předmětem kupní smlouvy. Konečně může jít i o případy, kdy je kupříkladu ručením či bankovní zárukou zajišťován závazek, který se již sám jako primární poměr řídí cizím právem. Ne všechny tyto vztahy k zahraničí jsou však z pohledu pramenů mezinárodního práva soukromého stejně relevantní. V tomto ohledu lze zmínit ku příkladu úpravu v CISG, z jejíhož pohledu se o mezinárodní kupní smlouvu bude jednat v tom případě, kdy její smluvní strany mají své místo podnikání v různých státech. Lokalita, ve které se nachází zboží, jež je předmětem takové smlouvy, nemá z hlediska aplikace úmluvy žádný význam.²⁸

²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 23 Cdo 5790/2016.

²⁵ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 68–69.

²⁶ BŘÍZA, Petr. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. In: *Právní rozhledy*. 2009, č. 2, s. 40.

²⁷ Což byl třeba řešený skutkový stav ve známém rozsudku SDEU k Bruselské úmluvě ze dne 30. listopadu 1976 ve věci 21/76, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v Mines de potasse d'Alsace SA*; zjednodušeně ve věci šlo o vypouštění chemických látek do řeky Rýn ve Francii, jež mělo za následek vznik škody (zhoršení kvality povrchových vod) v Nizozemí.

²⁸ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 26.

1. 3 Metody právní úpravy vztahů s mezinárodním prvkem

Pro regulaci právních poměrů s mezinárodním prvkem se používají dvě základní metody úpravy – **přímá** a **kolizní**. Ani jedna z metod nicméně nepůsobí izolovaně a mohou se vzájemně doplňovat. Zároveň nejde o jediné způsoby úpravy vztahů s mezinárodním prvkem, neboť tu kromě nich mohou představovat též normy nestátního původu, které mají charakter soft-law a které tak na rozdíl od zmíněných metod postrádají obecnou právní závaznost. Pravidla v těchto instrumentech obsažená se mohou stát pro strany závazná jejich začleněním ve smlouvě. Použijí se však pouze v mezích kogentních norem práva jinak rozhodného.²⁹ Příkladem mohou být Principy mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (UPICC), podle jejichž preambule se tyto použijí za předpokladu, že se na tom smluvní strany dohodly.³⁰ Pro takové začlenění do smlouvy pak UNIDROIT vypracoval též modelové znění smluvních doložek.³¹ S ohledem na rozsah práce však bude pozornost věnována pouze přímé a kolizní právní úpravě.

1. 3. 1 Přímá metoda

Přímou metodou úpravy rozumíme úpravu soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, která za využití hmotněprávních norem přímo reguluje práva a povinnosti jejich účastníků.³² Lze tak říci, že státy, které jsou takovou právní úpravou vázány, disponují dvěma typy hmotněprávních norem pro úpravu téhož právního poměru. Prvním z nich pro úpravu čistě vnitrostátních vztahů, druhým pro vztahy, které v sobě obsahují cizí prvek. Toto si lze demonstrovat na úpravě kupní smlouvy. Její vnitrostátní úpravu v poměrech českého práva nalezneme v § 2079 a násl. OZ, zatímco kupní smlouva, jíž je inherentní mezinárodní prvek v podobě míst podnikání prodávajícího a kupujícího v odlišných státech, je regulována CISG. Zmínění tohoto způsobu úpravy jako prvního v pořadí není samoúčelné, neboť přímá metoda představuje ve vztahu k metodě kolizní úpravu speciální, jež má přednost.³³ K tomu se implicitně vyjádřil též ku příkladu Nejvyšší soud v rozsudku **23 Cdo 427/2017**, když shledal nesprávným postup Krajského soudu v Praze, který na vztah mezi slovenským prodávajícím a českým kupujícím přednostně před CISG aplikoval kolizní úpravu

²⁹ PFEIFFER, Magdalena, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 45.

³⁰ UNIDROIT. *Principles of International Commercial Contracts* [online]. 2016 (dále jen „UPICC“), preambule. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2016-English-bl.pdf>. [citováno 2023-11-20].

³¹ UNIDROIT. *Model Clauses for the Use of the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts* [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/UPICC-model-clauses-English-i.pdf>. [citováno 2023-11-20].

³² ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Právo mezinárodního obchodu. Včetně problematiky mezinárodního rozhodčího řízení*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 129.

³³ PFEIFFER, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 29, s. 37.

v nařízení Řím I, k čemuž konkrétně uvedl, že „*soud proto postupoval nesprávně, neposuzoval-li vznik (existenci) jednotlivých pohledávek podle Vídeňské úmluvy a neaplikoval ji jako úmluvu obsahující hmotněprávní přímé normy, která je přímo použitelná ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky a posuzoval-li otázky vzniku jednotlivých pohledávek vyplývajících z uzavřených kupních smluv bez dalšího podle § 409 a násl. zák. č. 513/1991 Zb. (slovenský obchodní zákoník)*“.³⁴

Přímé normy dle Kučery a Pauknerové vykazují 3 základní znaky. Prvním z nich je **bezprostřednost úpravy** spočívající v tom, že samy představují hmotněprávní úpravu práv a povinností subjektů. Dalším znakem je **bezprostřednost použití**, jehož význam tkví v tom, že ke svému použití nevyžadují předchozí aplikaci kolizní normy. Za třetí se konečně vyznačují tím, že předmětem jejich úpravy jsou výlučně **soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem**.³⁵ Lze zmínit, že o hmotněprávní unifikaci by teoreticky vzato šlo uvažovat též u poměrů vnitrostátních, Rozehnalová však uvádí, že takové sjednocení není vhodné z důvodu odlišných potřeb mezinárodního obchodu od obchodu vnitrostátního. Státy jsou pak zároveň otevřenější jednotné právní úpravě, pokud jde o vztahy s mezinárodním prvkem, neboť chtějí jen zřídka připustit, aby do jejich vnitrostátní právní úpravy vstupovaly instituty typické pro odlišné právní kultury. Problém může představovat též skutečnost, že přijetím mezinárodní smlouvy dochází k určitému zakonzervování právního stavu z důvodu následného obtížného hledání shody na jejich dodatcích, což se může míjet s potřebou častých novelizací vnitrostátní úpravy.³⁶ Zejména v rámci Evropské unie by byla taková situace dle mého názoru z důvodu potřeby četných transpozic unijních směrnic do právních řádů členských států neudržitelná.³⁷ I na této úrovni nicméně docházelo v minulosti v rámci tehdejšího Evropského hospodářského společenství k určitým snahám, jejichž původním cílem bylo vytvoření jednotného Evropského kodexu soukromého práva. Výsledek snah tehdy ustavené Komise pro evropské smluvní právo představují **Principy evropského smluvního práva (PECL)** jakožto soft-law instrument obsahující úpravu obecné části závazkového práva smluvního.³⁸

Nejčastějším pramenem práva, jež obsahuje přímé normy, je mezinárodní smlouva. Z těch nejdůležitějších si lze z oblasti závazkového práva zmínit již jmenovanou Úmluvu OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980 (CISG). Významnou oblast, která je rovněž přímými normami regulována, představuje mezinárodní přeprava. Jako na zástupce této úpravy lze odkázat ku příkladu na Úmluvu o mezinárodní železniční dopravě (COTIF) či Úmluvu o přepravní smlouvě

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. 23 Cdo 427/2017-I.

³⁵ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 199.

³⁶ ROZEHNALOVÁ, op. cit. sub 19, s. 23.

³⁷ Samozřejmě za předpokladu, že bereme v úvahu sjednocení národních soukromoprávních norem prostřednictvím mezinárodní smlouvy, a ne sjednocení na úrovni Evropské unie např. prostřednictvím unijních nařízení.

³⁸ PFEIFFER, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 29, s. 53.

v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR).³⁹ Posledně jmenovaná je zajímavá rovněž tím, že se v určeném rozsahu použije i ve vnitrostátní silniční nákladní dopravě.⁴⁰ Přímoúpravu lze nalézt i v případě závazkových poměrů mimosmluvních, jež je reprezentována Vídeňskou úmluvou o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963, jejímž signatářem je i ČR.⁴¹ S přímými normami se nicméně lze ojediněle setkat též v sekundárním právu Evropské unie. Takovou povahu má ku příkladu triáda nařízení, jež upravují evropské formy obchodních korporací.⁴²

Již bylo konstatováno, že metoda přímá a metoda kolizní mohou působit paralelně. S tím souvisí pojmy **vnitřních** a **vnějších mezi** přímé úpravy. Vnějšími mezemi se rozumí okruh otázek, které spadají do působnosti dané právní úpravy. Jedná se o mantinely, kterými daná právní úprava ohraničuje své uplatnění vzhledem k jiným normám, především kolizním. To obvykle činí prostřednictvím zvláštního ustanovení v úvodu mezinárodní smlouvy, které vymezuje působnost sjednaného souboru přímých norem jak po věcné stránce (například kupní nebo přepravní smlouvy), tak i podle mezinárodní povahy úpravy (relevantní mezinárodní prvek, jako je například místo podnikání smluvních stran v různých smluvních státech).⁴³ Pro lepší představu lze tuto situaci demonstrovat na Úmluvě CMR, která se dle svého čl. 1 odst. 1 použije na „*smlouvu o přepravě zásilek za úplatu silničním vozidlem*“, (**věcná působnost**) „*jestliže místo převzetí zásilky a předpokládané místo jejího dodání, jak jsou uvedena ve smlouvě, leží ve dvou různých státech, z nichž alespoň jeden je smluvním státem této Úmluvy*“ (**mezinárodní povaha úpravy**).⁴⁴ Naopak vnitřní meze představují materii, která spadá do působnosti daného souboru přímých norem, ale není jím explicitně upravena. V takovém případě mohou nastat dvě situace. Právní úprava může umožnit zaplnění svých mezer aplikací práva určeného na základě kolizní normy, kterou buď může sama obsahovat (např. čl. 16 odst. 5 Úmluvy CMR), nebo připustit aplikaci kolizních norem *lex fori* (čl. 7 odst. 2 CISG). V těchto případech hovoříme o úpravě **otevřené**. Druhou možností je situace, kdy soubor přímých norem předpokládá, že jeho mezery budou vyplněny podle obecných principů nebo zásad, na nichž

³⁹ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 32, s. 129.

⁴⁰ Srov. § 9a zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ PFEIFFER, Magdalena. 6.5.1 Hmotněprávní unifikace. In: KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 310.

⁴² Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS); nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu evropské společnosti (SE); nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE).

⁴³ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 206–207.

⁴⁴ Čl. 1 odst. 1 Úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), Ženeva, 19. května 1956, vyhlášená pod č. 11/1975 Sb.

úprava stojí, a nepřipouští podpůrné použití kolizních norem. V tomto případě mluvíme o **úpravě uzavřené**.⁴⁵

1.3.2 Kolizní metoda

Kolizní metoda představuje další základní způsob úpravy poměrů s mezinárodním prvkem, tyto však upravuje od metody přímé podstatně odlišně, neboť jí využívané normy samy neobsahují hmotněprávní úpravu práv a povinností jejich účastníků. Jak je patrné již z jejího názvu, účelem kolizní normy je z několika kolidujících právních řádů vybrat jeden (popřípadě více pro jeho různé prvky), kterým se takový soukromoprávní poměr bude řídit. Podoba kolizní normy se tak do značné míry liší od běžné konstrukce hypotéza–dispozice–sankce. Jejími konstrukčními prvky jsou **rozsah**, jež stanovuje okruh otázek spadajících pod kolizní normu, a **navázání**, jímž dochází prostřednictvím tzv. **hraničního určovatele** (neboli kolizního kritéria) k určení právního řádu, kterým se takový okruh otázek bude spravovat.⁴⁶ Za příklad lze vzít úpravu v § 69 odst. 1 ZMPS, podle nějž se věcná práva k movitým a nemovitým věcem (rozsah) řídí právním řádem státu, kde věc je (navázání). Jak kolizní normu, tak rozhodné právo na základě takové právní normy určené mají soudy povinnost aplikovat *ex officio*.⁴⁷ Není tomu tak ovšem v každém právním řádu, v anglickém právu dle Briggse soudce nemá možnost aplikovat cizí právo z úřední povinnosti, nýbrž pouze k návrhu účastníka řízení.⁴⁸ Přestože se kolizní normy od ostatních norem podstatně liší svou konstrukcí a účelem, je třeba dle Ústavního soudu na jejich aplikaci, interpretaci a následné odůvodnění rozhodnutí klást stejné požadavky jako na jiné normy podústavního práva. Případy, kdy soud určí rozhodné právo nesprávně, ať už v důsledku aplikace neodpovídající kolizní normy, či její nesprávné aplikace, mohou mít za následek porušení práva na spravedlivý proces.⁴⁹

Byť kolizní metoda představuje subsidiární úpravu soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, je nepochybně v pramenech mezinárodního práva soukromého reprezentována četněji. Zatímco přímá úprava je značně fragmentární v tom smyslu, že je jí regulována vždy pouze určitá výše právních poměrů (např. pouze některé smluvní typy), kolizní metoda je využívána pro regulaci téměř všech v úvahu připadajících soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem. Prameny kolizních norem mají na rozdíl od norem přímých často povahu vnitrostátního kodexu. V České republice jde o zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), jenž byl přijat v roce 2012 v rámci rekonstrukce soukromého práva a který s účinností k 1. lednu 2014 nahradil tehdejší zákon č. 96/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a

⁴⁵ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 32, s. 130.

⁴⁶ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 104–105.

⁴⁷ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 145.

⁴⁸ BRIGGS, Adrian. *The Conflict of Laws*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 4.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 1095/18.

procesním (dále jen „ZMPSaP“). Pokud však jde o oblast závazkového práva, je význam ZMPS do značné míry oslaben nařízením **Řím I** a **Řím II**, která před ním mají přednost.⁵⁰ I v oblasti kolizní se pak setkáváme s úspěšnými unifikacemi kolizních norem prostřednictvím mezinárodních smluv, ke které dochází zejména na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého.⁵¹ Na úrovni závazkového práva jde kupříkladu o Haagskou úmluvu o právu použitelném na dopravní nehody z roku 1971, jež stanoví rozhodné právo pro mimosmluvní civilní odpovědnost z dopravních nehod.⁵² Z dalších lze zmínit Haagskou úmluvu o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení z roku 1978, kterou však Česká republika není vázána.⁵³ Opomenout konečně nelze ani Římskou úmluvu jakožto předchůdce nařízení Řím I, jež zmíněnou úmluvu dle svého čl. 24 odst. 1 v rámci členských států nahrazuje. Úmluva se přesto i nadále použije v případě Dánska, které se nařízení Řím I neúčastní.⁵⁴

Jak již bylo zmíněno výše, rozhodné právo je v rámci kolizní metody určováno prostřednictvím tzv. **hraničního určovatele** (kolizního kritéria), jež vyjadřuje relevantní vztah k určitému státu. Cílem by přitom zásadně mělo být určení takového právního řádu, k němuž má právní poměr nejužší vazbu.⁵⁵ Ve shodě s již letitou zprávou Nejvyššího soudu ČSSR lze s určitými změnami a doplněními zmínit nejčastěji používaná kolizní kritéria,⁵⁶ kterými jsou:

- **Státní občanství** (*lex patriae*), jež, byť bývá po vzoru unijní úpravy častěji nahrazeno modernějším a flexibilnějším kritériem obvyklého pobytu, nadále nachází své uplatnění například ve věcech rodinněprávních.⁵⁷
- **Místo obvyklého pobytu účastníka právního poměru**,⁵⁸ které je v současnosti patrně nejčastějším kolizním kritériem a v současném ZMPS je užito již více než v 70

⁵⁰ § 2 ZMPS.

⁵¹ ROZEHNALOVÁ, op. cit. sub 19, s. 35.

⁵² Čl. 1 Úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody, Haag, 4. května 1971, vyhlášená pod č. 130/1976 Sb.

⁵³ HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW. *Status - Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Agency* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=89>. [citováno 2023-11-23].

⁵⁴ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 56.

⁵⁵ PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, LXVIII.

⁵⁶ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, sp. zn. Cpjf 27/86.

⁵⁷ Řídí se jím např. způsobilost uzavřít manželství a podmínky jeho platnosti podle § 48 odst. 1 ZMPS.

⁵⁸ V českých překladech unijních nařízení se užívá pojmu „obvyklé bydliště“. Takový překlad je nicméně nevhodný a pojmy je třeba vnímat jako synonymní, k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011: „Příhodnější – než „obvyklé bydliště“ dle překladu v Úředním věstníku – by proto byl výraz „obvyklý

případech.⁵⁹ Je užíváno ku příkladu pro posouzení právní osobnosti a svéprávnosti či v rámci smluvního závazkového práva podle nařízení Řím I.⁶⁰

- **Poloha věci** (*lex rei sitae*), jež je využívána zejména v oblasti práv věcných.⁶¹
- **Místo, kde došlo k právnímu jednání** (*lex loci actus*). Může jít například o místo, kde byla uzavřena smlouva (*lex loci conclusionis contractus*) či manželství.⁶²
- **Místo, kde došlo ke skutečnosti** (např. protiprávnímu jednání), **jež vedla ke vzniku škody** (*lex loci delicti commissi*), či místo, **kde škoda vznikla** (*lex loci damni infecti*),⁶³ jež jsou užívány v právu deliktním.
- **Právo místa soudu** (*lex fori*), jež je jako ukazatel užíváno zejména v otázkách procesních, kdy rozhodující orgán aplikuje právo svého státu. *Lex fori* rovněž může nacházet své využití v případech, kdy se nepodaří zjistit obsah cizího práva, popřípadě je-li to nemožné.⁶⁴
- **Právní řád, jímž se řídí obsah existujícího právního poměru mezi účastníky** (*lex causae*), jež je využitelný zejména při určení rozhodného práva navazujících či akcesorických vztahů mezi účastníky primárního poměru.⁶⁵ Jako příklad může sloužit otázka postupitelnosti pohledávky, jež se řídí stejným právním řádem jako právní skutečnost, která dala pohledávce za vznik (např. smlouva).⁶⁶

Nejdůležitějšího hraničního určovatele však v závazkových vztazích (zejména v těch smluvních) v současnosti představuje **právo zvolené účastníky právního poměru** (*lex electa*). Lze říci,

pobyt“, neboť lépe vystihuje autonomní povahu tohoto ukazatele, na rozdíl od vnitrostátním právem užívaným a zažitým termínem „bydliště“, u něhož se předpokládá úmysl se na určitém místě trvale zdržovat (srov. např. jiné jazykové verze, anglický habitual residence, německý gewöhnliches Aufenthalt, francouzský résidence habituelle, či slovenský obvyklý pobyt). Obvyklý pobyt tak představuje místo, v němž má osoba těžiště svého života.“

⁵⁹ PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013, s. 62.

⁶⁰ Srov. § 29 odst. 1 ZMPS.

⁶¹ Srov. § 69 odst. 1 ZMPS.

⁶² Srov. čl. 36 odst. 1 Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, Ulánbátar, 15. října 1976, vyhlášené pod č. 106/1978 Sb. (dále jen „Smlouva o právní pomoci s Mongolskem“).

⁶³ Srov. čl. 4 odst. 1 nařízení Řím II.

⁶⁴ Srov. § 23 odst. 5 ZMPS.

⁶⁵ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 123.

⁶⁶ Srov. čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I.

že volba práva je projevem autonomie vůle v oblasti kolizní a hraje v mezinárodním obchodě zcela klíčovou roli. Dle Břízy značně posiluje právní jistotu stran, neboť jim již předem umožňuje identifikovat hmotněprávní úpravu případných rizikových oblastí spojených se smluvním či jiným vztahem, jako jsou odpovědnost za škodu, vady, prodlení, jakož i otázku promlčení apod. Celkově tak činí poměr mezi dlužníkem a věřitelem předvídatelnější, čímž též šetří náklady a přináší jistotu ohledně výsledku soudních sporů.⁶⁷ Vhodná a často využívaná je též v kombinaci s případnou dohodou o volbě soudu (prorogační doložkou).

S volbou práva se nejčastěji setkáme právě v oblasti závazkového práva. Již Zpráva Giuliano-Lagarde z roku 1980 ve vztahu k Římské úmluvě hovořila o tom, že výslovné zakotvení volby práva do čl. 3 představuje pouhé potvrzení úpravy tradičně obsažené v právních řádech všech tehdejších členských států,⁶⁸ nařízení Řím I jde pak dokonce tak daleko, že ji prohlašuje za výchozí zásadu systému smluvních kolizních norem.⁶⁹ V oblasti smluv je legálním základem volby práva v současnosti **čl. 3 nařízení Řím I**, jež v kombinaci s čl. 2 umožňuje až na výjimky (představované ochranou slabší strany jako je spotřebitel či zaměstnanec) neomezenou volbu práva. Ta spočívá v tom, že strany mohou zvolit za právo rozhodné pro smlouvu kterýkoliv platný právní řád.⁷⁰ Omezenější je poté volba práva v případě mimosmluvních závazkových vztahů, neboť nařízení Řím II připouští dohodu o volbě práva až poté, co nastala skutečnost vedoucí ke vzniku škody. Alternativně i předtím, avšak pouze v případech podnikatelských vztahů.⁷¹ I některé další soukromoprávní poměry v omezené míře využívají volbu práva, lze se s ní tak setkat například v nařízení o dědictví, které zůstaviteli umožňuje namísto práva jeho obvyklého pobytu v době smrti zvolit za rozhodné právo státu, jehož byl státním občanem v době smrti či v době volby.⁷² Volba práva se naopak dle Kieninger tradičně nepřipouští v oblasti práv věcných.⁷³ Zajímavou se tak v tomto kontextu jeví úprava v nizozemském občanském zákoníku, podle níž se věcná práva k přepravovaným movitým věcem, pokud k přepravě dochází v rámci plnění závazku z kupní smlouvy, řídí právem, kterým se

⁶⁷ BŘÍZA, op. cit. sub 26, s. 39.

⁶⁸ GIULIANO, Mario, LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Official Journal, C 282, 1980 (dále jen „Zpráva Giuliano-Lagarde“), k čl. 3 odst. 1 Římské úmluvy.

⁶⁹ Bod 11. preambule nařízení Řím I.

⁷⁰ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 127–128.

⁷¹ Čl. 14 odst. 1 nařízení Řím II.

⁷² Čl. 22 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

⁷³ KIENINGER, Eva Maria. Freedom of Choice of Law in the Law of Property? In: *European Property Law Journal*. 2018, roč. 7, č. 3, s. 221–222.

řídí taková smlouva.⁷⁴ Pro kupní smlouvu je přitom připuštěna neomezená volba práva, čímž *lex electa* vstupuje i do oblasti věcných práv.⁷⁵ Podobným směrem jde i § 70 odst. 2 ZMPS, který podřizuje otázku vzniku a zániku vlastnického práva k hmotným věcem movitým právnímu řádu smlouvy, na jejímž základě vlastnické právo vzniká či zaniká.

⁷⁴ Čl. 10:133 *Občanského zákoníku Nizozemského království – Burgerlijk Wetboek* [online]. Dostupné z: <http://www.dutchcivilaw.com/civilcodebook01010.htm>. [citováno 2023-11-25].

⁷⁵ KIENINGER, op. cit. sub 73, s. 242.

2 Právní úprava smluvních závazkových poměrů s mezinárodním prvkem

V předchozí kapitole byly nastíněny základní metody právní úpravy vztahů s mezinárodním prvkem a členění závazkových poměrů podle právního důvodu jejich vzniku, včetně jeho významu pro mezinárodní právo soukromé. Cílem této kapitoly bude analýza pramenů kolizní a přímé úpravy **smluvních závazků**. Největší pozornost hodlám věnovat nařízení Řím I, které je jádrem kolizní úpravy této oblasti. Zmínka nicméně bude učiněna i o zbytkové úpravě v ZMPS a dvoustranných smlouvách o právní pomoci. Okrajově se bude kapitola zabírat i základním představením mnohostranných mezinárodních smluv obsahujících přímé normy, jmenovitě Vídeňské úmluvy o smlouvách o mezinárodní koupi zboží a úmluv z oblasti mezinárodní přepravy.

Vzhledem k zaměření diplomové práce primárně na smluvní oblast, což je dále prohloubeno kapitolami 3–6, zabývajícími se smlouvou o postoupení pohledávky, a rozsahu diplomové práce jsem se rozhodl blíže nevěnovat analýze právní úpravy závazků mimosmluvních. Činím tak nicméně s vědomím, že i pohledávky vzniknuvší z mimosmluvních zavazovacích důvodů, jako je civilní delikt, bezdůvodné obohacení, nepřikázané jednatelství, jakož i předsmluvní odpovědnosti, pro něž stanoví kolizní normy zejména nařízení Řím II, mohou být předmětem postoupení.⁷⁶

2. 1 Nařízení Řím I

2. 1. 1 Geneze nařízení Řím I a jeho působnost

Základ kolizní úpravy smluvních závazků s mezinárodním prvkem tvoří nařízení **Řím I**, které, jak již bylo zmíněno, nahradilo mezi členskými státy Evropské unie tehdejší Římskou úmluvu. Přijetí nařízení předcházelo předložení Zelené knihy o konverzi Římské úmluvy do komunitárního nástroje a o její modernizaci Komisí v roce 2002. Návrh nařízení byl pak Komisí předložen v prosinci roku 2005 a po četných změnách v průběhu legislativního procesu přijat s použitelností od 17. prosince 2009.⁷⁷ Přestože řada ustanovení Římské úmluvy zůstala nedotčena, vyžádal si změnu kupř. její čl. 4, obsahující náhradní hraniční určovatele v případě absence volby práva, a to z důvodu ne zcela jasného vztahu mezi jednotlivými odstavci a poměrně extenzivní aplikaci únikové doložky užší vazby v odstavci pátém ze strany soudů některých smluvních států.^{78, 79} Změnu

⁷⁶ CSACH, Kristián. Článek 14 Postoupení pohledávky a smluvní subrogace. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Nařízení Řím I a Nařízení Řím II. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 205.

⁷⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Nařízení Řím I a Nařízení Řím II. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 8.

⁷⁸ LANDO, Ole, ARNT NIELSEN, Peter. The Rome I Regulation. In: *Common Market Law Review*. 2008, roč. 45, č. 6, s. 1700–1701.

⁷⁹ EVROPSKÁ KOMISE. *Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernisation*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky

doznala též úprava kolizních pravidel týkajících se spotřebitelských smluv, ohledně níž bylo argumentováno, že již zcela neodpovídá rozvoji v oblasti distančních smluv. Zároveň ji bylo třeba uvést do souladu s přijatým procesním nařízením Brusel I.⁸⁰ Zcela novou úpravou je oproti Římské úmluvě pak třeba kolizní regulace pojistných smluv či započtení.

Svou **věcnou působnost** nařízení Řím I **pozitivně** vymezuje následujícím způsobem. Dle svého čl. 1 odst. 1 se vztahuje na „*smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů*“.⁸¹ První ze znaků této definice byl již nastíněn v podkapitole 1. 1, lze tak pouze připomenout, že ona pomyslná dělicí čára mezi smluvními a mimosmluvními závazky je v judikatuře SDEU spatřována v dobrovolném převzetí závazku jednou stranou vůči straně druhé.⁸² Druhou nezbytnou podmínkou je, že se v dané věci musí jednat o vztahy podle občanského a obchodního práva s výslovnou výlukou věcí daňových, celních a správních. V této souvislosti lze zejména odkázat na rozhodnutí ve věci **Eurocontrol**, podle něžž do rozsahu tohoto pojmu nelze zahrnout takové vztahy, ve kterých autoritativně vystupuje orgán veřejné moci při výkonu svých pravomocí (*acta iure imperii*).⁸³ V případě, kdy se tak stát (resp. jeho orgán) ve vztahu se soukromým subjektem ocitá ve vrchnostenském postavení, nelze nařízení Řím I aplikovat. Příkladem takové situace dle mého názoru mohou být v poměrech českého práva subordinační veřejnoprávní smlouvy. Pro ty sice je charakteristický konsensus smluvních stran, pročež se jedná o smlouvu, správní orgán však jejím prostřednictvím realizuje svoji vrchnostenskou pravomoc, neboť ji uzavírá namísto vydání správního rozhodnutí.⁸⁴ Naopak na horizontální vztahy, v nichž stát vystupuje jako každý jiný soukromoprávní subjekt, se nařízení Řím I použít může.⁸⁵ Konečně třetí znak, spočívající v kolizi právních řádů, vyjadřuje, že pro aplikaci nařízení se vyžaduje existence mezinárodního prvku zakládající se např. na skutečnosti, že smluvní strany mají obvyklé bydliště v různých státech, či rozdílnou státní příslušnost, nebo třeba ze skutečnosti, že smlouva má být plněna v zahraničí.⁸⁶ Mezinárodní prvek však může být smluvními stranami v čistě vnitrostátních

Evropských společenství, 2002, KOM (2002) 654 v konečném znění (dále jen „Zelená kniha o transformaci Římské úmluvy“), s. 25–26.

⁸⁰ Tamtéž, s. 29.

⁸¹ Čl. 1 odst. 1 nařízení Řím I.

⁸² Srov. např. 15. bod odůvodnění rozsudku SDEU ve věci C-26/91 ze dne 17. června 1992, *Jakob Handte & Co. GmbH v. Traitements Mécano-chimiques des Surfaces SA (TMCS)*.

⁸³ Srov. bod. 4. odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 14. října 1976 ve věci 29/76, *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v Eurocontrol*.

⁸⁴ Srov. § 161 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ KYSELOVSKÁ, Tereza. Článek 1 Věcná působnost. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Nařízení Řím I a Nařízení Řím II. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 18.

⁸⁶ Zpráva Giuliano-Lagarde, op. cit. sub 68, k čl. 1 odst. 1 Římské úmluvy.

situacích též uměle vytvořen ujednáním o volbě práva, jež se použije v mezích vnitrostátních ko-
gentních norem (čl. 3 odst. 3 nařízení Řím I).⁸⁷

Čl. 1 odst. 2 nařízení Řím I dále vymezuje svou věcnou působnost **negativně** a taxativně tak
vyjmenovává otázky, na které se nepoužije. Z nich lze jmenovat třeba otázky týkající se osobního
stavu či svéprávnosti, a to s výjimkou čl. 13, jež nalézají svou inspiraci v rozhodnutí francouzského
Kasačního dvora z roku 1861 ve věci *Lizardi*.⁸⁸ Další vyloučené otázky pak představují třeba zá-
vazky vyplývající z rodinných vztahů, majetkových vztahů mezi manžely, ze závětí a dědění (např.
dědické smlouvy), jakož i rozhodčí smlouvy a prorogační doložky, a to pro jejich převažující pro-
cesní povahu. Nařízení ze své působnosti vylučuje dle čl. 1 odst. 2 písm. f) též otázky upravené
právem obchodních společností, dle rozsudku SDEU ve věci *TVP* z roku 2019 se však tato výluka
vztahuje pouze „na organizační aspekty těchto společností, sdružení a jiných právnických osob“.⁸⁹
Bříza tak s odkazem na uvedené rozhodnutí dovozuje, že do působnosti nařízení Řím I bude spadat
i smlouva o převodu podílu, a to pokud jde o její obligační aspekty, zatímco aspekty korporační
(kam řadí i otázku převoditelnosti podílu) a věcněprávní budou z působnosti nařízení vyloučeny.⁹⁰

Časovou působnost nařízení Řím I vymezuje svým článkem 28 tak, že se použije na
smlouvy, které byly uzavřeny ode dne 17. prosince 2009.⁹¹ Jde-li o smlouvy uzavřené od 1. čer-
vence 2006 do 16. prosince 2009 včetně, použije se Římská úmluva. Pro smlouvy, jež byly uzavřeny
do 30. června 2006, se použije vnitrostátní úprava, představovaná v českém právním prostoru teh-
dejší ZMPŠaP. Otázku nicméně může vyvolávat situace, kdy k uzavření smlouvy došlo v době
použitelnosti předchozí právní úpravy, ale po 17. prosinci 2009 došlo k její změně ku příkladu for-
mou dodatků.⁹² Tou se v rozhodnutí ve věci *Nikiforidis* zabýval též Soudní dvůr Evropské unie, jež
uzavřel, že následek v podobě vtažení takové smlouvy do režimu nařízení Řím I může způsobit
pouze taková změna smlouvy, jež mezi smluvními stranami reálně vytvoří nový právní vztah, čímž

⁸⁷ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. The Rome I Regulation: Much Ado About Nothing? In: *The European Legal Forum*. 2008, roč. 8, č. 2, s. 64–65.

⁸⁸ FREDERICKS, Eesa Allie. Contractual Capacity in Private International Law: the Lizardi Rule in the Far East. In: *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*. 2018, roč. 51, č. 1, s. 120.

⁸⁹ Srov. bod 35. odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 3. října 2019, ve věci C-272/18, *Verein für Konsumenteninformation v TVP Treuhand und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG*.

⁹⁰ BŘÍZA, Petr. 17.4.2 Rozsudek ve věci TVP a jeho důsledky. In: HAVEL, Bohumil, NEVOLNÁ, Zuzana a kol. *Převody obchodních podílů a akcií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 247.

⁹¹ Čl. 28 nařízení Řím I ve znění Opravy, Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 87 (593/2008).

⁹² ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 57.

původní smlouvu nahradí. Takový následek naopak nezpůsobí změny v podobě pouhých aktualizací či úprav původní smlouvy.⁹³

Jde-li o **teritoriální působnost** nařízení Řím I, použije se v řízení před soudy všech členských států Evropské unie, s výjimkou Dánska, pro které i nadále platí úprava v Římské úmluvě.⁹⁴ V této souvislosti rovněž není bez zajímavosti, že úprava v nařízení Řím I byla po vystoupení Velké Británie z Evropské unie s určitými změnami vtělenu do vnitrostátního práva.⁹⁵ Nařízení (čl. 2) i Římská úmluva (čl. 2) stojí na principu univerzality spočívající v tom, že právo určené jako rozhodné se použije bez ohledu na to, zda se jedná o právo členského (resp. smluvního) státu, či nikoliv. Zároveň je bez právní relevance, zda se jedná o kolizi mezi právními řády členských, či nečlenských států EU a nařízení tak může být aplikováno i v případech, kdy ani smluvní strany, ani smlouva samotná nemají na Evropskou unii žádnou vazbu kromě té, že je řízení vedeno před soudy členského státu.⁹⁶

2. 1. 2 Volba práva jako základní hraniční určovatel

Nejdůležitějším hraničním určovatelem v Římské úmluvě a nařízení Řím I je **volba práva**. Již v rozhodnutí *Intercontainer Interfrigo* z října roku 2009 Soudní dvůr Evropské unie mj. zdůraznil, že vůle smluvních stran v podobě svobodné volby práva má přednost před podpůrně stanovenými hraničními určovateli.⁹⁷ Podle preambule nařízení Řím I by pak „volba práva měla být základem systému kolizních norem v oblasti smluvních závazků“.⁹⁸ Smluvním stranám je na vůli zvolit kterýkoliv právní řád, aniž by se zároveň vyžadovala existence vazby smlouvy či smluvních stran na takový stát, a takto určený právní řád mohou kdykoliv změnit (čl. 3 odst. 2).⁹⁹ Čl. 3 odst. 1 *in fine* pak umožňuje stranám štěpit obligační statut (*dépeçage*), tedy zvolit rozhodné právo pouze pro část smlouvy.¹⁰⁰ Lze si tak dle mého představit například situaci, kdy se otázky, jako jsou

⁹³ Srov. 37. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 18. října 2016 ve věci C-135/15, *Republik Griechenland v Grigorios Nikiforidis*.

⁹⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1864.

⁹⁵ MINISTRY OF JUSTICE, UNITED KINGDOM. *Explanatory memorandum to the Law Applicable to Contractual Obligations and Noncontractual Obligations (Amendment etc.) (EU Exit) Regulations 2019*. 2019 No. 834 [online]. 2018, s. 1–2. Dostupné z: https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2019/834/pdfs/ukxiem_20190834_en.pdf. [citováno 2023-12-01].

⁹⁶ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, op. cit. sub 87, s. 62.

⁹⁷ Srov. 24. a 25. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 6. října 2009 ve věci C-133/08, *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV*.

⁹⁸ Srov. 11. bod preambule nařízení Řím I.

⁹⁹ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, op. cit. sub 87, s. 66.

¹⁰⁰ Zelená kniha o transformaci Římské úmluvy, op. cit. sub 79, s. 44.

výše úroků z prodlení či promlčení,¹⁰¹ budou řídit odlišným právním řádem než zbytek smlouvy. Takové štěpení bude přípustné pouze za předpokladu, že se jedná o část smlouvy, která je od zbytku oddělitelná.¹⁰² Nelze tak například připustit, aby se povinnost prodávajícího dodat zboží řídila odlišným právním řádem než reciproční povinnost kupujícího zboží převzít či Zprávou Giuliano-Lagarde zmiňovanou situaci, kdy by se možnost kupujícího odstoupit od smlouvy řídila jiným právním řádem než obdobné právo prodávajícího.^{103, 104}

Volba musí být dle čl. 3 odst. 1 nařízení **výslovná**, nebo musí alespoň jasně vyplývat z ustanovení smlouvy či okolností případu, čili **konkludentní**. Otázku tak může vyvolávat, z jakých skutečností mohou soudy dovozovat úmysl stran volbu práva učinit. K tomu se opět vyjadřuje Zpráva Giuliano-Lagarde, jež jako příklad uvádí výslovné použití ustanovení vnitrostátního zákona (např. francouzského občanského zákoníku) či zavedenou praxi mezi stranami spočívající v tom, že předchozí vzájemné kontrakty obsahovaly volbu určitého práva, avšak zkoumaná smlouva ji neobsahuje. Dále je uváděno, že taková volba může vyplývat i z prorogační doložky či rozhodčí doložky, avšak pouze za předpokladu, že tento závěr odpovídá ostatním ustanovením smlouvy a okolnostem případu.¹⁰⁵ Původní návrh nařízení pak dokonce počítal v tomto směru s vyvratitelnou domněnkou o volbě práva státu, jehož soudy byly dohodnuty jako příslušné.¹⁰⁶ Od této, dle mého názoru poměrně nelogické, úpravy bylo nakonec v průběhu legislativního procesu upuštěno. Plně se v tomto ohledu ztotožňuji se závěrem Garcimartína, že pouhá volba soudu totiž může znamenat i jen to, že strany jednoduše rozhodné právo zvolit nechtěly a nelze jim tak vnucovat úmysl, který patrně vůbec nemusely mít.¹⁰⁷ Na úmysl stran rozhodné právo zvolit pak může být dle Břízy usuzováno též například z následné komunikace stran, kterou si s odkazem na určitý právní řád dodatečně vyjasňují ustanovení smlouvy, jakož i z jejich předmluvní komunikace, byl-li „draft“ smlouvy vyhotovován

¹⁰¹ Srov. BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 50, kde je rozebírán judikát SDEU ve věci *Intercontainer Interfrigo*. V tom bylo ve vztahu k tehdejšímu čl. 4 Římské úmluvy, jež umožňoval *dépeçage* i v případě absence volby práva, dovozeno, že promlčení je otázkou, která není dostatečně nezávislá na zbytku smlouvy, a tudíž oddělitelná. Bříza dovozuje, že tento přísný závěr nelze aplikovat i na štěpení obligačního statutu v rámci volby práva.

¹⁰² MAGNUS, Ulrich, MANKOWSKI, Peter. *Rome I Regulation: Commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, s. 212.

¹⁰³ Srov. 114. bod stanoviska Generálního advokáta Yvese Bota přednesené dne 19. května 2009 ve věci C-133/08, *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v Balkenende Oosthuizen BV a MIC Operations BV*, byť v dané věci se nejednalo o smlouvu kupní.

¹⁰⁴ Zpráva Giuliano-Lagarde, op. cit. sub 68, k čl. 3 Římské úmluvy.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ EVROPSKÁ KOMISE. *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2005, KOM (2005) 650 v konečném znění (dále jen „Návrh nařízení Řím I“), čl. 3 odst. 1.

¹⁰⁷ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, op. cit. sub 87, s. 67.

s odkazem na určitý právní řád. Jako podpůrný ukazatel pak může sloužit i sepsání smlouvy v určitém jazyce, jež však může mít relevanci tehdy, nejedná-li se o globální jazyk, zejména angličtinu.¹⁰⁸ Indikátorem volby práva dle mého názoru tak mohou být zejména jazyky, jež jsou užívány pouze v jednom jediném státu.

„Právem“, jež může být stranami smlouvy zvoleno, se pak rozumí pouze **právní řád platný v určitém státě**, popř. v jeho územní jednotce (např. právo státu New York či Delaware),¹⁰⁹ nikoliv nestátní pravidla. Nebylo tomu tak nicméně vždy, neboť prvotní návrh nařízení Řím I počítal s možností stran si za rozhodné právo zvolit zásady a normy hmotného závazkového práva uznávané na úrovni mezinárodní i úrovni EU.¹¹⁰ Tento návrh však vyvolával nejistotu, neboť zejména nebylo patrné, kdo by měl rozhodovat o tom, zdali se o takové zásady jedná, či nikoliv, což mohlo být ohniskem případných soudních sporů.¹¹¹ Ani tato část návrhu tedy nespátřila světlo světa a preambule nařízení Řím I tak v této souvislosti pouze stanoví, že smluvní strany mohou nestátní normy (např. výše zmíněné UPICC) či mezinárodní smlouvu (např. CISG v případech, kdy jinak nejsou splněny podmínky její aplikace) do smlouvy začlenit formou odkazu.¹¹² V tomto případě se nestátní normy, na rozdíl od původního návrhu, použijí pouze v mezích kogentních ustanovení práva jinak rozhodného.

O **omezení**, jež vyplývá z volby práva v čistě vnitrostátních situacích, již byla zmínka výše. Nařízení však jde v tomto ohledu ještě dále a v čl. 3 odst. 4 stanoví, že pokud se všechny významné prvky v dané situaci nacházejí v některém ze členských států, nelze se volbou práva odchýlit od kogentních norem unijního původu (včetně vnitrostátních norem transponujících unijní směrnice). Jinak řečeno, toto ustanovení představuje omezení volby práva nikoliv v čistě vnitrostátních, ale čistě „vnitrounijních“ vztazích, jež se uplatní v případě volby práva třetího (nečlenského) státu. Příkladem takové omezující unijní úpravy jsou četné směrnice na ochranu spotřebitele či směrnice 86/653/EHS o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.¹¹³ Omezení zvoleného práva ustanoveními, od nichž se nelze smluvně odchýlit, konečně představuje i zvláštní ochrana spotřebitele (čl. 6 odst. 2) a zaměstnance (čl. 8 odst. 1). Volba práva nicméně může být omezena i v oblasti kolizní, čímž je dle Rozehnalové míněno zúžení množiny v úvahu přicházejících právních řádů, z nichž mohou strany vybírat. S takovou situací se lze

¹⁰⁸ BŘÍZA, op. cit. sub 101, s. 44–45.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 36; tato možnost vychází z čl. 22 nařízení Řím I, jež považuje každou územní jednotku, mající vlastní kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy, za stát.

¹¹⁰ Návrh nařízení Řím I, op. cit. sub 106, čl. 3 odst. 2.

¹¹¹ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, op. cit. sub 87, s. 67.

¹¹² Srov. 13. bod preambule nařízení Řím I.

¹¹³ MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 102, s. 237–238.

v nařízení Řím I setkat na dvou místech, a to sice u přepravních smluv (čl. 5 odst. 2) a smluv pojistných (čl. 7 odst. 3).¹¹⁴ Limit volby práva pak představují též imperativní normy (čl. 9), jakož i výhrada veřejného pořádku (čl. 21).

Konečně je potřeba zmínit, že dle čl. 3 odst. 5 nařízení Řím I se existence a platnost dohody o volbě práva posuzuje v souladu s jeho články 10, 11 a 13. Ujednání o volbě práva je pak považováno za separátní ustanovení, které není dotčeno případnou neplatností samotné smlouvy, byť by v jejím samotném textu bylo obsaženo (tak tomu ostatně ve většině případů bude).¹¹⁵ Uvádí se, že platnost volby práva se posuzuje podle *lex causae* hlavní smlouvy (tj. podle práva zvoleného pro hlavní smlouvu).¹¹⁶ Bříza nicméně připouští možnost právo zvolit i pro samotné ujednání o volbě práva. Tento závěr se mi zdá logický, neboť byť, jak poukazuje,¹¹⁷ je ve vztahu k volbě práva užíváno pojmu „dohoda“ a ne „smlouva“, pořád by se dle mého názoru mělo jednat o závazek svobodně přijatý jednou stranou vůči straně druhé ve smyslu uvedené judikatury SDEU. Nařízení Řím I dohodu o volbě práva (na rozdíl od prorogační či rozhodčí doložky) ze své působnosti nevylučuje a osobně nevidím důvod, proč by nemohl být dán průchod autonomii vůle smluvních stran i pro tento případ.

2. 1. 3 Určení rozhodného práva při neexistenci volby práva

Pro případ, že smluvní strany volbu práva neprovedou, obsahuje čl. 4 nařízení Řím I náhradní kolizní normy pro určení práva, jimiž se smluvní závazkový vztah bude spravovat. Čl. 5–8 následně vymezují speciální pravidla pro přepravní, spotřebitelské, pojistné a individuální pracovní smlouvy, jež mají před čl. 4 přednost.¹¹⁸ V této diplomové práci si z důvodu rozsahu kladu za cíl pouze v základních obrysech tuto úpravu nastínit a zmínit alespoň některé hranice mezi uvedenými kolizními normami vymezené judikaturou SDEU.

Právě i čl. 4 představuje významnou změnu oproti pravidlům nastoleným v Římské úmluvě, jež operovala s tím, že se smlouva řídí primárně právním řádem země, s níž nejúžeji souvisí, a to v kombinaci s vyvratitelnými domněnkami o tomto nejužším spojení.¹¹⁹ Nařízení Řím I oproti tomu vychází z výslovného vyjmenování hraničních určovatелů pro některé smluvní „typy“.¹²⁰

¹¹⁴ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 78.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁶ ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 77, s. 63.

¹¹⁷ BŘÍZA, op. cit. sub 101, s. 59.

¹¹⁸ Srov. znění čl. 4 odst. 1 nařízení Řím I, podle nějž jím nejsou „dotčeny články 5 až 8“.

¹¹⁹ Srov. čl. 4 odst. 1 a 2 Římské úmluvy; vyvratitelnou domněnkou je zde obvyklé bydliště strany poskytující předmět smlouvy (v nařízení Řím I se změnila textace na „charakteristické plnění“).

¹²⁰ Pojem *typy* je vložen do uvozovek z toho důvodu, že tyto smlouvy jsou typizovány z hlediska nařízení Řím I, byť ve vnitrostátním právu často budou smlouvami inominátními (typicky franšizová smlouva a smlouva distribuční).

Pravidelně je zde rozhodujícím obvyklé bydliště některé ze smluvních stran v době uzavření smlouvy.¹²¹ Podrobnější vymezení kritéria obvyklého bydliště nicméně bude ponecháno až kapitole páté, neboť to je též rozhodujícím kritériem připravovaného návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany. Kolizní pravidla obsažená v čl. 4 odst. 1 nařízení jsem se z důvodu větší přehlednosti rozhodl uvést v následující tabulce:

Smlouva o koupi zboží	Obvyklé bydliště prodávajícího
Smlouva o poskytování služeb	Obvyklé bydliště poskytovatele
Smlouva, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti	Země, kde se nemovitost nachází
Nájem nemovitosti uzavřený pro dočasné soukromé užívání na dobu nejvýše šesti po sobě jdoucích měsíců	Obvyklé bydliště pronajímatele, je-li nájemce fyzickou osobou a má své obvyklé bydliště ve stejné zemi
Franšizová smlouva	Obvyklé bydliště osoby, jíž byla franšíza udělena (franšizanta)
Distribuční smlouva	Obvyklé bydliště distributora
Smlouva o koupi zboží v dražbě	Země, kde se dražba koná, je-li určitelné
Smlouva uzavíraná v rámci mnohostranného obchodního systému , který sdružuje nebo umožňuje sdružování početných zájmů třetích osob na nákupu či prodeji finančních nástrojů, jak je vymezeno v čl. 4 odst. 1 bodu 17 směrnice 2004/39/ES, ¹²² v souladu s pevně stanovenými pravidly a který je řízen jednotným právem	Toto jednotné právo (tedy právo regulující mnohostranný obchodní systém)

V této souvislosti bych nejprve přiblížil hranici mezi **kupní smlouvou** a **smlouvou o poskytování služeb** jakožto nejčastěji objevujícími se smlouvami vůbec. Zatímco kupní smlouva je v národních právních řádech zakotvena zpravidla obdobně – zahrnuje v sobě povinnost prodávajícího předat zboží a převést, resp. umožnit nabytí vlastnického práva a tomu odpovídající povinnost

¹²¹ Srov. čl. 19 odst. 3 nařízení Řím I.

¹²² Jde o tzv. směrnici *MiFID I*, jež je v současnosti již nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU (tzv. směrnice *MiFID II*).

kupujícího zboží převzít a zaplatit kupní cenu,¹²³ představuje smlouva o poskytování služeb kategorii obsahující pestrá paleta činností, od realizace stavby na základě smlouvy o dílo až po poskytování zdravotních či právních služeb, jež může jedna osoba poskytovat osobě jiné.¹²⁴ Z preambule nařízení Řím I je přitom patrné, že by pojmy „*dodání zboží*“ i „*poskytování služeb*“ měly být interpretovány souladně s čl. 5 nařízení Brusel I (bis),¹²⁵ pročež je pro jejich vymezení v zásadě využitelná i judikatura SDEU k tomuto nařízení přijatá. Vytyčením hranic mezi těmito smlouvami se zabýval Soudní dvůr Evropské unie v rozhodnutí *Car Trim GmbH*,¹²⁶ kde dospěl mj. s odkazem na CISG k závěru, že smlouvy o prodeji zboží, jež má být teprve vyrobeno či vyhotoveny, je třeba kvalifikovat jako smlouvy o prodeji zboží. Kromě toho SDEU též zmínil, že dodání převážné části materiálu bude zpravidla tvořit indicii směrem ke kvalifikaci takové smlouvy jako smlouvy o poskytování služeb.¹²⁷ Ve vztahu ke koupi zboží je třeba zmínit i to, že pojem zboží ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. a) nařízení Řím I zahrnuje pouze hmotné věci movité.¹²⁸ Smlouva o poskytování služeb pak spočívá dle rozhodnutí SDEU ve věci *Corman-Collins SA* minimálně v tom, že jedna osoba vykonává pro osobu jinou „*určitou činnost za úplatu*“.¹²⁹ Neméně důležitým ve vztahu k ní je i rozhodnutí ve věci *Falco*, podle něž licenční smlouva, kterou majitel práva duševního vlastnictví poskytne druhé smluvní straně právo takové dílo užít, není smlouvou o poskytování služeb, a to zásadně s argumentem, že se nejedná o činnost, ale pouze o závazek nezpochybnit užívání předmětu duševního vlastnictví nabyvatelem licence.¹³⁰

Jde-li o **převod věcného práva** (zejména vlastnického) k nemovitosti či její **nájem**, vychází se z hraničního určovatele *lex rei sitae*, což je odůvodněno obvyklou nejužší vazbou právě k tomuto místu a synchronizací s jejím věcným statutem (jde-li o převod).¹³¹ Jde-li naopak o **krátkodobý**

¹²³ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 90.

¹²⁴ MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 102, s. 283.

¹²⁵ Srov. 17. bod preambule nařízení Řím I.

¹²⁶ Rozsudek SDEU ze dne 25. února 2010 ve věci C-381/08, *Car Trim GmbH v KeySafety Systems Srl*.

¹²⁷ Srov. 38.–40. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 25. února 2010 ve věci C-381/08, *Car Trim GmbH v KeySafety Systems Srl*.

¹²⁸ MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 102, s. 282.

¹²⁹ Srov. 37. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 19. prosince 2013 ve věci C-9/12, *Corman-Collins SA v La Maison du Whisky SA*.

¹³⁰ Srov. 31. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 23. dubna 2009 ve věci C-533/07, *Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch v Gisele Weller-Lindhorst*.

¹³¹ MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 102, s. 286.

nájem fyzické osobě v případech, kdy mají obě smluvní strany své obvyklé bydliště v témže státě, reflektuje nařízení fakt, že bude mít zpravidla smlouva mnohem užší vazbu na takový stát.¹³²

Značný aplikační oříšek ve vztahu k Římské úmluvě představovaly **franšizová a distribuční smlouva**, u nichž mohlo být dle Magnuse složité určit, která ze smluvních stran poskytuje ono charakteristické plnění (resp. plní předmět smlouvy).¹³³ Úprava v nařízení Řím I nakonec zvolila řešení, jež by dle důvodové zprávy mělo chránit franšizanta a distributora jako slabší smluvní strany.¹³⁴ Není bez zajímavosti, že například ve Spojených státech amerických často není respektována volba práva, jíž by mělo docházet k obcházení právních norem chránících franšizanta jako slabší smluvní stranu.¹³⁵ To jej do jisté míry staví do podobného postavení jako obchodního zástupce v evropském prostoru.¹³⁶

Jednotlícím úmyslem jsou pak dle Tang vedeny i hraniční určovatele v případě **koupě v dražbě a smluv uzavíraných v rámci mnohostranného obchodního systému**. V případě dražby je jednak patrné, že smlouva bude mít nejužší vazbu právě na místo jejího konání, jednak se zdá neudržitelným, aby se každá jednotlivá smlouva uzavíraná v rámci dražby řídila rozdílným právním řádem podle obvyklého bydliště individuálních prodávajících. I pro případ smluv v rámci mnohostranného obchodního systému (jež zahrnují prodej, nákup či zápůjčku finančních nástrojů jako jsou převoditelné cenné papíry či finanční deriváty) je patrná úzká vazba právě na tento trh.¹³⁷ Cílem tak je, obdobně jako u aukcí, aby se všechny smlouvy spadající do rozsahu této kolizní normy spravovaly jedním právním řádem, zde *in concreto* tím, jehož veřejnoprávní normy trh regulují.¹³⁸

Pro případy smluv, které nejsou obsaženy v taxativním výčtu čl. 4 odst. 1, jakož i pro případy, kdy by smlouvu bylo možno současně kvalifikovat jako vícero tam uvedených smluvních typů, nařízení Řím I v odstavci druhém zakotvuje pravidlo, podle něž se tyto řídí právním řádem **obvyklého bydliště smluvní strany, jež poskytuje charakteristické plnění**. Charakteristické

¹³² TANG, Zheng. Law Applicable in the Absence of Choice - The New Article 4 of the Rome I Regulation. In: *Modern Law Review*. 2008, roč. 71, č. 5, s. 788.

¹³³ MAGNUS, Ulrich. Article 4 Rome I Regulation: The Applicable Law in the Absence of Choice. In: FERRARI, Franco, LEIBLE, Stefan. *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 41–42.

¹³⁴ Návrh nařízení Řím I, op. cit. sub 106, s. 5.

¹³⁵ BŘÍZA, op. cit. sub 101, s. 238.

¹³⁶ K tomu srov. zejména 22. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 9. listopadu 2000 ve věci C-381/98, *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc*, v němž bylo konstatováno, že právo obchodního zástupce na zvláštní odměnu (vyplyvající z čl. 17 směrnice o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců a transponované do § 2514 OZ) představuje imperativní normu.

¹³⁷ TANG, op. cit. sub 132, s. 790.

¹³⁸ MAGNUS. In: FERRARI, LEIBLE, op. cit. sub 133, s. 44.

plnění vymezuje Zpráva Giuliano-Lagarde jako to plnění, za které se platí a jež tvoří těžiště a sociálně-ekonomickou funkci daného smluvního poměru.¹³⁹ Předmětem tohoto odstavce, jež Magnus výstižně pojmenovává jako *catch-all rule*, budou významné kontrakty, jako jsou smlouvy o převodu práva průmyslového vlastnictví (ku příkladu patentů či ochranných známek), nájem movitých věcí, jakož i licenční smlouvy.¹⁴⁰ Další příklad představuje smlouva o postoupení pohledávky, jakož i transakce na ní vystavěné, jimž však bude věnována podrobná pozornost v kapitole 3. V případě, že by pak prvky smlouvy opodstatňovaly kvalifikaci dané smlouvy jako vícero v odstavci prvním vyjmenovaných smluvních typů, měl by být při výběru rozhodného práva zohledněn hlavní účel smlouvy a její těžiště.¹⁴¹ Za příklad může posloužit smlouva o nájmu nemovité věci za účelem provozu parkoviště, v níž se nájemce současně zaváže k odklizení sněhu a ledu v zimním období. V daném případě dle mého bude těžiště smlouvy tvořit právě onen nájem parkoviště, pročež se aplikuje hraniční určovatel *lex rei sitae*.

Pojednání o článku 4 nařízení bych uzavřel zmínkou o kritériu **nejužší vazby**, jež v jeho rámci plní dvojí funkci. Za prvé je v čl. 4 odst. 3 upraveno jako tzv. **úniková doložka** (*escape clause*), která soudu umožňuje aplikovat jiný než odstavcem prvním a druhým indikovaný právní řád, a to v situacích, kdy ze všech okolností případu vyplývá, že je smlouva „*zjevně úžeji spojena s jinou zemí*“.¹⁴² Příkladem dle mého názoru může být smlouva o dílo spočívající v opravě domu, kdy se zhotovitel na delší dobu přemístí do státu obvyklého bydliště objednatele, kde se současně daný dům nachází. Za druhé princip nejužšího spojení v čl. 4 odst. 4 představuje hraniční určovatel pro ty smlouvy, u nichž **není možné určit charakteristické plnění** ve smyslu odstavce druhého. Logickým zástupcem těchto smluv je smlouva směnná, jakož i další výměnné obchody, jako jsou třeba *swapy*.¹⁴³

Speciální pravidla jsou pak představována ustanoveními článků 5–8. **Článek 5** obsahuje speciální kolizní normy pro smlouvy o **přepravě zboží a přepravě cestujících**. Specifikem přepravy cestujících je pak například již výše zmíněné kolizní omezení volby práva.¹⁴⁴

Článek 6 obsahuje kolizní úpravu **spotřebitelských smluv**, pro něž se použije kritérium obvyklého bydliště spotřebitele. Za spotřebitele je nařízením považována fyzická osoba uzavírající smlouvu za „*účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti*“.¹⁴⁵ O

¹³⁹ Zpráva Giuliano-Lagarde, op. cit. sub 68, k čl. 4 Římské úmluvy.

¹⁴⁰ MAGNUS. In: FERRARI, LEIBLÉ, op. cit. sub 133, s. 45.

¹⁴¹ TANG, op. cit. sub 132, s. 795.

¹⁴² Čl. 4 odst. 3 nařízení Řím I.

¹⁴³ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, op. cit. sub 87, s. 70.

¹⁴⁴ Srov. čl. 5 odst. 2 nařízení Řím I.

¹⁴⁵ Čl. 6 odst. 1 nařízení Řím I.

spotřebitelskou smlouvu se nicméně ve smyslu uvedeného článku jedná pouze v těch případech, kdy obchodník provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi obvyklého bydliště spotřebitele, nebo se taková činnost na tuto zemi či několik zemí včetně ní zaměřuje a smlouva zároveň v obou dotčených případech spadá do rozsahu této podnikatelské činnosti.¹⁴⁶ V ostatních případech se rozhodné právo určí na základě obecných pravidel. Čl. 6 odst. 2 pak připouští omezenou volbu práva, jež se použije pouze v mezích kogentních norem obvyklého bydliště spotřebitele. Dosah ustanovení dále zužuje jeho odst. 4, jež taxativně vyjmenovává smlouvy, na něž se čl. 6, byť by jinak byly splněny podmínky odst. 1, nepoužije. Jde ku příkladu o výše zmíněné smlouvy uzavírané v rámci mnohostranného obchodního systému nebo smlouvy o poskytování služeb, mají-li být spotřebiteli poskytnuty výlučně mimo zemi jeho obvyklého bydliště.

Článek 7 stanoví kolizní normy pro dvě kategorie **pojistných smluv**. Prvně jsou to smlouvy kryjící velké riziko ve smyslu čl. 5 písm. d) První směrnice Rady 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu, ať už se pojistné riziko nachází na území členského státu či na území státu třetího. Druhou kategorií jsou pak smlouvy nevztahující se na velké riziko, nachází-li se pojistné riziko na území členského státu. V rámci druhé kategorie pak nařízení Řím I opět omezuje šíři právních řádů, ze které mohou smluvní strany vybírat v případě volby práva za účelem ochrany slabší smluvní strany (pojistníka, pojištěného či oprávněné osoby). V případě velkého rizika naopak nařízení volbu neomezuje, neboť se dle Gregové Širicové předpokládá, že tyto smlouvy bude uzavírat podnikatel.¹⁴⁷ Ustanovení pak dále obsahuje též specifická pravidla pro některé typy pojistných smluv, jako je životní pojištění a povinné pojištění.

Článek 8 konečně obsahuje kolizní normy pro **individuální pracovní smlouvy**. Obdobně jako v případě spotřebitele je sice připuštěna volba práva, tou však nesmí být zaměstnanec zbaven ochrany poskytované mu kogentními normami právního řádu, jež by se jinak použilo.¹⁴⁸ Pokud k volbě práva nedojde, měla by se pracovní smlouva řídit právním řádem státu, v němž, resp. z něhož zaměstnanec obvykle vykonává svoji práci,¹⁴⁹ a nelze-li takovou zemi určit, bude se smlouva řídit právním řádem státu, kde se nachází provozovna, která zaměstnance zaměstnala.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Srov. čl. 6 odst. 1 nařízení Řím I.

¹⁴⁷ GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, Lubica. Článek 7 Pojistné smlouvy. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Narizení Rim I a Narizení Rim II. Komentar. Praha: Wolters Kluwer CR, 2021, s. 137.*

¹⁴⁸ Čl. 8 odst. 1 nařízení Řím I.

¹⁴⁹ Čl. 8 odst. 2 nařízení Řím I.

¹⁵⁰ Čl. 8 odst. 3 nařízení Řím I.

2. 2 Mezinárodní smlouvy obsahující přímé normy

Kromě nařízení Řím I jsou smluvní závazkové poměry s mezinárodním prvkem předmětem zájmu četných multilaterálních úmluv využívajících přímou metodu úpravy. Lze se s nimi setkat primárně ve dvou oblastech mezinárodního obchodního styku.

První z nich představuje **mezinárodní koupě zboží**. Kupní smlouva je nepochybně nejfrekventovanějším smluvním typem v rámci přeshraničního obchodu, přičemž může stát sama o sobě, či být součástí jiných obchodních operací, jako je finanční leasing nebo distribuce.¹⁵¹ Za jeden z nejdůležitějších legislativních počinů na poli mezinárodního práva soukromého vůbec tak lze považovat Úmluvu OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1981 (dále jen „**CISG**“ nebo „**Vídeňská úmluva**“), jež představuje soubor přímých norem upravujících kupní smlouvy s mezinárodním prvkem. S ohledem na její čl. 2 písm. a), jenž z působnosti CISG vylučuje mj. koupi zboží „*pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti*“, se však Vídeňská úmluva vztahuje pouze na podnikatelskou koupi zboží, kterým je třeba zásadně rozumět, s výjimkami jako je software,¹⁵² pouze hmotné věci movité.¹⁵³ Dle svého čl. 1 se použije tehdy, jde-li o koupi zboží, při níž vystupují prodávající a kupující s místy podnikání v různých státech, a to alternativně, jestliže jsou oba tyto státy smluvními státy Vídeňské úmluvy (v takovém případě hovoříme o její **přímé aplikaci**), nebo se má na základě kolizních norem použít právo některého ze smluvních států (pak hovoříme o **aplikaci nepřímé**).¹⁵⁴ V současnosti je CISG vázáno vcelku 97 smluvních států,¹⁵⁵ včetně většiny průmyslově vyspělých zemí jako je USA, Japonsko, Německo či Čína. V důsledku toho je pak CISG potenciálně použitelná až na přes 80 % celosvětového obchodu.¹⁵⁶ Není rovněž bez zajímavosti, že Vídeňská úmluva byla inspiračním zdrojem pro současný český občanský zákoník, pokud jde o úpravu kontraktačního procesu.¹⁵⁷ Zmínit lze v této souvislosti ku příkladu pravidlo, podle něž i akceptace obsahující drobné výhrady či odchylky může být považována za přijetí nabídky, obsažené v čl. 19 odst. 2 CISG a nacházející svůj odraz v současném § 1740 odst. 3 OZ.

¹⁵¹ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 32, s. 179.

¹⁵² TICHÝ, Luboš. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 22.

¹⁵³ KRÖLL, Stefan, MISTELIS, Loukas A., PERALES VISCASILLAS, Pilar. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): A Commentary*. Second edition. München: C.H. Beck, 2018, s. 31–32.

¹⁵⁴ PFEIFFER, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 29, s. 143–144.

¹⁵⁵ UNCITRAL. *Status – United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods* [online]. 2023. Dostupné z: https://uncitral.un.org/en/texts/salegoods/conventions/sale_of_goods/cisg/status. [citováno 2023-12-05].

¹⁵⁶ KRÖLL, MISTELIS, PERALES VISCASILLAS, op. cit. sub 153, s. 1.

¹⁵⁷ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* [online]. 2012, s. 435. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [citováno 2023-12-05].

Druhou oblast představuje **mezinárodní přeprava**. Zde se však z důvodu rozsahu a zaměření této práce omezím pouze na příkladný výčet úmluv, kterými je Česká republika vázána, a to podle druhu mezinárodní přepravy. V podrobnostech odkazuji na text učebnic, které se následovně zmíněnou úpravou zevrubně zabývají.¹⁵⁸

V rámci **mezinárodní silniční přepravy** je Česká republika vázána jednak Úmluvou o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR) z roku 1956, do jejíž působnosti spadá přeprava zásilek (zboží),¹⁵⁹ jednak Úmluvou o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel (CVR) z roku 1973 pokrývající mezinárodní osobní přepravu.¹⁶⁰ Ta se nicméně netěší obdobnému významu jako její prvně zmíněný protějšek, neboť je jí v současnosti vázáno pouze 9 států.¹⁶¹

Pokud jde o **mezinárodní železniční přepravu**, má bezpochyby největší význam Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (COTIF) z roku 1980.¹⁶² Ta současně upravuje mezinárodní železniční přepravu cestujících a zavazadel (přípojek A) i přepravu zboží (přípojek B). V roce 1999 pak byla Úmluva COTIF rozšířena i o další přípojky Vilniuským protokolem, kterým je ČR rovněž vázána.¹⁶³

V oblasti **mezinárodní letecké přepravy** jde zejména o Úmluvu o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě (tzv. Montrealská úmluva) z roku 1999, jejímž cílem bylo modernizovat tehdejší Varšavskou úmluvu z roku 1929 a s ní související předpisy.¹⁶⁴ Do své

¹⁵⁸ Srov. PFEIFFER, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 29, s. 176–199; ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 32, s. 367–376; POLÁČEK, Bohumil. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. s. 243–287.

¹⁵⁹ Srov. LOJDA, Jiří. *Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční dopravě (CMR): Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2018, čl. 2. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/108/1/2>. [citováno 2024-02-10], kde s odkazem na jiné jazykové verze zmiňuje, že vhodnějším překladem by byl pojem „zboží“.

¹⁶⁰ Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel (CVR), Ženeva, 1. března 1973, vyhlášená pod č. 91/2006 Sb. m. s.

¹⁶¹ UNITED NATIONS. *Status - Convention on the contract for the international carriage of passengers and luggage by road (CVR)* [online]. 2023. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-B-26&chapter=11&clang=en. [citováno 2023-02-10].

¹⁶² Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (COTIF), Bern, 9. května 1980, vyhlášená pod č. 8/1985 Sb.

¹⁶³ OTIF. *Status - Protocol of 3 June 1999 for the Modification of the Convention concerning International Carriage by Rail (COTIF) of 9 May 1980* [online]. 2023. Dostupné z: https://otif.org/fileadmin/new/3-Reference-Text/3A-COTIF99/NOT-22021_Status_Protocol-1999_e_17-11-2023.pdf. [citováno 2023-02-10].

¹⁶⁴ Srov. preambuli Úmluvy o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě, Montreal, 28. května 1999, vyhlášené pod č. 123/2003 Sb. m. s.

působnosti, obdobně jako Úmluva COTIF, zahrnuje jak přepravu osob a zavazadel, tak přepravu zboží.

I ve sféře **mezinárodní říční a námořní přepravy** je pak pro Českou republiku závazných několik mezinárodních smluv. Prvotně jde o Budapešťskou úmluvu o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (CMNI) z roku 2001 a dále o Úmluvu Organizace spojených národů o námořní přepravě zboží (tzv. Hamburská pravidla) z roku 1978, jež se použije na smlouvy o námořní přepravě zboží.^{165, 166} Kromě výše zmíněných je ČR na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 392/2009 vázána i Athénskou úmluvou o přepravě cestujících a jejich zavazadel po moři z roku 1974.¹⁶⁷

2. 3 Dvoustranné smlouvy o právní pomoci

Vedle nařízení Řím I obsahují kolizní normy i některé dvoustranné smlouvy o právní pomoci, jež má Česká republika uzavřeny zejména se státy bývalého východního bloku. Kolizní normy obsažené v těchto instrumentech mají podle § 2 ZMPS přednost před ustanoveními ZMPS. Některé z nich však mají přednost i před nařízením Řím I, podle jehož čl. 25 není přijetím nařízení dotčeno použití ustanovení mezinárodních smluv obsahujících kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy, jejichž smluvním státem jsou jeden či více členských států (odst. 1), vyjímaje ty úmluvy, jejichž smluvní stranou jsou výlučně členské státy EU (odst. 2). To prakticky znamená, že bilaterální smlouvy o právní pomoci, které má ČR uzavřeny s **nečlenskými státy EU** (např. Mongolsko, Ukrajina či Uzbekistán), mají před úpravou v nařízení přednost. Nařízení Řím I má oproti tomu přednost před takovými smlouvami, jež ČR uzavřela s **členskými státy EU** (např. Maďarsko a Rumunsko).¹⁶⁸ Jistým problémem těchto úmluv je však fakt, že povětšinou nikterak nevymezují svoji působnost. Podle Břízy je pak lze aplikovat pouze za situace, kdy má mezinárodní prvek v daném závazkovém poměru určitou relevantní vazbu k oběma smluvním státům (např. obvyklý pobyt smluvních stran v obou těchto státech). V případě, že by zde však existovala významnější vazba ke třetímu státu či pokud by vztah ke smluvním státům měl být zanedbatelný, měla by dle něj být dána přednost úpravě v unijních normách.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Budapešťská úmluva o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (CMNI), Budapešť, 22. června 2001, vyhlášená pod č. 32/2006 Sb. m. s.

¹⁶⁶ Úmluva Organizace spojených národů o námořní přepravě zboží, Hamburk, 31. března 1978, vyhlášená pod č. 193/1996 Sb.

¹⁶⁷ Srov. čl. 1 odst. 1 písm. a) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 392/2009 ze dne 23. dubna 2009 o odpovědnosti dopravců k cestujícím po moři v případě nehod a PFEIFFER, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 29, s. 194.

¹⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1935.

¹⁶⁹ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 18.

Smlouvy o právní pomoci primárně vycházejí z toho, že rozhodným právem pro smluvní závazkové vztahy je právní řád státu, který si smluvní strany zvolí, i pro ně je tedy **základním hraničním určovatelem volba práva**. Subsidiárním kolizním kritériem je však pravidelně právní řád státu, **kde byla uzavřena smlouva** (*lex loci conclusionis contractus*).¹⁷⁰ Tento hraniční určovatel je dle mého názoru nevhodný a v dnešní době již zcela neodpovídá potřebám mezinárodního obchodního styku. Problém totiž spočívá v tom, že nereflektuje vývoj, pokud jde o uzavírání smluv mezi nepřítomnými (zejména uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace, jako je e-mail). V případech, kdy jsou smluvní strany lokalizovány v různých státech a uzavírají smlouvu ku příkladu prostřednictvím e-mailu či telefonické komunikace, nelze s jistotou určit, kde byla smlouva uzavřena. Vzhledem k tomu, že smlouva je obecně uzavřena až okamžikem, kdy nabyde účinnosti přijetí nabídky,¹⁷¹ v právním styku mezi nepřítomnými, tedy okamžikem, kdy akceptace dojde do dispoziční sféry adresáta,¹⁷² by bylo dle mého názoru možné dovodit, že smlouva je uzavřena v místě, kde se nachází oferent. K témuž závěru pak dochází i Bělohlávek, byť ještě ve vztahu k občanskému zákoníku z roku 1964.¹⁷³ Přesto je však vhodnější, pakliže takovou situaci bilaterální úmluva explicitně řeší, což je třeba případ smlouvy o právní pomoci s Maďarskem, podle jejíhož 38 odst. 2 věty druhé je rozhodným právem právní řád bydliště (sídla) příjemce návrhu na uzavření smlouvy (obláta).¹⁷⁴ Úskalí zmíněného kolizního kritéria nicméně osobně spatřuji též v tom, že místo uzavření smlouvy nemusí mít pro daný závazkový poměr a jeho subjekty žádný význam. Místo, kde bude smlouva uzavřena (resp. podepsána) totiž mohly smluvní strany zvolit čistě z praktických důvodů, jako je vzdálenost této destinace od jejich bydliště či sídla.

2. 4 Zákon o mezinárodním právu soukromém

Kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy jsou obsaženy v § 87 ZMPS. Ten za obecného hraničního určovatele ve svém odstavci prvním volí *lex electa*. V případě, že by smluvní strany volbu práva neučinily, je subsidiárním pravidlem, obdobně jako tomu bylo v tehdejší Římské úmluvě, kritérium nejuzší vazby. Nadto § 87 ZMPS vymezuje speciální kolizní pravidla pro pojistné smlouvy (odst. 3), jakož i specifická ochranná ustanovení, nemající povahu kolizních norem,

¹⁷⁰ Srov. čl. 36 odst. 1 Smlouvy o právní pomoci s Mongolskem; čl. 48 odst. 2 Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, Kyjev, 28. května 2001, vyhlášené pod č. 123/2002 Sb. m. s.; čl. 39 odst. 3 Smlouvy mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech, Taškent, 18. ledna 2002, vyhlášené pod č. 133/2003 Sb. m. s.

¹⁷¹ Srov. § 1745 OZ.

¹⁷² ŠILHÁN, Josef. § 1745 [Okamžik uzavření smlouvy]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

¹⁷³ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1937.

¹⁷⁴ Jak však bylo zmíněno, před touto bilaterální úmluvou se přednostně použije nařízení Řím I.

zacílená na spotřebitele obecně (odst. 2) a na ochranu spotřebitele v případě timesharingových smluv (odst. 4), jež jsou transpozicí unijních směrnic.¹⁷⁵ S ohledem na § 2 ZMPS a na zásadu přednosti unijního práva před právem vnitrostátním jsou však kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy obsažené v ZMPS nahrazeny úpravou v nařízení Řím I.¹⁷⁶ ZMPS se tak může použít pouze na ty smlouvy, které nařízení explicitně vylučuje ze své působnosti. Jde tak například o poměrně úzkou skupinu pojistných smluv z oblasti životního pojištění podle čl. 2 písm. j) nařízení Řím I, pro něž se dle § 87 odst. 3 ZMPS uplatní právo obvyklého bydliště pojistníka s možností neomezené volby práva.¹⁷⁷

Nařízení Řím I a Řím II by dle Rozehnalové měla v principu (s výjimkou explicitně vyloučených otázek) pokrývat celou oblast závazkového práva.¹⁷⁸ Lze si tak zcela legitimně klást otázku, zda v oblasti závazků z právních jednání (tedy nejen smluv), kromě výše zmíněného, ještě zbývá oblast, pro kterou i nadále zůstává ZMPS relevantní právní normou. Na první pohled je takovou úpravou § 90 ZMPS, jež obsahuje kolizní normu pro závazky z **jednostranných právních jednání**, jako jsou příslib odměny, vypsání ceny či slib odškodnění. Podle tohoto ustanovení by se právní poměry vzniklé z jednostranných právních jednání měly řídit právním řádem státu, kde měl jednatel svůj obvyklý pobyt či sídlo v době učinění jednání, ledaže sám zvolil jiné rozhodné právo.¹⁷⁹

V rozsudku ve věci *Engler* se SDEU v kontextu tehdejší Bruselské úmluvy zabýval situací, kdy žalobkyni s bydlištěm v Rakousku zaslala německá společnost *Janus Versand GmbH* jednostranně dopis obsahující „poukázku k vyplacení“, jež u žalobkyně vyvolával dojem o výhře určité peněžní částky. Uvedený dopis pak podmiňoval vyplacení výhry zasláním přiloženého formuláře zpět společnosti, což žalobkyně učinila. Společnost se v průběhu řízení bránila tím, že ve skutečnosti neměla v úmyslu žádnou výhru vyplatit a mezi ní a žalobkyní tak žádný smluvní závazek neexistoval.¹⁸⁰ SDEU se v návaznosti na to zabýval otázkou, zdali takovou situaci kvalifikovat jako nárok ze smlouvy ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. a) Bruselské úmluvy a s odkazem na svou předchozí judikaturu dospěl k závěru, že ano. Dle něj totiž „*zaslání příjemcům odesílatelem provedené jím zvolenými prostředky, které má svůj původ výlučně ve vůli svého původce, může tedy představovat závazek „dobrovolně přijatý“(...)*“.¹⁸¹ Z uvedeného rozsudku by se tak mohlo zdát, že též závazek

¹⁷⁵ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 535 a 541.

¹⁷⁶ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 56.

¹⁷⁷ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 539–540.

¹⁷⁸ ROZEHNALOVÁ, op. cit. sub 19, s. 74.

¹⁷⁹ § 90 ZMPS.

¹⁸⁰ Srov. 21. bod odůvodnění rozsudku SDEU ze dne 20. ledna 2005 ve věci C-27/02, *Petra Engler v Janus Versand GmbH*.

¹⁸¹ Tamtéž, 53. bod odůvodnění.

vzniklý z jednostranného právní jednání může spadat do rozsahu autonomního unijního chápání pojmu smluvního závazkového vztahu, což by mohlo být podpořeno též skutečností, že jednostranná právní jednání nejsou explicitně vyňata z působnosti nařízení Řím I a Řím II, jakož i z požadavku zajistit souladnost výkladu těchto norem s nařízením Brusel I bis.¹⁸² Bříza v souvislosti s tímto rozhodnutím nicméně, dle mého názoru zcela správně, uvádí, že jej nelze vztáhnout i na oblast určování rozhodného práva, neboť nařízení Řím I a Řím II upravují pouze konkrétní oblasti a nepředstavují obdobně jako Bruselská úmluva (resp. nařízení Brusel I bis) sběrnou úpravu pro celou oblast občanských a obchodních vztahů.¹⁸³ Plender s Wilderspinem pak zmiňují, že v daném případě odeslání formuláře ve skutečnosti představovalo přijetí nabídky, a tudíž SDEU uzavřel nesprávně, že nedošlo k standardnímu uzavření smlouvy.¹⁸⁴ Jedním názorem tak je, že jednostranná právní jednání s výjimkou těch, která bezprostředně souvisí se smlouvou (např. výpověď či nabídka), nespádají do působnosti ani jednoho z uvedených nařízení, protože se na ně aplikuje § 90 ZMPS.¹⁸⁵ Caravaca a González,¹⁸⁶ jakož i Kyselovská však zastávají názor opačný a jednostranná právní jednání řadí do působnosti nařízení Řím I.¹⁸⁷ Osobně posledně zmíněný závěr nepokládám za správný a plně se ztotožňuji s názorem předloženým Břízou výše.

Úprava v ZMPS nicméně přesto bude mít svůj význam v těch případech, kdy smlouvou například dochází k převodu vlastnického práva (ku příkladu kupní, darovací či směnnou smlouvou). Nařízení Řím I totiž upravuje rozhodné právo pouze pro **otázky obligační povahy**, do rozsahu jeho kolizních norem však nespadá problematika **věcněprávních účinků smlouvy**. Otázka, kdy dochází k převodu vlastnického práva k věci, jakož i jaké předpoklady k tomu musí být naplněny (typicky zápis do veřejného seznamu), se budou řídit vnitrostátní kolizní normou. Vznik a zánik vlastnického práva k hmotným věcem movitým se tak dle § 70 odst. 2 ZMPS řídí stejným právním řádem jako smlouva, jíž se převádí vlastnické právo (*lex causae*). Půjde-li naopak o převod vlastnického práva k věci nemovité, budou se v souladu s § 69 odst. 1 věcněprávní účinky takové smlouvy řídit právním

¹⁸² Srov. 7. bod preambule nařízení Řím I.

¹⁸³ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 495–496.

¹⁸⁴ PLENDER, Richard, WILDERSPIN, Michael. *The European Private International Law of Obligations*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2009, s. 60.

¹⁸⁵ PFEIFFER, Magdalena. 4 Závazkové právní poměry z jednostranných právních jednání. In: KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 303.

¹⁸⁶ CARAVACA, Alfonso-Luis Calvo, GONZÁLEZ, Javier Carrascosa. Chapter I: Scope. In: MAGNUS, Ulrich, MANKOWSKI, Peter. *Rome I Regulation: Commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, s. 63.

¹⁸⁷ KYSELOVSKÁ. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 85, s. 17.

řádem státu, kde se nemovitá věc nachází (*lex rei sitae*),¹⁸⁸ jenž nemusí být s obligačním statutem z důvodu možnosti volby práva podle čl. 3 nařízení Řím I totožný.

¹⁸⁸ PFEIFFER, Magdalena. 2.3 Věcněprávní účinky smlouvy. In: KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 286.

3 Vymezení základních pojmů spojených s postoupením pohledávky

Pohledávka je základním stavebním kamenem závazkového práva vůbec. Na jejím transferu je vystavěno mnoho institutů vnitrostátního a mezinárodního obchodu, jmenovitě například forfaiting, faktoring, sekuritizace či finanční zajištění. Někteří jdou v této souvislosti dokonce tak daleko, že postoupení pohledávky označují za jeden z nejvýznamnějších lidských objevů.¹⁸⁹ V zájmu zajištění právní jistoty a hladkého fungování vnitřního trhu (zejména volného pohybu kapitálu) by tak mělo být jednoznačným způsobem upraveno rozhodné právo, kterým se budou spravovat právní poměry mezi všemi těmito finančními operacemi dotčenými subjekty. Vzhledem k tomu, že se účinné právní úpravě v mnoha ohledech nedaří této právní jistoty dosáhnout a že tomuto tématu dosud nebyla v české nauce věnována odpovídající pozornost, jsem se v této práci rozhodl blíže zaměřit na přeshraniční postoupení pohledávky.

3.1 Pohledávka

Pohledávka je spolu s dluhem podstatou závazku, kterým rozumíme už od dob římských určité právní pouto mezi dlužníkem a věřitelem.¹⁹⁰ Tento právní poměr se vyznačuje svou závazností, a to tím, že nutí jeho subjekty se určitým způsobem chovat a že takové chování je za dalších podmínek vynutitelné prostřednictvím státní moci.¹⁹¹ Pohledávku můžeme vymežit jako subjektivní právo věřitele na určité plnění od dlužníka, zatímco dluh jako odpovídající povinnost dlužníka předmětné plnění věřiteli poskytnout.¹⁹² Lze tak říci, že pohledávka a dluh jsou dvěma stranami téže mince a rozdíl spočívá v tom, zdali se na ně díváme optikou věřitele, či dlužníka. Plnění, které je předmětem závazku, se vyznačuje svým majetkovým charakterem, musí tedy být penězi ocenitelné.¹⁹³ Je však třeba říci, že zájem na straně věřitele na poskytnutí takového plnění nemusí být výhradně majetkový (ten může být ku příkladu estetický, kulturní apod.).¹⁹⁴ Pohledávky lze samo sebou třídit, a to ku příkladu podle charakteru poskytovaného plnění na pohledávky peněžité a

¹⁸⁹ LABONTÉ, Hendric. Third-Party Effects of the Assignment of Claims: New Momentum from the Commission's Capital Markets Union Action Plan and the Commission's 2018 Proposal. In: *Journal of Private International Law*. 2018, roč. 14, č. 2, s. 319.

¹⁹⁰ Justiniánské Instituce. III.13: „*Obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei, secundum nostrae civitatis iura.*“ Překlad: Závazek je právní pouto, jež nás svou nevyhnutelností nutí, abychom v souladu s právem našeho státu poskytli někomu nějaké plnění.

¹⁹¹ ŠILHÁN, Josef. § 1721 [Podstata závazku]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

¹⁹² TINTĚRA, PETR, op. cit. sub 7, s. 26–27.

¹⁹³ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4.

¹⁹⁴ Srov. § 1722 OZ.

nepeněžité či podle právního důvodu jejich vzniku na pohledávky smluvní a mimosmluvní. Toto členění může mít význam z hlediska mezinárodního práva soukromého, neboť jeho různé prameny mohou omezovat svou věcnou působnost pouze na určité druhy pohledávek. Tak ku příkladu návrh nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany zahrnuje do své působnosti pohledávky peněžité i nepeněžité vzniklé z jakéhokoliv právního důvodu,¹⁹⁵ zatímco Úmluva OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku omezuje svou působnost pouze na peněžité pohledávky vzniklé ze smluv.¹⁹⁶

Pohledávka je centrálním pojmem závazkového práva, lze si však legitimně klást otázku, zdali může mít určitý přesah i do věcných práv. Byť se taková otázka může zdát být pouze teoretickou, nabývá na významu v souvislosti s rozlišováním na **obligacní a majetkové** (či věcněprávní) účinky jejího postoupení, které jsou jednou ze stěžejních otázek této kapitoly. Tuto otázku bych tak rád přiblížil na tuzemském právu. Občanský zákoník vychází ze širokého pojetí věci spočívajícího v tom, že věci v právním smyslu jsou podle něj jak věci hmotné, tak práva a jiné věci bez hmotné podstaty, doslova je podle něj pak věci „*vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*“.¹⁹⁷ Lze dospět k závěru, že pohledávka tato kritéria rovněž naplňuje a s ohledem na její charakter jakožto práva na určité plnění dovodit, že se jedná o movitou věc nehmotnou.¹⁹⁸ Byť se závazkové právní poměry obecně vyznačují svou relativitou, tedy účinky pouze mezi stranami daného právního poměru, u pohledávek by bylo možno uvažovat též o jejich účincích vůči třetím osobám, neboť jakožto věc v právním smyslu by mohly být předmětem absolutních majetkových práv (typicky práva vlastnického nebo zástavního),^{199, 200} které působí tzv. *erga omnes*.²⁰¹ Takové pojetí pohledávky je však v kontextu tuzemského práva přinejmenším problematické, neboť úprava věcných práv se použije pouze na ta práva, u nichž to připouští jejich povaha.²⁰² Švestka v této souvislosti uvádí, že jde

¹⁹⁵ Čl. 2 písm. d) Návrhu.

¹⁹⁶ UNCITRAL. *United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*. [online]. 2001 (dále jen „Úmluva o postoupení“), čl. 2 písm. a). Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/ctc-assignment-convention-e.pdf>. [citováno 2023-10-15].

¹⁹⁷ § 489 OZ.

¹⁹⁸ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 379.

¹⁹⁹ PETROV, Jan. § 979 [Věcná práva. Použitelnost ustanovení hlavy II.]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 27.

²⁰⁰ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* [online]. 2012, s. 259. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [citováno 2023-12-05].

²⁰¹ § 976 OZ.

²⁰² § 979 OZ.

pouze o ta práva, která jsou převoditelná na jiného a umožňují trvalý nebo opakovaný výkon.²⁰³ K této otázce se vyjádřil též Nejvyšší soud ČR v rozsudku sp. zn. **23 Cdo 3320/2020**, když posuzoval, zdali zásah do práva k peněžním prostředkům na účtu u bankovní instituce může představovat zásah do absolutního práva ve smyslu § 2910 věty první OZ. Konstatoval přitom, že nikoliv, protože by pak v podstatě postrádala smysl úprava v § 2910 věty druhé OZ upravující porušení normy s ochranným účelem a zásah do jiného práva poškozeného (*a contrario* tedy relativního práva). Konkrétně k této problematice Nejvyšší soud v 29. bodu rozsudku uvedl následující: „*Měla-li by být tedy ochrana ve smyslu § 2910 věty první o. z. hypoteticky dovozována z vlastnického práva k pohledávce, pak pohledávka „trvalý výkon“ ani „opětovný výkon“ nepřipouští, protože se na pohledávky věcněprávní ustanovení občanského zákoníku (§ 979 a násl.) nemohou použít, což nutně implikuje závěr, že úvahy o „vlastnickém právu k pohledávce“ (na nichž by pak byly založeny veškeré navazující úvahy o „zásahu do absolutního – vlastnického – práva k pohledávce“ ve smyslu § 2910 věty první o. z.) jsou nesprávné.*“²⁰⁴ Jak je patrné, Nejvyšší soud tedy minimálně z pohledu § 2910 OZ zastává stanovisko, že pohledávka nemůže být předmětem vlastnického práva. Předmětem výše zmíněného zástavního práva naopak pohledávka nepochybně být může, když s takovou možností explicitně počítá i § 1335 a násl. OZ.

Odlišný charakter pohledávky oproti jiným předmětům věcných práv je dále ku příkladu patrný z debat ohledně možnosti nabytí pohledávku od neoprávněného ve smyslu § 1109 a násl. OZ ve vztahu, k němuž je převážně dovozováno, že takové nabytí je vyloučeno.²⁰⁵ S tímto závěrem souhlasím a považuji jej za logický, neboť u pohledávek jakožto nehmotných věcí si stěžít může nabyvatel (postupník) ověřit, zdali je skutečně zcizitel věřitelem takové pohledávky. To je podstatný rozdíl od věcí hmotných, neboť ve vztahu k nim může nabyvatel svou dobrou víru odvozovat od skutečnosti, že má danou věc zcizitel u sebe, a tudíž je oprávněn ji převést. V této souvislosti lze jistě namítnout, že u podílu v obchodní korporaci, který je rovněž věcí nehmotnou (za předpokladu, že nebyl inkorporován do cenného papíru) se nabytí od neoprávněného obecně připouští. Podstatný rozdíl od pohledávky je zde však spatřován v tom, že obchodní podíl je (včetně společníka u některých forem obchodních korporací) předmětem evidence v obchodním rejstříku, z čehož může

²⁰³ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 20.

²⁰⁴ Bod 29. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2021, sp. zn. 23 Cdo 3320/2020.

²⁰⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. § 1109 [Nabytí vlastnického práva od neoprávněného]. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 410; dále srov. též BEZOUŠKA, Petr. Smluvní zákaz postoupení pohledávky (pactum de non cedendo). In: *Právní rozhledy*, 2015, č. 11, s. 389 nebo THÖNDEL, Alexandr. § 1109 [Nabytí vlastnického práva od neoprávněného]. In: ŠVESTKA, Jan, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 362.

nabyvatel odvozovat svou dobrou víru.²⁰⁶ Zvára nicméně za splnění určitých předpokladů dovozuje možnost nabytí od neoprávněného i ve vztahu k pohledávce, a to podle § 1111 OZ.²⁰⁷ Tento názor lze pochopit z hlediska ochrany dobré víry postupníka, avšak mám za to, že u pohledávky zkrátka nic (například pouhá přiložená smlouva pohledávku zakládající) nemůže postupníkovi zcela garantovat, že tato skutečně existuje a že již dříve nezanikla splněním či jiným způsobem. K založení nezbytné dobré víry nabyvatele by tak tento doklad jen těžko postačoval. Pokud bychom nabytí pohledávky od neoprávněného připustili, fakticky bychom tím konstitovali novou pohledávku s tím následkem, že by dlužník musel plnit dvakrát. Dle mého názoru by tak v tomto případě ochrana dobrověrného cesionáře neměla převážit nad ochranou dlužníka.

3. 2 Postoupení pohledávky

Pohledávka představuje pro jejího věřitele určitou majetkovou hodnotu, která může být předmětem právního obchodu, její transfer na jiného pak označujeme jako postoupení pohledávky neboli cesi (z latinského *cessio*). K využití tohoto institutu mohou věřitele vést různé ekonomické důvody, z nichž lze demonstrativně uvést potřebu získat likviditu (byť i v nižší výši, než je obvyklá hodnota pohledávky) ještě před splatností pohledávky, snahu získat peněžní prostředky, aniž by věřitel musel vést proti dobrovolně neplnícímu dlužníku zdlouhavé soudní řízení včetně případné exekuce nebo soudního výkonu rozhodnutí či ku příkladu potřeba zajistit pohledávkou svůj či cizí dluh.

Postoupení pohledávky je jedním ze čtyř způsobů změny v subjektech závazku, které rozeznává tuzemské právo, a to vedle převzetí dluhu, přistoupení k dluhu a postoupení smlouvy. Ke změně v subjektech závazku nicméně mohou dle některých právních řádů sloužit též další instituty, jako např. novace.²⁰⁸ Podstatou cese je změna věřitele pohledávky, přičemž nejčastějším typem změny věřitele je **dobrovolná cese** (*cessio voluntaria*) spočívající ve změně věřitele na základě smlouvy o postoupení pohledávky. Tuzemská právní úprava nicméně rozeznává též **cesi zákonnou** (*cessio necessaria*), kde se ke změně věřitele nevyžaduje smlouva, nýbrž k ní dochází na základě zákona ve spojení s jinou právní skutečností. Jako její příklad si lze uvést plnění tzv. formálně

²⁰⁶ ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Ivana Hexnerová – Bova Polygon, 2016, s. 258–259.

²⁰⁷ ZVÁRA, Michael. Účinky smluvního zákazu postoupení pohledávky. In: *Právní rozhledy*, 2015, č. 9, s. 322–323.

²⁰⁸ EVROPSKÁ KOMISE. *Důvodová zpráva k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro postoupení pohledávek na třetí strany*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2015, KOM (2018) 096 v konečném znění (dále jen „Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany“), s. 21–22.

vlastních dluhů, kdy dluh plní namísto dlužníka osoba, která za něj ručí či jej jinak zajišťuje.²⁰⁹ Převzetí dluhu se od postoupení pohledávky liší tím, že zde nejde o změnu v osobě věřitele, nýbrž v subjektu dlužníka.²¹⁰ Při přistoupení k dluhu se pak oproti tomu vůbec původní dlužník nemění, avšak přistupuje k dluhu jako další dlužník třetí osoba, která je s originálním dlužníkem nadále zavázána společně a nerozdílně.²¹¹ Významnější je ovšem rozdíl mezi cesí a postoupením smlouvy. Na základě postoupení smlouvy dochází k převodu celého postavení smluvní strany a všech s tím souvisejících práv a povinností, nikoliv tedy pouze samotné pohledávky. Postoupení smlouvy je přitom institutem, který do českého právního řádu zavedl až nový občanský zákoník, byť i ve vztahu k tehdejší právní úpravě bylo judikaturou dovozeno, že tuto smlouvu bylo možné uzavřít jakožto inominátní.²¹²

Smlouvou o postoupení pohledávky původní věřitel (postupitel) převádí pohledávku za dlužníkem (postoupenou stranou) novému věřiteli (postupníkovi). Vzniká zde v podstatě trojstranný právní vztah. Byť dlužník samotné pohledávky není smluvní stranou postupní smlouvy, musí mu být postoupení pohledávky notifikováno a do okamžiku tohoto oznámení se může svého dluhu zprostit i splněním postupiteli.²¹³ Od účinnosti postupní smlouvy již postupitel není věřitelem dané pohledávky, nýbrž pouze platebním místem, a má tak povinnost plnění přijaté od dlužníka postupníkovi předat. Pokud by tak neučinil, vzniká na jeho straně bezdůvodné obohacení.²¹⁴ Pohledávku může dle tuzemského práva smlouvou věřitel postoupit na třetí osobu i bez souhlasu dlužníka, avšak pouze takovou, která je zcizitelná, pokud zároveň její postoupení nevyklučuje ujednání věřitele a dlužníka nebo zákon.²¹⁵ Lze si přitom klást otázku, jakou má smluvní zákaz postoupení pohledávky povahu a jaké jsou následky jeho porušení. Tato otázka je dlouhodobě předmětem debat odborné veřejnosti a neexistuje na ni jednotný právní názor. Značný význam má přitom v kontextu čl. 14 nařízení Řím I, pročež považuji již zde za nezbytné se s ní alespoň optikou českého práva vypořádat. Aktuálně zastávané pohledy lze shrnout následujícím způsobem.

- 1) Myšáková dává v případě vědomosti postupníka o smluvním zákazu postoupení přednost **relativní neplatnosti**, které se může ve smyslu § 586 OZ dovolávat zejména

²⁰⁹ ŠILHÁN, Josef. § 1937 [Plnění formálně vlastních dluhů]. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 955.

²¹⁰ § 1888 OZ.

²¹¹ § 1892 OZ.

²¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. 33 Cdo 969/2013.

²¹³ § 1882 odst. 1 OZ; srov. též Čl. 9.1.10 UPICC či čl. 17 odst. 1 Úmluvy o postoupení.

²¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 23 Cdo 4886/2016.

²¹⁵ § 1881 odst. 1 OZ.

dlužník jakožto postoupená strana. V situaci, kdy o zákazu postupník nevěděl, se kloní k níže uvedenému závěru Dvořáka.²¹⁶

- 2) Handlar v případě postoupení pohledávky v rozporu s ujednáním věřitele a dlužníka dovozuje **neplatnost absolutní** s argumentem, že pokud se zákonodárce rozhodl vymezit zákaz postoupení pohledávek, u kterých to bylo výslovně sjednáno, nelze než dovodit, že smysl a účel zákona tuto neplatnost ve smyslu § 580 odst. 1 OZ vyžaduje.²¹⁷ Závěr o absolutní neplatnosti takové postoupní smlouvy pak dovozovala i judikatura v době účinnosti občanského zákoníku z roku 1964.²¹⁸
- 3) Dvořák neplatnost smlouvy o postoupení pohledávky neshledává, neboť dle něj může takové smluvní ujednání působit pouze mezi stranami dané smlouvy a nemůže se dotknout postavení třetích osob. Zároveň je dle něj dlužník dostatečně chráněn již případným **nárokem na náhradu škody vůči věřiteli** (postupiteli).²¹⁹ Z posledně zmíněného pojetí pak vychází současná úprava v některých pramenech mezinárodního práva soukromého. Jako příklad lze jmenovat Úmluvu OSN o smlouvě o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku,²²⁰ která nicméně dosud pro nedostatečný počet ratifikací nevstoupila v platnost (blíže k ní viz podkapitulu 6. 1.) či Principy mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT.²²¹ Toto řešení patrně nejlépe odpovídá relativnímu působení závazkových poměrů a rovněž je v souladu s řešením přijatým ve vztahu k pojmově blízkému institutu, kterým je zákaz zcizení a u kterého tuzemská úprava výslovně stanoví, že působí jen mezi stranami, ledaže byl zřízen jako právo věcné.²²² Nelze však pominout i oponentní stanovisko Handlara, podle nějž může mít dlužník zájem na tom, aby jeho věřitelem byl právě a jen subjekt, kterého si svobodně vybral. Dlužníkovi totiž může být na škodu již jen to, že se ocitne v právním poměru s někým, s kým nikdy

²¹⁶ MYŠÁKOVÁ, Petra. § 1881 [Postupitelnost pohledávky]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 9.

²¹⁷ PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku: komentář k § 1721-2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 260.

²¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 882/2005.

²¹⁹ DVOŘÁK, Bohumil. § 1881 [Zákaz postoupení pohledávky]. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 739.

²²⁰ Čl. 9 Úmluvy o postoupení.

²²¹ Čl. 9.1.9 UPICC.

²²² § 1761 OZ.

nejednal, ba se ani nesetkal, čímž je do jisté míry relativizován Dvořákův závěr o tom, že je dlužník chráněn již případným nárokem na náhradu škody.²²³

- 4) Konečně posledním aktuálně se v českém prostředí vyskytujícím řešením, které zastává Balliu, je, že postoupení pohledávky v rozporu se smluvním zákazem zakládá pouhou **neúčinnost postoupení vůči dlužníkovi**, nicméně postupní smlouva zůstává platnou.²²⁴ Z tohoto pohledu je tak zřetelně rozlišováno mezi obligačními (tj. postupní smlouva je platná a strany zavazuje) a věcněprávními (nedochází k převodu „vlastnictví“ pohledávky) účinky postoupení.

Po bezmála deseti letech od účinnosti nového občanského zákoníku dostal příležitost se k této otázce vyjádřit též Nejvyšší soud, a to sice v rozsudku **27 ICdo 30/2022**, podle něž *„se jako nejprůhlednější jeví řešení spočívající v tom, že postoupení pohledávky učiněné v rozporu se zákazem či omezením ujednaným dlužníkem s věřitelem, o němž postupník věděl, je (dočasně) neúčinné – a sice do doby, než s postoupením pohledávky udělí (třeba i konkludentně) souhlas dlužník. Samozřejmě s tím, že v obligační rovině vyvolává závazkový právní vztah, který vznikl uzavřením (věcněprávně neúčinné) smlouvy o postoupení pohledávky mezi postupitelem a postupníkem, plné právní účinky (včetně sekundárních nároků, které z tohoto právního vztahu vyplývají)“*.²²⁵ Poněkud alibisticky se nicméně Nejvyšší soud věnoval pouze otázce, kdy o sjednaném zákazu postoupení postupník věděl, a nebyl tak v dobré víře. Je tedy otázkou, jak by měla být situace řešena, pokud by postupník v dobré víře byl. Mezi řádky (zejména z 58. bodu odůvodnění) lze dle mého názoru částečně vyčíst, že by se Nejvyšší soud přiklonil ke Dvořákovu řešení, což by ostatně korespondovalo též s čl. 11:301 odst. 1 písm. b) Principů evropského smluvního práva.^{226, 227} Taková diferenciacce toho, zda se postupník stal, či nestal věřitelem postoupené pohledávky s ohledem na jeho dobrou víru, se mi nicméně zdá nevhodná, neboť podřívá právní jistotu dlužníka. Dlužník nemá zpravidla

²²³ PRAŽÁK, FIALA, HANDLAR a kol., op. cit. sub 217, s. 258.

²²⁴ BALLIU, Arbër. Postoupení pohledávky v rozporu se smluvním zákazem. In: *Právní rozhledy*, 2021, č. 11, s. 391.

²²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2023, sp. zn. 27 ICdo 30/2022.

²²⁶ Tamtéž, bod 58. odůvodnění: *„Pokud by postoupení pohledávky v rozporu s ujednáním dlužníka a věřitele, které postoupení pohledávky vylučuje či omezuje, znamenalo, že k platnému a účinnému postoupení pohledávky došlo a že mezi postupitelem a dlužníkem vznikne odpovědnostní vztah – a to i za situace, kdy postupník věděl o „vylučujícím“ či „omezujícím“ ujednání dlužníka a věřitele – by byla podle Nejvyššího soudu ochrana zájmů dlužníka neúplná. V tomto případě by totiž nad ochranou zájmů dlužníka převážila ochrana nedobrověrného postupníka, resp. postupitele, neboť by excesivní postoupení pohledávky vyvolávalo všechny zamýšlené právní účinky.“*

²²⁷ Čl. 11:301 Principů evropského smluvního práva (*The Principles of European Contract Law*) [online]. Dostupné z: https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/. [citováno 2023-11-10].

vůbec šanci zjistit, zdali postupník byl, nebo nebyl v dobré víře, a neví tak, zda má i nadále plnit postupiteli, či postupníkovi.

Dle občanského zákoníku pak dále nelze postoupit pohledávku, která zaniká smrtí věřitele či jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil.²²⁸ Povahu pohledávky, která zaniká smrtí věřitele, má ku příkladu právo na náhradu za ztížení společenského uplatnění či právo na odčinění nemajetkové újmy spočívající v zásahu do osobnostních práv, i zde je nicméně nezbytné zmínit, že tyto nezanikají v případě, že byly za života věřitele uplatněny u orgánu veřejné moci či jako dluh uznány.²²⁹ Pakliže již ze strany věřitele došlo k soudnímu uplatnění pohledávky na náhradu takové nemajetkové újmy, měla by být pohledávka postupitelná.²³⁰

S charakterem pohledávky jakožto věci rovněž dále souvisí otázka účinků postoupení pohledávky. Zatímco některé právní řády vnímají postoupení pohledávky jako čistě závazkovou otázku, některé z nich v ní spatřují též otázku věcněprávní (majetkovou).²³¹ Byť tento duální charakter účinků smluv je lépe zřetelný u převodů věcí hmotných,²³² lze tyto účinky vysledovat též u postoupení pohledávky. **Obligační prvek** se týká vzájemných závazků smluvních stran a můžeme sem zařadit například podmínky platnosti smlouvy o postoupení pohledávky, možnost dlužníka uplatnit námitky vůči postupníkovi, jakož i soluční účinek plnění dlužníka.^{233, 234} Naproti tomu **majetkový (věcněprávní) prvek** se týká převodu vlastnického práva k pohledávce a lze sem tak zahrnout např. určení osoby vlastníka (věřitele) pohledávky, určení okamžiku, ke kterému přešlo právo k pohledávce na postupníka, a dále též otázku rozsahu a pořadí práv váznoucích na postupované pohledávce.²³⁵ Je nicméně třeba říci, že hranice mezi tím, co lze považovat za otázku obligační a co za otázku majetkovou, není ostrá, toto rozlišování má však podstatný význam, neboť obligační a majetkové účinky postoupení se mohou řídit různými právními řády.²³⁶

²²⁸ § 1881 odst. 2 OZ.

²²⁹ § 1475 odst. 2 OZ.

²³⁰ DVOŘÁK. In: HULMÁK a kol., op. cit. sub 219, s. 740.

²³¹ ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, op. cit. sub 17, s. 119.

²³² Z toho nejvíce u převodů, kde nalézá uplatnění nauka o titulu a modu, typicky u věcí evidovaných ve veřejných seznamech.

²³³ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 9.

²³⁴ CSACH. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 76, s. 203.

²³⁵ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 9–10.

²³⁶ FENTIMAN, Richard. Trading Debts Across Borders: A European Solution?. In: *Indiana Journal of Global Legal Studies*. 2010, roč. 17, č. 2, s. 252.

Z hlediska této práce má však relevanci především postoupení pohledávky, které má určitý vztah k zahraničí, tedy takové, ve kterém je obsažen **mezinárodní prvek** (k tomu viz výše podkapitulu 1. 2). Mezinárodní prvek v případě postoupení pohledávky může spočívat zejména v tom, že subjekty právního poměru (například smlouvy), který dal za vznik pohledávce, mají své obvyklé bydliště (či místo podnikání²³⁷) v různých státech, obdobně tomu může být i v případě samotné smlouvy o postoupení pohledávky. Jako příklad si lze uvést situaci, kdy věřitel poskytne úvěr dlužníkovi, přičemž oba tyto subjekty mají své obvyklé bydliště v Rakousku. Tento věřitel (postupitel) se následně za účelem získání likvidity rozhodne pohledávku z úvěrové smlouvy úplatně postoupit jinému věřiteli (postupníkovi) s obvyklým bydlištěm v Německu. Zatímco samotný právní poměr mezi původním dlužníkem a věřitelem a pohledávka z něho vzešlá se v tomto případě bude řídit i z hlediska absence mezinárodního prvku rakouským právním řádem, pro postupní smlouvu a vztah mezi postupitelem a postupníkem už tento závěr platit nemusí. Tento se může řídit buď přímými normami obsaženými zpravidla v mezinárodní smlouvě, například již výše zmíněné Úmluvě OSN o smlouvě o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodě (k její platnosti nicméně viz výše), či rozhodným právem určeným na základě kolizní normy, v tomto případě obsažené v nařízení Řím I.²³⁸ V rámci tohoto komplexu právních vztahů pak vzniká celá řada právních otázek majících vliv na právní jistotu všech zúčastněných stran, ku příkladu: *Jakým právním řádem se bude řídit postupitelnost pohledávky? Jaké právo určuje to, komu je postoupená strana oprávněna plnit? Jakým právem se řídí notifikační povinnost vůči dlužníkovi?*

Postupitelem, postupníkem a postoupenou stranou se však výčet subjektů, které mohou být dotčeny postoupením pohledávky, nevyčerpává. Vyvstává zde totiž problém účinků postoupení pohledávky na třetí strany, který dosud nebyl ani na mezinárodní, ani na unijní úrovni spolehlivě vyřešen, a bude mu tak věnována pozornost v následující podkapitole.

3. 3 Účinky postoupení pohledávek na třetí strany

Postoupení pohledávky představuje zásadně trojúhelníkový vztah mezi třemi primárními subjekty, a to postupitelem, postupníkem a dlužníkem. Cese nicméně může vyvolat účinky též ve sféře dalších, mimo samotný vztah stojících, třetích osob.

První otázkou je, proč se vůbec takto samostatně zmiňovat o účincích postoupení na třetí strany a o jaké účinky se vlastně jedná. Primárním důvodem takového rozlišování je již výše zmíněná skutečnost, že některé právní řády dělí účinky postoupení pohledávky na účinky obligační a věcněprávní (majetkové). Majetkové účinky postoupení je pak třeba řešit jak ve vztahu k primárním subjektům (kdy ku příkladu tyto jsou mezi postupitelem a postupníkem s ohledem na bod

²³⁷ Tento hraniční určovatel využívá například Úmluva o postoupení.

²³⁸ Čl. 14 odst. 1 nařízení Řím I.

38. preambule nařízení Řím I podrobeny právu, kterým se řídí smlouva o postoupení pohledávky),²³⁹ tak právě ve vztahu k třetím osobám (které by měly být do budoucna řešeny nařízením o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany).²⁴⁰ Základní věcněprávní otázkou ve vztahu ke třetím osobám poté je, jaké předpoklady musí být naplněny k tomu, aby došlo k převodu vlastnictví pohledávky z postupitele na postupníka a aby postupník mohl tento převod vůči třetím stranám účinně namítat.²⁴¹ V této souvislosti nelze nezmínit, že jedním ze základních atributů věcných práv je skutečnost, že mají absolutní charakter (působí *erga omnes*), a je tak dle mého názoru přinejmenším překvapující snaha unijního normotvůrce rozlišovat věcněprávní dopady vůči jednotlivým subjektům (tedy *inter partes*),²⁴² natož podrobit tyto otázky rozdílným kolizním normám a separovat je. Primárním zájmem postupníka je dle Fentimana totiž samozřejmě, aby svou pohledávku mohl namítat vůči komukoli, ať už jde o postupitele, dlužníka či třetí strany, aniž by musel složitě zjišťovat, zdali je až podle tří právních řádů skutečně vlastníkem (věřitelem) postoupené pohledávky vůči každému jednomu z nich.²⁴³

Druhou otázkou, která se nabízí, je, kdo vůbec může být takovou třetí osobou ve výše uvedeném smyslu, přičemž se zásadně zmiňují tři kategorie osob, a to sice 1) **věřitelé postupitele**, 2) **insolvenční správce postupitele** (byť ve vztahu k němu se objevuje též argumentace, že v rámci insolvenčního řízení vstupuje do postavení postupitele, a tudíž třetí stranou není),²⁴⁴ jakož i 3) **konkurující postupníci**.²⁴⁵ Konflikt mezi věřiteli postupitele a postupníkem může typicky nastat v případě exekuce/soudního výkonu rozhodnutí příkázáním (postoupené) pohledávky. U insolvenčního správce může jít o spor, zdali má být daná pohledávka insolvenčním správcem zahrnuta do majetkové podstaty postupitele v případě jeho úpadku. V oblasti úpadku s mezinárodním prvkem pak může hrát roli též nařízení EU o insolvenčním řízení, *lex fori concursus* však dle Labontého otázku

²³⁹ GARAJOVÁ, Michaela. Development of Rules for Determining Applicable Law for the Third-party Effects of Assignment of Claims. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda (ed.). *Universal, Regional, National: Ways of the Development of Private International Law in 21st Century*. Brno: Masaryk University, 2019, s. 153.

²⁴⁰ Někteří autoři v podstatě ztotožňují pojem „majetkových (věcněprávních) dopadů postoupení“ s pojmem „účinky postoupení na třetí strany“, k tomu srov. GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco J. Assignment of claims in the Rome I Regulation: Article 14. In: FERRARI, Franco, LEIBLÉ, Stefan. *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München: Sellier-European Law Publishers, 2009, s. 233, pozn. 28.

²⁴¹ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: FERRARI, LEIBLÉ, op. cit. sub 240, s. 233.

²⁴² DVOŘÁK, ŠVESTKA a kol., op. cit. sub 203, s. 20.

²⁴³ FENTIMAN, op. cit. sub 236, s. 263–264.

²⁴⁴ WALSH, Catherine. The Law Applicable to the Third-party Effects of an Assignment of Receivables: Whither the EU?. In: *Revue de droit uniforme*. 2017, roč. 22, č. 4, s. 803.

²⁴⁵ KRONKE, Herbert. Assignment of Claims and Proprietary Effects: Overview of Doctrinal Debate and the EU Commission's Proposal. In: *Oslo Law Review*. 2019, roč. 6, č. 1, s. 11.

účinků postoupení pohledávky na třetí strany nepokrývá (blíže k insolvenčnímu nařízení srov. podkapitolu 5. 1).²⁴⁶ V případě konkurujících postupníků pak půjde o situace, kdy postupitel neoprávněně opakovaně postoupí tutéž pohledávku jinému postupníkovi (například pohledávku, která již byla předmětem zajišťovacího převodu práva). Rozhodné právo by potom mělo řešit, který z výše uvedených subjektů, tedy postupník, či třetí strana, má ve vztahu k předmětné pohledávce přednost. Jako příklad takové normy si lze uvést § 1882 odst. 2 OZ, podle něhož má při vícenásobné cesi přednost to postoupení, o němž se dlužník dozvěděl jako první.²⁴⁷

Pro lepší praktickou představu bych tuto problematiku dále rád demonstroval na rozsudku SDEU ve věci C-548/18, *BGL BNP Paribas SA v TeamBank AG Nürnberg*,²⁴⁸ který zároveň v souvislosti s nařízením Řím I ukončil debaty o tom, zda tato úprava obsahuje kolizní normy pro majetkové účinky postoupení pohledávky na třetí strany. Skutkově šlo v tomto případě o následující situaci. Dlužnice s lucemburskou státní příslušností a bydlištěm v Německu uzavřela úvěrovou smlouvu s bankovní institucí *TeamBank AG Nürnberg* (dále jen „TeamBank“) se sídlem v Německu. Tento úvěr byl přitom dlužnicí (postupitelem) zajištěn postoupením zabavitelné části jejích současných a budoucích mzdových pohledávek vůči jejímu zaměstnavateli, včetně pohledávek na důchodové dávky. Postoupení těchto pohledávek nebylo dlužníku (zaměstnavateli) jakkoliv notifikováno. O přibližně 3 měsíce později dlužnice uzavřela další úvěrovou smlouvu, a to sice s bankovní institucí *BGL BNP Paribas SA* (dále jen „BNP Paribas“) se sídlem v Lucembursku, i v tomto případě nicméně došlo k zajištění úvěru postoupením týchž mzdových pohledávek zmíněných výše. Na rozdíl od prvního postoupení však tato cesě byla zaměstnavateli řádně oznámena. Dlužnice (postupitel) se přitom později dostala do úpadku a bylo ve vztahu k ní v Německu zahájeno insolvenční řízení, v němž ustanovená insolvenční správkyň složila získanou část mzdy dlužnice do soudní úschovy u zemského soudu v Saarbrückenu, a to s ohledem na nejistotu, která z výše uvedených bankovních institucí je věřitelem dané pohledávky (v daném případě nebylo namítáno, že by pohledávky na mzdu měly být součástí majetkové podstaty). Zatímco podle německého práva se pro účinnost postoupení pohledávky vůči třetím stranám nevyžadoval žádný další úkon,²⁴⁹ podle lucemburského práva se postoupení pohledávky vůči třetím stranám stalo účinným až okamžikem notifikace dlužníkovi, ke které došlo pouze v případě cesě ve prospěch BNP Paribas. Ačkoliv proti tomu brojila společnost BNP Paribas vzájemnou žalobou, vydal nakonec předmětnou část mzdy

²⁴⁶ LABONTÉ, op. cit. sub 189, s. 340.

²⁴⁷ § 1882 odst. 2 OZ.

²⁴⁸ Rozsudek SDEU ze dne 9. října 2019 ve věci C-548/18, *BGL BNP Paribas SA v TeamBank AG Nürnberg*.

²⁴⁹ Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-548/18 ze dne 8. 8. 2018 [online]. 2018, s. 5. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=220160&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=918933>. [citováno 2023-10-30].

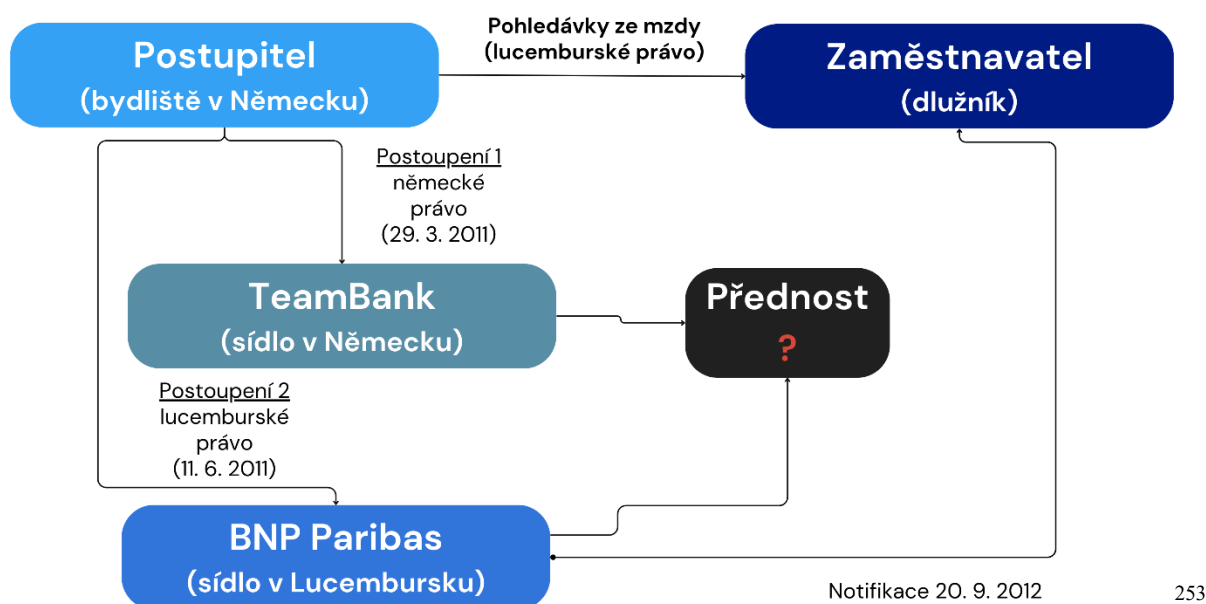
dlužnice zemský soud ze soudní úschovy společnosti TeamBank. Společnost BNP Paribas se ale s tímto závěrem nespokojila a podala proti tomuto rozhodnutí odvolání k Vrchnímu zemskému soudu v Sársku s argumentem, že postoupení pohledávky na společnost TeamBank není podle lucemburského práva účinné, neboť nebylo notifikováno zaměstnavateli (dlužníku).

Byť právní stránka věci bude podrobněji rozebrána dále, považuji ku prospěchu větší ucelenosti diplomové práce již zde částečně zmínit kolizní úpravu poměrů mezi výše uvedenými subjekty. Právní poměr (včetně posouzení platnosti smlouvy o postoupení pohledávky) mezi společností TeamBank a dlužnicí se řídil právním řádem, kterým se řídí smlouva o postoupení pohledávky. V daném případě se tato smlouva řídila německým právem, neboť v úvěrové smlouvě byla v souladu s čl. 6 odst. 2 nařízení Řím I učiněna volba práva.²⁵⁰ Právní poměr mezi dlužnicí a společností BNP Paribas se pak z obdobných důvodů řídil lucemburským právem.²⁵¹ Postoupené mzdové pohledávky (a v souladu s tím též právní poměr mezi zaměstnavatelem dlužnice a oběma bankovními institucemi) se oproti tomu opět řídily lucemburským právem, neboť šlo o zemi, ve které zaměstnanec (dlužnice) obvykle vykonával svoji práci.²⁵² Co však ve výše zmíněném případě zůstávalo (a nadále zůstává) z pohledu unijního práva nevyřešené, je otázka, kterým právním řádem se má řídit přednost jedné či druhé bankovní instituce ve vztahu k postupované pohledávce, tedy jinak řečeno priorita mezi konkurujícími postupníky téže pohledávky. Měla by se tato řídit právním řádem, kterým se řídí postupovaná pohledávka, nebo právním řádem rozhodným pro smlouvu o postoupení pohledávky? Nebo by mělo jít o úplně jiné navázání? Pro lepší přehlednost výše zmíněných vztahů uvádím též grafické znázornění.

²⁵⁰ Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-548/18 ze dne 8. 8. 2018 [online]. 2018, s. 4. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=220160&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=918933>. [citováno 2023-10-30].

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Čl. 8 odst. 2 nařízení Řím I.

253

Vrchní zemský soud v Sársku se následně rozhodl v tomto řízení předložit Soudnímu dvoru Evropské unie následující předběžné otázky ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie:

„1) Je článek 14 nařízení [Řím I] použitelný na účinky vícenásobného postoupení vůči třetím stranám?

2) V případě kladné odpovědi na první otázku: Jakým právem se v tomto případě řídí účinky vůči třetím stranám?

3) V případě záporné odpovědi na první otázku: Použije se toto ustanovení přiměřeně?

4) V případě kladné odpovědi na třetí otázku: Jakým právem se v tomto případě řídí účinky vůči třetím stranám?“²⁵⁴

SDEU provedl analýzu historického vývoje čl. 14 nařízení Řím I a uzavřel, že unijní právo aktuálně neobsahuje kolizní normy pro účinky postoupení pohledávky na třetí strany. Tento závěr učinil zejména s ohledem na následující argumenty: **1)** bod 38. preambule nařízení Řím I obsahuje pouze zmínku o majetkových aspektech ve vztahu mezi postupitelem a postupníkem (ne obecně ve vztahu ke všem osobám); **2)** článek 27 odst. 2 nařízení Řím I explicitně po Evropské Komisi požaduje, aby předložila zprávu k otázce účinnosti postoupení pohledávky vůči třetím stranám, jež byla předložena v září roku 2016 a vyplývá z ní, že kolizní normy, které by tuto otázku upravovaly, aktuálně absentují; **3)** v březnu roku 2018 Komise předložila návrh nařízení o právu rozhodném pro

²⁵³ Vlastní práce autora.

²⁵⁴ Bod 22. rozsudku SDEU ze dne 9. října 2019 ve věci C-548/18, BGL BNP Paribas SA v TeamBank AG Nürnberg.

účinky postoupení pohledávek na třetí strany, které by danou problematiku do budoucna mělo upravovat. S ohledem na to SDEU odpověděl na položenou předběžnou otázku následujícím způsobem: „(...) článek 14 nařízení Řím I musí být vykládán v tom smyslu, že **ani přímo, ani per analogiam neurčuje právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám v případě vícenásobného postoupení, při kterém tyž věřitel opakovaně postoupí pohledávku několika postupníkům.**“²⁵⁵ Pro úplnost lze dodat, že Vrchní zemský soud Sársko své navazující rozhodnutí v této věci nakonec založil na dlouholeté judikatuře Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*) k (z důvodu přijetí nařízení Řím I) zrušenému čl. 33 EBGB a podřídil otázku přednosti mezi vícero konkurujícími postupníky právu, jímž se řídí postoupená pohledávka, za těchto okolností tedy právu lucemburskému.²⁵⁶

Výše uvedený závěr SDEU tak dává průchod aplikaci vnitrostátních kolizních norem. To nutně vede k otázce, zda a jakým způsobem je tato problematika upravena v českém právním řádu. Poměrně stručná národní zpráva za Českou republiku obsažená ve studii BIICL z roku 2011 ve vztahu k tehdejší úpravě v ZMPSaP zmiňuje, že v českém právním řádu neexistuje kolizní norma vypořádávající se s účinky postoupení pohledávky na třetí strany a není tak zřejmé, jakým způsobem by české soudy tuto situaci řešily, byla-li by před nimi vznesena. Pouze v rámci teoretické úvahy zmiňuje národní zpráva možnost analogické aplikace kritéria *lex rei sitae* s tím, že místem, kde se pohledávka nachází, by mělo být místo plnění dluhu.²⁵⁷ Situace pak zůstává nevyjasněná i z pohledu v současnosti účinného ZMPS, jež na uvedené odpověď rovněž nepodává, a to s výjimkou možnosti aplikace subsidiární kolizní normy dle § 24 odst. 2 ZMPS, kde však může být dle mého názoru problematické určit, s jakým právem je tato otázka „v nejužším vztahu“. Zdá se tak, že skutečnost, podle jakého práva posuzovat účinky postoupení na třetí strany, bude muset v České republice vyřešit až soudní praxe.

²⁵⁵ Bod 38. rozsudku SDEU ze dne 9. října 2019 ve věci C-548/18, *BGL BNP Paribas SA v TeamBank AG Nürnberg*.

²⁵⁶ LEHMANN, Matthias. The Law Applicable to the Third-Party Effects of Assignment: The Aftermath of the CJEU's Decision in TeamBank. In: *EAPIL.org* [online]. 2021. Dostupné z: <https://eapil.org/2021/08/12/the-law-applicable-to-the-third-party-effects-of-assignment-the-aftermath-of-the-cjeus-decision-in-teambank/>. [citováno 2024-01-19].

²⁵⁷ BRITISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW. *Study on the Question of Effectiveness of an Assignment or Subrogation of a Claim Against Third parties and the Priority of the Assigned or Subrogated Claim Over a Right of Another Person: Final Report* [online]. 2011 (dále jen „Studie BIICL“), s. 194–195. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fd808b79-725d-4ce3-95b0-599119e7fb8f>. [citováno 2023-10-20].

3. 4 Faktoring, forfaiting a další finanční operace založené na postoupení pohledávky

V souvislosti s postoupením pohledávky se nelze nezmínit o faktoringu a forfaitingu jakožto specifických způsobech financování založených na postoupení pohledávky, v obou případech jde přitom o alternativu k tradičnějším způsobům získávání kapitálu jako jsou úvěr či emise dluhopisů.

Faktoring můžeme vymezit jakožto formu financování, která je založena na odkupu krátkodobých pohledávek z obchodního styku před jejich splatností.²⁵⁸ Podstatou tohoto institutu je dlouhodobější vztah mezi dodavatelem zboží či služeb na straně jedné a faktorem (zpravidla bankou či faktoringovou společností), na jehož základě dodavatel za úplatu, sníženou o faktoringový poplatek, postupuje faktorovi do sjednaného rozsahu své pohledávky za svými odběrateli, a získává tak kapitál ještě před splatností těchto pohledávek. Součástí služeb, které faktor klientovi (odběrateli) poskytuje, může být též správa pohledávek, jejich vymáhání a inkaso.²⁵⁹ Základními druhy faktoringu jsou faktoring **regresní** (nepravý) a **bezregresní** (pravý), přičemž ono dělení spočívá v možnosti zpětného postihu dodavatele v případě nezaplacení dluhu odběratelem. Zatímco v případě bezregresního faktoringu přechází riziko nezaplacení na faktora, v případě regresního faktoringu má dle Poloučka faktor právo zpětného postupu pohledávky na dodavatele.²⁶⁰ Tyto rozdíly se pochopitelně projevují i v ceně obou produktů, kdy bezregresní faktoring je z důvodu většího rizika pro faktoringovou společnost obvykle dražší.²⁶¹ Dalším možným členěním, a to na základě kritéria sídla či místa podnikání zúčastněných stran, je distinkce na faktoring **tuzemský** a **mezinárodní**. Tuzemským faktoringem rozumíme situaci, kdy klient i odběratel mají sídlo či místo podnikání na území téhož státu. Oproti tomu o faktoringu mezinárodním hovoříme v situaci, kdy buď dodavatel a odběratel, či faktor a jeho klient, tedy dodavatel, mají sídlo nebo místo podnikání v různých jurisdikcích.²⁶² Ten lze pak dle Müllera dále členit na faktoring **vývozní**, kdy faktor odkupuje od tuzemského prodávajícího jeho pohledávku za zahraničním kupujícím, a **dovozní**, kde je situace přesně opačná.²⁶³ Většina mezinárodního faktoringu je realizována prostřednictvím **systemu dvou faktorů**, jehož smyslem je zejména překonání překážek mezinárodního obchodu spočívajících ku

²⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2008, sp. zn. 7 Tdo 786/2008.

²⁵⁹ POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. Praha: Beck, 2006, s. 227.

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ K tomu srov. PLATEBNÍ INSTITUCE ROGER A.S. Bezregresní faktoring - slovník finančních pojmů. In: *roger.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.roger.cz/platba/slovník-pojmu/bezregresni-faktoring/>. [citováno 2023-11-02].

²⁶² SALINGER, Freddy. International factoring and conflicts of law. In: *Law and Financial Markets Review*. 2007, roč. 1, č. 1, s. 7.

²⁶³ MÜLLER, Milan. 6.2.2.8. Faktoring a forfaiting. In: PFEIFFER, Magdalena, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 248.

příkladu v neznalosti právních předpisů či jazyka v jiném státě.²⁶⁴ Tento systém lze zjednodušeně vymezit tak, že exportér postupuje své pohledávky za zahraničním odběratelem tuzemskému faktorovi (označovanému jako exportní faktor), který v následujícím kroku tyto pohledávky dále postupuje obchodně spřízněnému faktorovi ve státě odběratele (importnímu faktorovi), jenž odpovídá za inkaso daných pohledávek a schopnost odběratele dostát svým závazkům. Obecně se má dle Sallingera za to, že tento systém do jisté míry snižuje riziko spojené s mezinárodním faktoringem, neboť exportní faktor by měl zajistit, že na něj byly pohledávky dodavatelem platně postoupeny (a že tento není ku příkladu v úpadku), zatímco importní faktor by měl zajistit, aby pohledávka byla platně postoupena, pokud jde o jeho schopnost vymáhat pohledávky bez případných konkurujících nároků třetích stran.²⁶⁵

Faktoringu pojmově blízkým institutem je **forfaiting**, který se od něj liší v několika klíčových ohledech. První rozdíl spočívá dle Poloučka v době splatnosti postupovaných pohledávek, kdy v rámci faktoringu jsou postupovány pohledávky krátkodobé (zpravidla s dobou splatnosti maximálně 180 dní), oproti tomu u forfaitingu jde o pohledávky dlouhodobé (s dobou splatnosti minimálně 90–180 dní, ale klidně až několik let).²⁶⁶ Druhým rozdílem je zajištění pohledávek, kdy u faktoringu dochází k postupu pohledávek nezajištěných, zatímco u forfaitingu jde o pohledávky zajištěné, a to zpravidla směnkou, bankovní zárukou či akreditivem. Vzhledem k tomu, že na forfaitera přechází toto zajištění spolu s postupovanou pohledávkou (např. prostřednictvím indosace směnky),²⁶⁷ přebírá forfaiter veškerá rizika spojená s pohledávkou (obdobně jako u bezregresního faktoringu zmíněného výše).²⁶⁸ Další z rozdílů spočívá též v tom, že v rámci forfaitingu jsou pravidelně postupovány pohledávky s vyšší nominální hodnotou.^{269, 270}

Faktoringem a forfaitingem se nicméně výčet finančních operací, které jsou založeny na postoupení pohledávky, nevyčerpává. Z dalších si lze jmenovat například **sekuritizaci**. Sekuritizací rozumíme dle Evropské Komise zjednodušeně proces, kdy je určitý balík pohledávek postoupen na za tímto účelem vytvořenou zvláštní účelovou jednotku (*special purpose vehicle* neboli SPV). Ta následně emituje dlužnické cenné papíry (ku příkladu dluhopisy) kryté právě výnosem daných

²⁶⁴ BHOGAL, Tarsem, TRIVEDI, Arun. *International Trade Finance: A Pragmatic Approach*. Switzerland: Springer International Publishing, 2019, s. 151.

²⁶⁵ SALINGER, op. cit. sub 262, s. 8.

²⁶⁶ POLOUČEK, op. cit. sub 259, s. 229.

²⁶⁷ BISHOP, Eric. *Finance of International Trade*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2004, s. 145.

²⁶⁸ MACHKOVÁ, Hana, ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva, SATO, Alexej a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 6. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 125–126.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 125.

²⁷⁰ PLATEBNÍ INSTITUCE ROGER A.S. Faktoring vs. forfaiting - slovník finančních pojmů. In: *roger.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.roger.cz/platba/slovník-pojmu/factoring-vs-forfaiting/>. [citováno 2023-11-02].

pohledávek a tyto nabízí investorům na finančních trzích.²⁷¹ Nabytí pohledávek pak SPV financuje emisí takových cenných papírů, přičemž obdobně jako u faktoringu zde dochází k hromadnému postoupení množství pohledávek, které se mohou spravovat různými právními řády.²⁷²

Pohledávky na výplatu peněz či úvěrové pohledávky (je-li jejich věřitelem ku příkladu banka či spořitelni a úvěrní družstvo) dále mohou být tzv. finančním kolaterálem, a tudíž předmětem **finančního zajištění**.²⁷³ Tím pak rozumíme zřízení zástavního práva či zajišťovacího převodu práva k finančnímu kolaterálu. Úprava v zákoně č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění je transpozicí směrnice č. 2002/47/ES o dohodách o finančním zajištění a představuje odchylný a flexibilnější režim ve srovnání s obecnou úpravou těchto zajišťovacích institutů v OZ, který může být využit zejména profesionály na finančním trhu.²⁷⁴ Specifikem je, že finanční zajištění může být zřízeno pouze k zajištění pohledávek tzv. finančního charakteru, kterými se rozumí ku příkladu pohledávky z obchodů, jejichž předmětem jsou peníze, investiční nástroje, jakož i další komodity.²⁷⁵

²⁷¹ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 3.

²⁷² CSACH. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 76, s. 210–211.

²⁷³ § 5 zákona č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷⁴ Nicméně nejen jimi, příjemcem či poskytovatelem totiž může být též standardní právnická osoba či podnikající fyzická osoba za předpokladu, že protistranou bude profesionál (například banka či spořitelni a úvěrní družstvo), k tomu srov. § 7 zákona č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷⁵ ČECH, Petr. Finanční zajištění. In: ČERNÁ, Stanislava, PELIKÁNOVÁ, Irena, DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní právo – podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 476–477.

4 Úprava postoupení pohledávky v Nařízení Řím I

Právní úpravu postoupení pohledávky nalezneme v čl. 14 nařízení Řím I. Tento článek historicky vychází z úpravy obsažené v čl. 12 Římské úmluvy, obsahuje však oproti němu určité změny.

První z těchto změn je nahrazení termínu „*vzájemné závazky postupitele a postupníka*“ termínem „*vztah mezi postupitelem a postupníkem*“. Ačkoli se tato změna může zdát nepatrná, ve skutečnosti vyvolávala otázku, zdali se nadále kolizní norma obsažená v čl. 14 odst. 1 nevztahuje i na majetkové aspekty postoupení pohledávky vůči třetím stranám.²⁷⁶ Ostatně toto bylo dovozováno některými evropskými soudy i ve vztahu k terminologii obsažené v čl. 12 Římské úmluvy,²⁷⁷ nepanovala však mezi nimi shoda na tom, zda se tyto aspekty mají řídit právem rozhodným pro smlouvu o postoupení pohledávky ve smyslu odst. 1,²⁷⁸ či právem, kterým se řídí postupovaná pohledávka ve smyslu odst. 2.²⁷⁹ V současnosti ohledně tohoto vymezení panuje názor, že se článek 14 nařízení Řím I sice vztahuje na majetkové aspekty postoupení pohledávky, nicméně zahrnuje pouze účinky *inter partes* (tedy mezi stranami, které jsou dotčeny postoupením pohledávky) a nikoliv účinky vůči třetím osobám,²⁸⁰ a to i vzhledem k judikatuře Soudního dvora Evropské unie uvedené výše a znění článku 27 odst. 2 uvedeného nařízení.

Druhou obsahovou změnou oproti Římské úmluvě je doplnění věcného rozsahu tohoto článku do třetího odstavce. Za prvé do jeho rámce spadá přímé postoupení pohledávky, tedy standardní převod pohledávky. Tento pojem nicméně zahrnuje např. i hromadné postoupení pohledávek nebo postoupení pohledávek v rámci faktoringových transakcí.²⁸¹ Za druhé jde o převody pohledávek při zajištění závazku. V českých právních poměrech tomuto odpovídá zajišťovací převod práva, kdy dochází k dočasnému postoupení pohledávky pod rozvazovací podmínkou, že dluh bude splněn.²⁸² Dále pak do rozsahu této úpravy spadají i případy zastavení pohledávky, jakož i jiné případy, kdy je pohledávka poskytnuta jako zajištění. Článek 14 se nicméně nevztahuje na jiné případy změn v subjektech závazku, kterými jsou ku příkladu již výše zmíněné postoupení smlouvy, převzetí

²⁷⁶ VERHAGEN, Henrik, VAN DONGEN, Sanne. Cross-Border Assignments under Rome I. In: *Journal of Private International Law*. 2010, roč. 6, č. 1, s. 5–6.

²⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu Nizozemského království (*Hoge Raad*) ze dne 16. května 1997, sp. zn. RvdW, 1997, 126 C (ve věci *Brandsma q.q. vs. Hansa Chemie AG*).

²⁷⁸ VERHAGEN, VAN DONGEN, op. cit. sub 276, s. 12.

²⁷⁹ Rozsudek německého Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*) ze dne 8. 12. 1989, sp. zn. XI ZR 302/97.

²⁸⁰ CSACH. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 76, s. 204.

²⁸¹ Nutno dodat, že v rámci faktoringu jde právě pouze o aspekt postoupení pohledávky, faktor však bude v rámci faktoringové smlouvy poskytovat i související služby, jak bylo zmíněno výše v podkapitole 3.4.

²⁸² Srov. § 2040 OZ.

dluhu či přistoupení k dluhu.²⁸³ Z názvu článku v českém (a dále např. i v anglickém či francouzském) jazykovém znění vyplývá, že se tyto kolizní normy použijí i v případě smluvní subrogace, což jsou případy, kdy věřiteli na základě dohody s ním plní dluh třetí osoba, která je od dlužníka odlišná. Pokud by naopak třetí osoba věřiteli plnila bez dohody s ním, jednalo by se o subrogaci zákonnou, která má v nařízení vlastní kolizní úpravu v čl. 15. O smluvní subrogaci v kontextu českého právního řádu Bányaiová hovoří v souvislosti s § 1936 odst. 2 ObZ, podle něhož si osoba plnící formálně i materiálně cizí dluh může na věřiteli vyhradit před splněním dluhu nebo při něm, aby jí věřitel postoupil pohledávku za dlužníkem. V takovém případě nicméně nedochází k uzavření postupní smlouvy a k subrogaci dochází již splněním dluhu třetí osobou namísto dlužníka.²⁸⁴ Pokud by si pak třetí osoba plnící za dlužníka postoupení pohledávky nevymínila, nedojde sice k subrogaci, může jí však vzniknout právo na vydání bezdůvodného obohacení vůči dlužníkovi.²⁸⁵ Vztáhnutí kolizních norem v čl. 14 též na smluvní subrogaci nabývá podle Verhagena a Van Dongena na významu zejména z pohledu francouzského práva, kde je smluvní subrogace vnímána jako určitá alternativa k jinak formálně přísné právní úpravě postoupení pohledávky.²⁸⁶

Nařízení Řím I neobsahuje legální definici pohledávky, stejně tak nařízení nedefinuje ani samotný pojem postoupení pohledávky. S ohledem na charakter nařízení jako unijní úpravy, která by měla být napříč členskými státy aplikována jednotným způsobem, si nicméně nelze vystačit s definicemi národními a je třeba tyto pojmy vykládat autonomně, tedy nezávisle na národních právních řádech. K tomuto principu výkladu unijního práva se pak dlouhodobě hlásí i Soudní dvůr Evropské unie.²⁸⁷ Ačkoliv unijní definice pohledávky a jejího postoupení absentuje, je možné se zde inspirovat důvodovou zprávou návrhu chystaného nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany (blíže k němu viz kapitolu 5). Ta pohledávku v nejjobecnějším rázu

²⁸³ CSACH. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 76, s. 213 a 214.

²⁸⁴ BÁNYAIOVÁ, Alena. § 1936 [Plnění třetí osobou]. In: ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 426.

²⁸⁵ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2019, sp. zn. 28 Cdo 208/2019: „*Co se týče otázky poměru § 1936 odst. 2 ObčZ ke skutkové podstatě bezdůvodného obohacení plněním za jiného, je dovolací soud ve shodě s názorem soudu odvolacího, že cit. ustanovení vybavuje osobu poskytující plnění za dlužníka, jehož dluh nezajišťuje, právem vymínit si na věřiteli postoupení pohledávky. Skutečnost, že zmíněná osoba vůči věřiteli tento požadavek nevznesla, a do jeho postavení tudíž podle § 1936 odst. 2 ObčZ nevstoupila, ovšem nevylučuje, aby poskytovateli plnění, který plnil za osobu, jejíž dluh nezajišťoval, vznikl nárok z bezdůvodného obohacení plněním za jiného.*“

²⁸⁶ VERHAGEN, VAN DONGEN, op. cit. sub 276, s. 7–8.

²⁸⁷ K autonomnímu výkladu nařízení Řím I srov. např. bod 43. rozsudku SDEU ze dne 21. ledna 2016 ve spojených věcech C-359/14, *ERGO Insurance SE v If P&C Insurance AS*, a C-475/14, *Gjensidige Baltic AAS v PZU Lietuva UAB DK* nebo bod 36. rozsudku SDEU ze dne 28. července 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl*.

vymezuje jakožto právo věřitele na úhradu určité peněžité částky vůči dlužníkovi či na plnění určitého závazku (jako příklad je zde výslovně zmíněno dodání podkladového aktiva na základě derivátové smlouvy). Postoupením pohledávky se pak rozumí proces, při kterém věřitel (postupitel) převádí své právo k pohledávce vůči dlužníkovi na jinou osobu (postupníka).²⁸⁸ Je patrné, že tyto definice se nijak neodlišují od pojetí postoupení pohledávky, jak o něm bylo pojednáno v kontextu českého občanského zákoníku výše.

4. 1 Právní vztah mezi postupitelem a postupníkem

Pokud jde o právní vztah mezi postupitelem (původním věřitelem) a postupníkem (novým věřitelem), stanoví čl. 14 odst. 1 nařízení Řím I, že se tento „*řídí podle práva, které se na základě tohoto nařízení použije na smlouvu mezi postupitelem a postupníkem*“.²⁸⁹ Poměr mezi těmito dvěma subjekty se tedy bude řídit právem rozhodným pro samotnou smlouvu o postoupení pohledávky (*lex causae*). Ten bude, v případě absence volby obligačního statutu ve smyslu čl. 3, určen na základě čl. 4 nařízení Řím I. Vzhledem k tomu, že smlouva o postoupení pohledávky není typizována v čl. 4 odst. 1, bude se postupní smlouva primárně řídit právem země, v níž má strana poskytující charakteristické plnění obvyklé bydliště (pomineme-li případně zjevně užší spojení s jinou zemí či skutečnost, že by se mohlo jednat o spotřebitelskou smlouvu).²⁹⁰ Pro vzájemné závazky je charakteristickým plněním zpravidla to, které má nepeněžitou formu, zjednodušeně tedy to plnění, za které se má platit a které obvykle tvoří těžiště dané smluvní transakce.²⁹¹ V případě jednoduchého postoupení pohledávky, kdy postupník neposkytuje postupiteli další související služby, bude nepochybně tímto charakteristickým plněním právě sama pohledávka. Vztah mezi postupitelem a postupníkem se tak bude řídit právním řádem státu, kde má své obvyklé bydliště postupitel. Jak již nicméně vyplynulo z analýzy faktoringu a forfaitingu podané výše, bude u pohledávek postupovaných v rámci těchto nepojmenovaných smluv charakteristickým právě spíše plněním faktora/forfaitera,²⁹² kteří vedle toho poskytují též služby typu správy či vymáhání pohledávek. Faktoringová smlouva je pak nejčastěji posuzována jako smlouva o poskytování služeb podle čl. 4 odst. 1 písm. b) nařízení Řím I, k čemuž se výslovně hlásí též Nejvyšší soud v již několikrát zmiňovaném rozsudku **23 Cdo 427/2017-I**, z něhož se podává, že je „*nutno zohlednit, jestli bylo postoupení pohledávek součástí rozsáhlejší např. faktoringové transakce, při níž faktor poskytuje*

²⁸⁸ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 6 a 8.

²⁸⁹ Čl. 14 odst. 1 nařízení Řím I.

²⁹⁰ Čl. 4 odst. 2 nařízení Řím I.

²⁹¹ Zpráva Giuliano-Lagarde, op. cit. sub 68, k čl. 4 odst. 2 Římské úmluvy.

²⁹² CSACH. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 76, s. 209–210.

služby postupiteli. V kladném případě lze využít čl. 4 odst. 1 písm. b) nařízení Řím I a tedy **právo obvyklého bydliště poskytovatele služby, tj. faktora**. V případě samostatných postupů by bylo nutné postupovat v souladu s čl. 4 odst. 2 a právem rozhodným by tak bylo právo bydliště poskytovatele plnění charakteristického pro smlouvu. V případě **samostatných postupů je plněním charakteristickým pro smlouvu o postoupení pohledávky samotná pohledávka. Stranou, která jí poskytuje, je postupitel.** ²⁹³

V souvislosti s danou kolizní normou může vzniknout otázka, jaký je její rozsah, tedy které všechny otázky daná norma reguluje. Čl. 14 odst. 1 pouze lakonicky zmiňuje pojem „*vztah mezi postupitelem a postupníkem*“, do kterého bude třeba zařadit zejména vzájemná obligační práva a povinnosti mezi postupitelem a postupníkem (ku příkladu povinnosti zaplatit cenu v případě úplatné cese, odpovědnost postupitele za dobytost pohledávky apod.). Nejvyšší soud poté v této souvislosti zmiňuje, že „*rozhodným právem pro vztah mezi postupitelem a postupníkem se řídí všechna práva a povinnosti mezi nimi vycházející ze smlouvy, včetně otázek výkladu, platnosti nebo toho, kdo je povinen oznámit postoupení dlužníkovi. Takové rozhodné právo se vztahuje i na smluvní důsledky, pokud postoupení není účinné (například vůči dlužníkovi nebo třetím stranám)*“. ²⁹⁴ Rozsah předmětné kolizní normy je následně blíže rozveden v ne úplně jasném 38. bodu preambule nařízení Řím I stanovujícím, že se „*čl. 14 odst. 1 použije rovněž na věcněprávní dopady postoupení mezi postupitelem a postupníkem v právních rádech, ve kterých úprava těchto otázek nespadá do závazkového práva*“. ²⁹⁵ Podle Bělohávků se přitom jedná o případy států, podle jejichž právního řádu se postoupení pohledávky považuje za problematiku spadající do úpravy věcných práv, zejména o státy *common law*. ²⁹⁶ Podle Garcimartína nicméně jde o upřesnění ve vztahu ke státům, v jejichž právních rádech se ve vztahu k postoupení pohledávky rozlišuje mezi obligačními smlouvami, které zakládají mezi postupitelem a postupníkem vzájemná práva a povinnosti (zejména povinnost pohledávku převést) a smlouvami věcnými, jimiž teprve dochází k převodu „*vlastnictví*“ samotné pohledávky (což je třeba případ Německa). ²⁹⁷ Podle zmíněného bodu preambule by nicméně pojem vztah měl být omezen pouze na dopady související s daným postoupením, zejména by neměl zahrnovat předběžné otázky, kterými lze podle Hartleyho rozumět ku příkladu, zda platně

²⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. 23 Cdo 427/2017-I.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ Bod 38. preambule nařízení Řím I.

²⁹⁶ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1539.

²⁹⁷ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. Article 14: Voluntary assignment and contractual subrogation. In: MAGNUS, Ulrich, MANKOWSKI, Peter. *Rome I Regulation: Commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, s. 756.

vznikl závazek mezi postupitelem a dlužníkem.²⁹⁸ Jak již bylo zmíněno výše, reguluje čl. 14 odst. 1 pouze věcněprávní dopady *inter partes* a nikoliv skutečnost, zdali se pohledávka stala majetkem postupníka ve vztahu ke třetím stranám.

4. 2 Právní vztah mezi postupníkem a dlužníkem

Vzhledem k tomu, že k postoupení pohledávky se zásadně nevyžaduje dlužníkuv souhlas, mělo by jeho postavení být cesí dotčeno co nejméně. Z této teze ostatně vychází i tuzemské právo, když například zakazuje postoupení pohledávek, jejichž obsah by se postoupením změnil k tíži dlužníka či když zachovává dlužníku námitky, které měl vůči postupiteli.^{299, 300} V souladu s tímto principem pak čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I stanoví, že rozhodným pro právní poměr mezi dlužníkem a postupníkem **je právo, kterým se řídí postoupená pohledávka** a odděluje jej tak od rozhodného práva pro postupní smlouvu.³⁰¹ Toto kolizní řešení je logické, neboť dlužník v době uzavření smlouvy, resp. vzniku závazku, těžko může vědět, že bude pohledávka v budoucnu potenciálně postoupena do zahraničí. Existuje zde tudíž zájem na tom, aby se na jeho vztah s novým věřitelem i nadále aplikoval právní řád, se kterým je dlužník obeznámen a s jehož aplikací v době vzniku závazku počítal. Pakliže právním důvodem vzniku pohledávky bude smlouva, určí se rozhodné právo pro postupovanou pohledávku v souladu s články 3–8 nařízení Řím I. V případě, že půjde o pohledávku mimosmluvní (z deliktu, bezdůvodného obohacení, nepřikázaného jednání či před-smluvní odpovědnosti), dojde k jeho určení na základě kolizních norem obsažených v nařízení Řím II.³⁰² Kromě samotného vztahu mezi postupníkem a dlužníkem pak čl. 14 odst. 2 dále stanoví, že právem rozhodným pro pohledávku se řídí též další otázky, **jmenovitě převoditelnost pohledávky, podmínky, za kterých může být postoupení vůči dlužníkovi uplatněno, a soluční účinek dlužníkova plnění.**³⁰³

Samostatně je třeba se věnovat postupitelnosti pohledávky, resp. jejímu omezení, kteréžto může být zákonné či smluvní (latinsky označované jako *pactum de non cedendo*). Příkladem omezení postupitelnosti pohledávky ze zákona v tuzemském právu je již zmiňovaný § 1881 odst. 2 OZ, který zakazuje postoupení pohledávky, jejíž obsah by se postoupením k tíži dlužníka změnil či

²⁹⁸ HARTLEY, Trevor C. Choice of Law Regarding the Voluntary Assignment of Contractual Obligations under the Rome I Regulation. In: *International and Comparative Law Quarterly*. 2011, roč. 60, č. 1, s. 34.

²⁹⁹ § 1881 odst. 2 OZ.

³⁰⁰ § 1884 odst. 1 OZ.

³⁰¹ Čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I.

³⁰² GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 757–758.

³⁰³ Čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I.

takovou, která zaniká smrtí věřitele nebo dlužníka (k tomu viz podkapitulu 3. 2).^{304, 305} Dalším takovým příkladem je výslovný zákaz postoupení práva na mzdu, plat, odměnu z dohody či jejich náhrady ve smyslu § 144a odst. 1 zákoníku práce.³⁰⁶ V případě smluvního zákazu postoupení pohledávky se právem rozhodným pro postupovanou pohledávku budou řídit mimo jiné následky porušení takového zákazu ve vztahu k dlužníkovi. V závislosti na vnitrostátní úpravě buď v tom smyslu, že se **1)** postoupení pohledávky nebude možné vůči dlužníkovi účinně dovolávat a ten tak nebude povinen plnit postupníkovi, nýbrž bude i nadále zavázán pouze vůči postupiteli, nebo **2)** sice dlužník bude povinen plnit postupníkovi, ale postupiteli vznikne vůči dlužníku odpovědnost za porušení smlouvy (typicky povinnost k náhradě škody).³⁰⁷ Naopak následky porušení takové smluvní doložky ve vztahu mezi postupitelem a postupníkem, včetně otázky, zdali je postupní smlouva z tohoto důvodu neplatná, se bude dle Garcimartína spravovat právem, kterým se řídí sama smlouva o postoupení pohledávky.³⁰⁸ V tomto smyslu si můžeme představit modelový scénář, ve kterém figuruje postupitel A, postupník B a dlužník C. V návaznosti na to, jaké následky rozhodné právo smlouvy o postoupení pohledávky a rozhodné právo pro samotnou pohledávku spojuje s porušením smluvního zákazu postoupení,³⁰⁹ pak může při zohlednění výše uvedeného Garcimartínova názoru nastat několik níže zmíněných situací:

- 1) Postoupená pohledávka se řídí právem, který smluvnímu zakazu postoupení přiřítá pouze *inter partes* účinky a s jeho porušením spojuje vznik smluvní odpovědnosti, zatímco postupní smlouva se řídí právem, který s porušením takového zákazu spojuje absolutní neplatnost postoupení (ku příkladu Německo³¹⁰). V tomto případě bude C (v případě, že byl o postoupení řádně notifikován) povinen plnit B, nicméně vznikne mu vůči A právo požadovat náhradu škody pro porušení smluvní povinnosti. Ve vztahu mezi A a B nicméně odpadl právní titul pro přijetí plnění ze strany B, a B

³⁰⁴ Obdobně též § 399 BGB.

³⁰⁵ Obdobně též § 1393 ABGB.

³⁰⁶ Viz § 144a odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁷ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 758.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ V daném modelovém příkladu je brán v úvahu pouze následek v podobě absolutní neplatnosti, nebo porušení smluvní povinnosti s případným vznikem povinnosti k náhradě škody (byť, jak bylo zmíněno již výše, může být následkem též případná relativní neplatnost či neúčinnost postoupení vůči dlužníkovi).

³¹⁰ K tomu srov. rozsudek německého Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*) ze dne 26. března, sp. zn. IV ZR 137/96, jehož překlad zní: „*Postoupení v rozporu se zákazem je neplatné nejen relativně, tj. vůči dlužníkovi, ale i vůči jakékoli třetí osobě (BGHZ 102, 293, 301). Dohoda o omezení postoupení tak zakládá pohledávku jako nepřevoditelné právo od samého počátku.*“

tak v důsledku absolutní neplatnosti postupní smlouvy vznikne povinnost vydat plnění od C jako bezdůvodné obohacení vůči A.

- 2) Postoupená pohledávka se řídí právem, který smluvnímu zákazů postoupení přičítá účinky *erga omnes* a s jeho porušením spojuje absolutní neplatnost smlouvy, zatímco postupní smlouva se řídí právem, který s porušením takového zákazu spojuje pouhé porušení smluvní povinnosti s případnou povinností nahradit škodu. V tomto případě bude C i nadále zavázán plnit pouze A (neboť postoupení ve vztahu k němu nebude mít žádné právní účinky). Ve vztahu mezi A a B je nicméně postupní smlouva platná, a A tak bude povinen plnění přijaté od C vydat B opět jako bezdůvodné obohacení. Patrným následkem tohoto izolovaného řešení je, že se zákaz postoupení A a B dotkne zásadně jen v tom smyslu, že B může namísto C požadovat plnění od A. Dle Břízy však může v úvahu přicházet i jiná alternativa. Právo, kterým se řídí postupní smlouva, totiž může se skutečností, že cizí právní řád (statut pohledávky) určité plnění zakazuje, spojuvat právní či faktickou nemožnost plnění. Následky, jež taková nemožnost plnění v poměru mezi postupitelem (A) a postupníkem (B) vyvolává, by se následně posoudily podle právního řádu, jímž se řídí smlouva o postoupení pohledávky.³¹¹
- 3) Jak postoupená pohledávka, tak postupní smlouva se řídí právními řády (ne nezbytně tím samým), které smluvnímu zákazů postoupení přičítají účinky pouze *inter partes* a s jeho porušením spojují vznik smluvní odpovědnosti. V dané situaci bude C (opět v případě, že byl o postoupení řádně notifikován) povinen plnit B, vůči A mu nicméně vznikne právo požadovat náhradu škody pro porušení smluvní povinnosti. Mezi A a B žádné bezdůvodné obohacení nevznikne.
- 4) Jak postoupená pohledávka, tak postupní smlouva se řídí právními řády, které smluvnímu zákazů postoupení přičítají účinky *erga omnes* a s jeho porušením spojují absolutní neplatnost smlouvy. V daném případě nedochází ke změně subjektů závazku a C je i nadále povinen plnit pouze B. Mezi A a B může vzniknout maximálně povinnost A vydat B bezdůvodné obohacení, šlo-li o úplatnou cesi.

³¹¹ Tato myšlenka byla vznesena na konzultaci dne 15. 1. 2024 vedoucím diplomové práce; dále srov. BŘÍZA, Petr. 17.5 Řešení kolizí mezi obligačním, osobním či věcněprávním statutem. In: HAVEL, Bohumil, NEVOLNÁ, Zuzana a kol. *Převody obchodních podílů a akcií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 248, kde se vedoucí diplomové práce zabýval obdobnou otázkou, byť ve vztahu ke kolizi mezi osobním statutem společnosti a obligačním statutem při převodu podílu.

Jak bylo demonstrováno na výše zmíněném příkladu, toto řešení sice respektuje skutečnost, že by se změna v subjektu věřitele neměla dlužníka nijak dotknout, posuzování platnosti postupní smlouvy v jednom případě optikou dvou právních řádů však může dle mého názoru být poněkud těžkopádné a následek pro postupníka nepředvídatelný. V tomto ohledu se lze setkat i s, dle mého mínění logičtějším, řešením, které i následky porušení smluvního zákazu postoupení mezi postupitelem a postupníkem podřizuje právu, kterým se řídí postupovaná pohledávka,³¹² jež nicméně naráží na výslovnou textaci čl. 14 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 1 nařízení Řím I.

Čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I bude hrát roli i z hlediska zákonného zákazu postoupení.³¹³ I zde přitom může nastat situace, kdy právo postoupené pohledávky a právo, jímž se řídí smlouva o postoupení, spojují s porušením tohoto zákazu rozdílné následky. V úvahu lze opět vzít výše uvedený modelový příklad modifikovaný tak, že jeden právní řád postoupení určitého druhu pohledávky (např. mzdové pohledávky) dovoluje, zatímco druhý s její cesí spojuje absolutní neplatnost smlouvy. Osobně mám za to, že by se takto vzniklé situace posoudily obdobným způsobem, jako již bylo ilustrováno na příkladech sub 1) – 4) výše s tou výjimkou, že dlužníku nevznikne ani v jednom z případů právo požadovat náhradu škody. Současně je třeba vzít v úvahu i Garcimartínem zmiňovanou skutečnost, že zákonný zákaz postoupení některých druhů pohledávek může představovat imperativní ustanovení ve smyslu čl. 9 nařízení Řím I.³¹⁴

Kromě postupitelnosti pohledávky se dále právem rozhodným pro postoupenou pohledávku řídí otázka komu (zda postupiteli, či postupníkovi) má dlužník plnit, aby se zprostil svého dluhu a dle Garcimartína i s tím související podmínky účinnosti notifikace postoupení vůči dlužníkovi, včetně případného práva dlužníka požadovat důkaz o tom, že došlo k postoupení pohledávky. V souladu s výše zmíněným principem ochrany dlužníka se pak tímto statutem budou spravovat též eventuální námitky dlužníka vůči pohledávce, jako jsou například námitka promlčení, námitka nesplněné smlouvy či podmínky, za kterých může dlužník započíst svou existující pohledávku za postupitelem též vůči postupníkovi (jako výjimku z požadavku vzájemnosti pohledávek při jejich započtení tuto možnost upravuje i § 1884 odst. 1 věta druhá OZ).³¹⁵

³¹² HARTLEY, op. cit. sub 298, s. 38.

³¹³ CSACH. In: ROZEHNALOVÁ a kol., op. cit. sub 76, s. 208.

³¹⁴ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 759.

³¹⁵ Tamtéž, s. 760.

5 Návrh nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany

V roce 2015 byl na půdě Evropské Unie přijat Akční plán pro vytváření unie kapitálových trhů,³¹⁶ jehož cílem bylo zejména prohloubit a integrovat kapitálové trhy členských států a dále posílit volný pohyb kapitálu v rámci Evropské Unie.³¹⁷ Jako jedno z opatření k dosažení unie kapitálových trhů a odstranění překážek přeshraničních investic předložila Evropská Komise v březnu roku 2018 **návrh nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany**. Deklarovaným cílem této právní úpravy je dle důvodové zprávy „pomoci zvýšit přeshraniční transakce s pohledávkami prostřednictvím právní jistoty, která bude nastolena přijetím jednotných kolizních norem na úrovni Unie“.³¹⁸ Na předložené úpravě nepanuje napříč unijními orgány shoda, o čemž svědčí zejména fakt, že ani po téměř šesti letech od předložení návrhu se nepodařilo dotčené nařízení přijmout. Vzhledem k tomu, že cesta k Návrhu nebyla jednoduchá, považuji za nezbytné se nejdříve alespoň stručně zabývat historickým vývojem účinků postoupení pohledávky na třetí strany v evropském prostoru.

Otázka účinků postoupení pohledávky na třetí strany vznikala už ve vztahu k **Římské úmluvě**. K této otázce zaujaly soudy členských států a právní doktrína různé postoje, což právní jistotě neprospívalo. Evropská Komise již v Zelené knize o přeměně Římské úmluvy z roku 2003 vyslovila závěr, že členské státy neupravují otázku účinků postoupení na třetí strany totožně a bylo by žádoucí přijmout jednotná pravidla za účelem zamezení *forum-shoppingu*. Tuto situaci pak dále komplikoval fakt, že zatímco některé státy zastávaly stanovisko, že Římská úmluva upravuje pouze obliganční otázky postoupení, a na danou otázku tak aplikovaly vnitrostátní kolizní normy, jiné dospívaly k závěru, že Římská úmluva, byť implicitně, upravuje též majetkové účinky vůči třetím stranám.³¹⁹ Tak Nejvyšší soud Nizozemského království (*Hoge Raad*) ve vztahu k Římské úmluvě zaujal názor, že se účinky postoupení pohledávky na třetí strany řídí právem rozhodným pro vztah mezi postupitelem a postupníkem ve smyslu čl. 12 odst. 1 Římské úmluvy (který je obdobou dnešního článku 14 odst. 1 nařízení Řím I). Obdobné závěry přijaly též německý Spolkový soudní dvůr (*Bundesgerichtshof*), jakož i Odvolací soud Spojeného království (*Court of Appeal*), avšak s tím

³¹⁶ EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů – Akční plán pro vytváření unie kapitálových trhů*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2015. KOM (2015) 0468 v konečném znění.

³¹⁷ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT RADY EVROPSKÉ UNIE. Unie kapitálových trhů. In: *Consilium.europa.eu* [online]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/capital-markets-union/>. [citováno 2023-10-20].

³¹⁸ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 1.

³¹⁹ Zelená kniha o transformaci Římské úmluvy, op. cit. sub 79, s. 40–41.

rozdílem, že tyto účinky podřídily právu, kterým se řídí postoupená pohledávka podle čl. 12 odst. 2 Římské úmluvy (který je obdobou dnešního článku 14 odst. 2 nařízení Řím I).³²⁰

V roce 2005 Evropská Komise předložila **návrh nařízení Řím I**, podle jehož původního znění měla být vyřešena i otázka účinků postoupení pohledávky na třetí strany. Podle článku 13 odst. 3 tohoto návrhu se otázka, zdali se lze postoupení pohledávky nebo smluvní subrogace dovolávat vůči třetím stranám, měla řídit právem země, v níž má postupitel obvyklé bydliště.³²¹ Komise tak představila další a již třetí, od Římské úmluvy odlišné, navázání, a to s argumentem, že jde o řešení, které doporučuje většina respondentů a které bylo rovněž zvoleno v rámci Úmluvy o postoupení.³²² Návrh této kolizní normy se původně setkal se souhlasnými stanovisky, nicméně nakonec ztroskotal během jednání v Radě, a to zejména v důsledku opozice ze strany delegace Velké Británie.³²³ Jak uvádí Perkins, delegace Velké Británie nevnímala zvolené navázání jako vhodné ve vztahu k sekuritizaci pohledávek a předložila vlastní návrh, podle kterého by se Komisí navrhované pravidlo mělo uplatňovat pouze ve vztahu k hromadnému postupování pohledávek v rámci faktoringu. Pro ostatní případy mělo být zachováno pravidlo, které přijal výše zmíněný Odvolací soud Spojeného království v případě *Raiffeisen Zentralbank Osterreich AG v Five Star Trading* (tedy právo, kterým se řídí postoupená pohledávka dle čl. 12 odst. 2 Římské úmluvy).³²⁴ Alternativní britský návrh byl nicméně ostatním členským státům předložen až v závěrečné fázi negociací v Radě. Byť byl obecně přijímán kladně, zvítězilo nakonec stanovisko, že není z důvodu citlivosti této otázky pro trh s pohledávkami žádoucí, aby byl projednáván v časové tísní.³²⁵ Myšlenka jednotné kolizní normy pro účinky postoupení pohledávky na třetí strany tak byla alespoň prozatím opuštěna s tím, že čl. 27 odst. 2 nařízení Řím I v přijatém znění pouze Komisi uložil, aby do 17. června 2010 předložila zprávu k otázce účinnosti postoupení na třetí strany a případně též návrh nové právní úpravy, který by tuto otázku měl řešit.

5.1 Studie Britského institutu mezinárodního a srovnávacího práva

Za účelem naplnění požadavku čl. 27 odst. 2 nařízení Řím I zadala v roce 2010 Komise Britskému institutu mezinárodního a srovnávacího práva (*British Institute of International and Comparative Law*, dále jen „**BIICL**“) zpracování studie ohledně účinnosti postoupení pohledávky

³²⁰ KRONKE, op. cit. sub 245, s. 10, pozn. pod čarou č. 4.

³²¹ Návrh nařízení Řím I, op. cit. sub 106, čl. 13 odst. 3.

³²² Tamtéž, s. 8.

³²³ KIENINGER, Eva Maria. European Rules on the Law Applicable to Third-party Effects of Assignments: A never-ending story?. In: *Revue de droit uniforme*. 2019, roč. 24, č. 4, s. 637.

³²⁴ PERKINS, Joanna. A Question of Priorities: Choice of Law and Proprietary Aspects of the Assignment of Debts. In: *Law and Financial Markets Review*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 242.

³²⁵ Tamtéž, s. 242–243.

na třetí strany.³²⁶ Předmětná studie byla předložena v roce 2011 a představuje více než čtyřsetstránkovou právní, statistickou a empirickou analýzu této problematiky. Její komparativní část přitom vychází z národních zpráv 12 členských států EU (včetně České republiky) ohledně jejich vnitrostátních kolizních pravidel pro účinky postoupení pohledávky na třetí strany, jakož i z řešení, které bylo k této otázce přijato v nečlenských státech (ku příkladu ve Švýcarsku či USA).³²⁷ Vyústěním studie je zejména návrh tří v úvahu přicházejících řešení, pokud jde o kolizní úpravu účinků postoupení pohledávky na třetí strany.

Prvním navrhovaným řešením je **právo, kterým se řídí smlouva o postoupení pohledávky**. Tento přístup je v současné době aplikován ku příkladu v Nizozemsku. Walsh však v této souvislosti zmiňuje, že je tomu tak poněkud kuriózně i z důvodu, že toto kolizní kritérium umožňuje nizozemským postupitelům vyhnout se aplikaci vlastního právního řádu, který neumožňuje využití zajišťovacího převodu pohledávky.³²⁸ Ve prospěch tohoto řešení hovoří skutečnost, že se jedná o kolizní kritérium, které nejlépe odpovídá zásadě autonomie vůle (z důvodu možnosti volby statutu podle čl. 3 nařízení Řím I), a umožňuje tak stranám zohlednit jejich konkrétní zájmy. V důsledku toho by mohlo dané pravidlo vyhovovat různým odvětvím trhu s pohledávkami, a bylo by tak možné se vyhnout zvláštním pravidlům pro jednotlivé sektory (sekuritizaci, faktoring apod.).³²⁹ V tomto ohledu je nicméně třeba upozornit, že někteří autoři naopak vnímají možnost otevření majetkových aspektů autonomii vůle smluvních stran jako problematickou (protože nejde o otázku obligační, ale věcněprávní).³³⁰ Další nespornou výhodou tohoto řešení jsou snížené transakční náklady (na *due diligence*), neboť nedochází k případnému rozšíření o další právní řád, který by musel být brán zúčastněnými stranami v úvahu. Jedná se totiž o kolizní kritérium, ze kterého už vychází čl. 14 odst. 1 nařízení Řím I. O vhodné řešení jde i ve vztahu ke globální cesi (ku příkladu v rámci faktoringu), neboť zúčastněné subjekty se nemusí zaobírat rozhodným právem každé jednotlivé pohledávky v rámci postupovaného souboru.³³¹ Zde je však třeba zmínit, že posledně zmíněná výhoda je logickou součástí každého řešení, které nevychází z práva rozhodného pro postoupenou pohledávku. Naopak v neprospěch tohoto řešení svědčí fakt, že třetí strana vůbec nemusí mít ponětí o právu, které bylo v rámci postupní smlouvy zvoleno. Studie tak počítá pouze s omezenou volbou práva výhradně ve prospěch právního řádu, kterým se řídí postupovaná pohledávka nebo právního řádu obvyklého bydliště postupitele, aby se předešlo riziku poškození třetí strany. Pakliže

³²⁶ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 10.

³²⁷ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 11.

³²⁸ WALSH, op. cit. sub 244, s. 798.

³²⁹ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 19.

³³⁰ KRONKE, op. cit. sub 245, s. 14.

³³¹ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: FERRARI, LEIBLÉ, op. cit. sub 240, s. 237.

by k takové volbě nedošlo, měly by se účinky postoupení na třetí strany řídit právem postoupené pohledávky.³³² Garcimartín pak zmiňuje další nevýhody. Konkrétně jde o možnost prostřednictvím volby práva obejít vnitrostátní pravidla o registraci postoupení pohledávky k založení účinků vůči třetím stranám (byť tento požadavek není častý, lze se s ním setkat ve Velké Británii v některých případech postoupení pohledávky jako zajištění).³³³ Podstatně palčivějším problémem je však dle mého Garcimartínem vyzdvižená skutečnost, že toto řešení samo o sobě neodpovídá na otázku přednosti mezi konkurujícími postupníky v případě vícenásobné cese téže pohledávky. Pakliže byla ku příkladu tatáž pohledávka postupitelem postoupena dvakrát a obě postupní smlouvy se řídí jinými právními řády, které řeší otázku přednosti rozdílně, je tato situace z hlediska uvedeného kolizního pravidla neřešitelná.³³⁴ Může přitom jít o situaci, kdy jeden právní řád dává přednost postupníkovi, jehož smlouva nabyla účinnosti jako první, zatímco druhý právní řád spojuje přednost s notifikací vůči dlužníkovi. Pro tyto situace by tak bylo třeba přijmout jiné kolizní pravidlo, což by vedlo pouze k další komplikaci právní úpravy.³³⁵

Druhým možným řešením je dle BIICL **právo, kterým se řídí postoupená pohledávka**. Tento přístup je v současné době aplikován ku příkladu ve Španělsku či Polsku.³³⁶ Obdobně jako u řešení předcházejícího je značnou výhodou skutečnost, že se již jedná o kolizní kritérium, které je použito v čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I. Byť čl. 3 odst. 2 nařízení Řím I umožňuje následnou změnu smluvního statutu, bude k takové změně docházet pouze raritně. Toto řešení tak v zásadě garantuje, že se výše zmíněný konflikt mezi konkurujícími postupníky bude řídit pouze jedním právním řádem (na rozdíl od prvního řešení).³³⁷ Labonté preferuje toto řešení i z toho důvodu, že věřitel a dlužník dané pohledávky mohou rozumně očekávat, že pohledávka (včetně jejího postoupení a účinků tohoto postoupení) bude mít vlastnosti určené právě právním řádem, kterým se pohledávka řídí, a tudíž je toto řešení pro ně předvídatelné a též vhodné z hlediska ochrany dlužníka.³³⁸ Zásadní nevýhodou tohoto přístupu je dle BIICL jeho nepoužitelnost v případě cese pohledávek, které mají vzniknout teprve v budoucnu (pakliže smlouva či jiný právní důvod jejich vzniku dosud neexistuje). V tomto případě totiž v době postoupení pohledávky ještě není patrné právo, kterým se postoupená pohledávka bude řídit. Jako vysoce nepraktické se toto kolizní kritérium jeví i ve vztahu k hromadné

³³² Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 408.

³³³ EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva Komise k otázce účinnosti postoupení nebo subrogace pohledávky vůči třetím stranám a přednosti postoupené nebo subrogované pohledávky před právem jiné osoby*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2016. KOM (2016) 026 v konečném znění (dále jen „Zpráva Komise“), s. 5.

³³⁴ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: FERRARI, LEIBLÉ, op. cit. sub 240, s. 237.

³³⁵ LABONTÉ, op. cit. sub 189, s. 338.

³³⁶ Zpráva Komise, op. cit. sub 333, s. 7.

³³⁷ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 390.

³³⁸ LABONTÉ, op. cit. sub 189, s. 336.

cesi (typicky v případě faktoringu), neboť by postupník musel zkoumat rozhodné právo ve vztahu ke každé postoupené pohledávce.³³⁹ V případě postoupení budoucích pohledávek a globální cese tak BIICL navrhuje, aby se v těchto případech aplikovalo odlišné pravidlo, a to sice právo státu, v němž má postupitel obvyklé bydliště.³⁴⁰ Konečně argumentem proti tomuto přístupu může být i skutečnost, že třetím stranám nemusí být vždy zcela jasné, kterým právním řádem se řídí postoupená pohledávka. To platí jak ve vztahu k případům, kdy nebylo smluvními stranami ve smlouvě, která dala za vznik dané pohledávce, rozhodné právo zvoleno (tedy která strana poskytuje charakteristické plnění ve smyslu čl. 4 odst. 2 nařízení Řím I),³⁴¹ tak ve vztahu k případům, kdy k volbě práva podle čl. 3 nařízení Řím I došlo (ku příkladu z důvodu sjednané povinnosti mlčenlivosti).³⁴²

Třetím uvažovaným řešením je právo státu, **ve kterém má postupitel své obvyklé bydliště**. Jak již bylo zmíněno výše, jde o kolizní kritérium, se kterým původně počítal návrh nařízení Řím I a se kterým rovněž operuje Úmluva postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku. Přístup Úmluvy o postoupení je rovněž uplatňován ve státech, jako je USA a Kanada, které jsou klíčovými obchodními partnery EU.³⁴³ Z členských států EU je pak toto řešení v současné době aplikováno ku příkladu v Belgii.³⁴⁴ Na rozdíl od práva, kterým se řídí postoupní smlouva a postoupená pohledávka, je toto právo dle Garcimartína pro každou třetí stranu objektivně seznatelné a představuje tak účinný způsob, jak všechny zúčastněné strany informovat o tom, že došlo k postoupení pohledávky.³⁴⁵ Labonté k tomu nicméně dodává, že tento efekt může zvolené řešení mít pouze za předpokladu, že takto určený právní řád spojuje s postoupením pohledávky odpovídající publicitu (například registraci, což většina členských států nečiní). V ostatních případech stejně neumožňuje zúčastněným stranám určit, zda se postoupení stalo vůči třetím stranám účinné.³⁴⁶ Obdobně jako u prvního řešení je výhodou též jeho vhodnost pro hromadné postoupení a postoupení budoucích pohledávek, neboť opět nemusí být zkoumáno právo, kterým se řídí postoupené pohledávky. Konečně je jako jeho výhoda zmiňována skutečnost, že právo obvyklého bydliště postupitele bude obvykle shodné s místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka (COMI) podle čl. 3 nařízení o insolvenčním řízení. Tím je do jisté míry postupníkovi garantováno, že jeho právo k pohledávce

³³⁹ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 391.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 20.

³⁴¹ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 765–766.

³⁴² Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 392.

³⁴³ BAZINAS, Spyridon. The Law Applicable to Third-party Effects of Assignments of Claims: the UN Convention and the EU Commission Proposal Compared. In: *Uniform Law Review*. 2019, roč. 24, č. 4, s. 613.

³⁴⁴ Zpráva Komise, op. cit. sub 333, s. 6.

³⁴⁵ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 764.

³⁴⁶ LABONTÉ, op. cit. sub 189, s. 340–341.

bude insolvenčním správcem respektováno a nebude zahrnuto do majetkové podstaty postupitele.³⁴⁷ Tento argument je nicméně relativizován článkem 8 odst. 1 nařízení o insolvenčním řízení, podle něžž nejsou zahájením insolvenčního řízení „dotčena věcná práva věřitelů nebo třetích osob (...)“³⁴⁸ a též faktem, že dlužníkovo COMI nemusí být vždy nutně shodné s jeho obvyklým bydlištěm. O posledně zmíněnou situaci půjde tehdy, pokud dojde ke změně obvyklého bydliště postupitele až po postoupení pohledávky, nicméně ještě před zahájením insolvenčního řízení. Nadto COMI právnické osoby je primárně místo, kde se nachází její formální (zapsané) sídlo. Místo její ústřední správy jím může být dle Heinzeho a Warmuth pouze v případech, kdy lze dojít k závěru, že je toto pro třetí osoby objektivně zjistitelné,³⁴⁹ takovou diferenciaci ale Návrh nečiní. Zároveň se pak insolvenční nařízení podle svého čl. 1 odst. 2 na některé významné subjekty působící na finančním trhu (ku příkladu úvěrové instituce, tj. zejména banky) vůbec nepoužije.³⁵⁰ Jako jednu z podstatných nevýhod zmiňuje BIICL skutečnost, že by přijetím tohoto kolizního kritéria docházelo k umělému štěpení rozhodného práva jednak pro účinky vůči třetím stranám a jednak ve vztahu k postupníku a postupiteli (ve smyslu 38. bodu Preambule nařízení Řím I). Dle mého názoru je však nejsilnějším argumentem BIICL svědčícím proti tomuto řešení fakt, že aplikace již třetího a dosud to transakce nezapojeného právního řádu, je nežádoucí a přispívá pouze k větší složitosti a zvýšeným transakčním nákladům. Zvolené kritérium zároveň působí problémy v situacích, kdy je tatáž pohledávka postupně postoupena postupiteli s obvyklým bydlištěm v různých státech.³⁵¹ Vzhledem k tomu, že obvyklé bydliště není dáno jednou pro vždy a může se v čase měnit, vzniká zde i riziko mobilního konfliktu.³⁵² Ten je možno řešit stabilizací kolizního kritéria k určitému časovému okamžiku, jak ostatně činí Návrh ve svém čl. 4 odst. 1.³⁵³ Labonté tak uvádí svůj údiv nad množstvím zastánců tohoto kritéria, neboť dle něj nenabízí v zásadě žádné zjednodušení a pouze přidává třetí právní řád, který je postupník v konečném důsledku povinen zkoumat.³⁵⁴

Ve Studii se konečně též připouští možná **kombinace výše uvedených kolizních kritérií**. K tomu nicméně BIICL dodává, že takováto sektorová řešení by vedla k právní nejistotě a zároveň

³⁴⁷ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: FERRARI, LEIBLÉ, op. cit. sub 240, s. 240.

³⁴⁸ Čl. 8. odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepřecované znění).

³⁴⁹ HEINZE, Christian, WARMUTH, Cara. The Law Applicable to Third-party Effects of Assignment and the Conflict Rules for Insolvency According to EU Laws. In: *Uniform Law Review*, 2019, roč. 24, č. 4, s. 674–675.

³⁵⁰ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 395.

³⁵¹ Tamtéž, s. 397.

³⁵² GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: FERRARI, LEIBLÉ, op. cit. sub 240, s. 242.

³⁵³ Čl. 4 odst. 1 Návrhu.

³⁵⁴ LABONTÉ, op. cit. sub 189, s. 341.

uvádí, že většina příslušníků zájmových skupin (jmenovitě finančních institucí, advokátních kanceláří, akademiků apod.) se v dotazníku vyslovila pro jednotné řešení bez sektorových výjimek.³⁵⁵

5. 2 Návrh nařízení

Evropská Komise ještě před návrhem samotného nařízení předložila v září roku 2016 (tedy více jak 6 let poté, co tak měla učinit) v souladu s článkem 27 odst. 2 nařízení Řím I zprávu k otázce účinnosti postoupení nebo subrogace pohledávky vůči třetím stranám a přednosti postoupené nebo subrogované pohledávky před právem jiné osoby. V této zprávě Komise opětovně zdůrazňuje, že absence jednotných kolizních norem v této oblasti představuje významnou překážku přeshraničních investic,³⁵⁶ způsobuje právní nejistotu a zvyšuje náklady na poskytnuté právní služby spojené s přeshraniční cesí.^{357, 358} V závěru zprávy pak shrnuje kolizní kritéria, jež by mohla být pro účinky na třetí strany využita a v podstatě kopíruje přístupy, které byly předestřeny výše ve Studii BIICL, včetně odůvodnění výhod a nevýhod jednotlivých řešení.³⁵⁹

Samotný Návrh obsahuje celkem 15 článků rozdělených do 3 kapitol. Kapitola I se zabývá věcnou působností nařízení a pro účely této úpravy předkládá definice některých důležitých pojmů typu pohledávka, postoupení či účinky na třetí strany. Kapitola II s názvem „*Jednotná pravidla*“ následně upravuje rozhodné právo pro účinky postoupení pohledávky na třetí strany, jakož i univerzální použitelnost takto určeného rozhodného práva a jeho vztah k imperativním normám *legis fori*. Kapitola III pak obdobně jako nařízení Řím I obsahuje další související ustanovení, jako je výhrada veřejného pořádku, vyloučení *renvoi* či řešení interlokální kolize.

V následujících podkapitolách budou podrobně rozebrána jednotlivá ustanovení Návrhu, včetně představení návrhů jeho změn, které byly během legislativního procesu předloženy Evropským parlamentem a Radou. Dne 13. února 2019 přijal Evropský parlament svůj postoj k Návrhu v prvním čtení.³⁶⁰ Následně, dne 28. května 2021, Rada schválila svůj obecný přístup k Návrhu,³⁶¹

³⁵⁵ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 399.

³⁵⁶ Zpráva Komise, op. cit. sub 333, s. 2.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 7.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 8–9.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 12.

³⁶⁰ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Legislativní usnesení ze dne 13. února 2019 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019, P8TA (2019) 0086 (dále jen „Postoj EP“).

³⁶¹ RADA EVROPSKÉ UNIE. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Law Applicable to the Third-party Effects of Assignments of Claims – General Approach* [online]. 2021 (dále jen „Obecný přístup Rady“). Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9050-2021-INIT/en/pdf>. [citováno 2023-11-06].

jež představuje nástroj mající za cíl přiblížit Evropskému parlamentu pozici Rady a ulehčit mezi těmito institucemi dohodu,³⁶² právě ten pak bude z hlediska dalších fází legislativního procesu klíčový. V podkapitole 5. 3 se konečně pokusím o zhodnocení a určitou kritiku navrhované úpravy.

5. 2. 1 Oblast působnosti a definice

Oblast působnosti Návrhu je vymezena v **čl. 1**, podle jehož prvního odstavce se nařízení „vztahuje na účinky postoupení pohledávek na třetí strany podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů“.³⁶³ Úprava se shodně jako nařízení Řím I nemá vztahovat na věci daňové, celní a správní, což je dáno z logiky věci tím, že jde o otázky veřejnoprávní. Působnost Návrhu vymezenou čl. 1 odst. 1 dále zužuje Obecný přístup Rady. Podle něj totiž nemá nařízení pokrývat účinky převodů finančních nástrojů (jmenovitě převoditelných cenných papírů, nástrojů peněžního trhu a podílových jednotek subjektů kolektivního investování) ve smyslu směrnice MiFID II, jakož i kryptoaktiv na třetí strany.³⁶⁴ Rada si je nadto vědoma skutečnosti, že pohledávka může být kromě situace, kdy je jako taková předmětem zajištění, i sama zajištěna např. zástavním právem k movitému či nemovitému majetku, pro jehož převod se dle *lex rei sitae/lex registrationis* vyžaduje intabulace, a rovněž toho, že některé právní řády mohou podmiňovat úspěšnost postoupení pohledávky současným převodem takových zajišťovacích práv na postupníka.³⁶⁵ Kromě toho tak Rada vylučuje z působnosti úpravy i otázku účinků převodu zajišťovacích práv k movitým a nemovitým věcem (s výjimkou pohledávek), podléhajících intabulaci, na třetí strany, a to včetně požadavků na formu nebo zápis pro účinnost převodu zajištění, jakož i následků, které může nesplnění takových požadavků mít na řešení přednosti konkurujících práv k zajištěné pohledávce.³⁶⁶

V odstavci druhém se pak setkáváme s dalším negativním vymezením působnosti nařízení, které do značné míry kopíruje otázky, jež ze své věcné působnosti vylučuje též nařízení Řím I.³⁶⁷ Jde ku příkladu o postoupení pohledávek vyplývajících z rodinných vztahů (včetně vyživovací povinnosti), majetkových vztahů mezi manžely, směnek, šeků či pohledávek vyplývajících z otázek upravených právem obchodních společností.³⁶⁸ K nim Evropský parlament přidává ještě postoupení

³⁶² GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT RADY EVROPSKÉ UNIE. Řádný legislativní postup. In: *Consilium.europa.eu* [online]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/#:~:text=obecn%C3%BD%20p%C5%99%C3%ADstup%20%E2%80%93%20politick%C3%A1%20dohoda%20na,postoje%20Parlamentu%20v%20prvn%C3%ADm%20%C4%8Dten%C3%AD.> [citováno 2024-01-23].

³⁶³ Čl. 1 odst. 1 Návrhu.

³⁶⁴ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 36.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 17–18.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 37.

³⁶⁷ Srov. čl. 1 nařízení Řím I.

³⁶⁸ Čl. 1 odst. 2 Návrhu.

pohledávek v průběhu insolvenčního řízení podle insolvenčního nařízení.³⁶⁹ Dle Rady by naopak mělo dále být vyloučeno postoupení pohledávek inkorporovaných v zaknihovaných cenných papírech, jakož i pohledávek vyplývajících z převoditelných cenných papírů (jako jsou pohledávky na výplatu dividendy),³⁷⁰ nástrojů peněžního trhu nebo podílových jednotek subjektů kolektivního investování.³⁷¹ Vyloučené otázky se dle důvodové zprávy k Návrhu mají řídit stávajícími instrumenty EU nebo vnitrostátními kolizními normami.³⁷²

V souladu s důvodovou zprávou by se tak Návrh měl vztahovat zásadně na 3 druhy pohledávek, a to na tradiční, resp. **klasické pohledávky** (dle Komise ku příkladu peněžní pohledávky za neuhrazené transakce), **finanční pohledávky** (například pohledávky z derivátových smluv) a konečně **pohledávky z připsaných peněžních prostředků na účtech u úvěrových institucí**.³⁷³

Čl. 2 pak poskytuje pro účely nařízení definice některých klíčových pojmů. Definice postupitele a postupníka se shodují s obvyklým chápáním těchto smluvních stran, jak byly předestřeny již výše. Stejně tak pojem postoupení zahrnuje totožné otázky, které již byly zmíněny v souvislosti s čl. 14 odst. 3 nařízení Řím I. Mnohem zajímavější je pak z tohoto pohledu pojem „*účinky na třetí strany*“ a s tím související rozpor mezi textací Návrhu, jeho preambulí a důvodovou zprávou. Podle čl. 2 písm. e) Návrhu tento pojem zahrnuje majetkové účinky, tedy právo postupníka uplatnit jeho nárok na pohledávku vůči jiným postupníkům téže pohledávky, věřitelům postupitele a případně dalším třetím stranám.³⁷⁴ Z důvodové zprávy je pak dále patrné, že by zmíněný pojem měl dopadat na všechny třetí strany s výjimkou dlužníka.³⁷⁵ Naopak 15. bod preambule Návrhu naznačuje, že by zde uvedené kolizní normy měly regulovat majetkové účinky mezi všemi zúčastněnými stranami (včetně vztahu mezi postupitelem a postupníkem a mezi postupníkem a dlužníkem).³⁷⁶ Komise tedy zcela zjevně opomíjí, že otázka majetkových účinků mezi postupitelem a postupníkem je již řešena na úrovni čl. 14 odst. 1 nařízení Řím I. Byť by dle mého názoru bylo žádoucí, aby se skutečně všechny majetkové účinky postoupení pohledávky spravovaly totožným právním řádem, nelze tento úmysl Komise z preambule Návrhu patrně dovozovat. Jak podotýká Dickinson, nebyl totiž

³⁶⁹ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 22.

³⁷⁰ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 21.

³⁷¹ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 38.

³⁷² Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 17.

³⁷³ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 7.

³⁷⁴ Čl. 2 písm. e) Návrhu.

³⁷⁵ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 21.

³⁷⁶ Bod 15. preambule Návrhu.

současně předložen žádný návrh, kterým by mělo dojít ke zrušení či změně 38. bodu preambule nařízení Řím I.³⁷⁷ S ohledem na to je nutno dovodit, že pojem třetí strany bude i ve světle Návrhu zahrnovat veškeré subjekty, které se nacházejí mimo trojúhelníkový vztah postupitel–postupník–dlužník.³⁷⁸ Tento závěr pak ostatně potvrzuje též Evropský parlament. Ten ve svém postoji v prvním čtení přijal pozměňovací návrh, jež by měl vyjasnit, že účelem Návrhu není změna ustanovení nařízení Řím I, pokud jde o majetkové účinky ve vztahu mezi postupitelem a postupníkem nebo mezi postupníkem a dlužníkem. Pojem třetí strany má tak zahrnovat pouze subjekty odlišné od těchto tří zmíněných stran.³⁷⁹

Protože Návrh primárně vychází z kolizního kritéria obvyklého bydliště postupitele, vymezuje čl. 2 písm. f) též pojem obvyklé bydliště. Obvyklé bydliště je definováno v souladu s čl. 19 odst. 1 nařízení Řím I. Zatímco v případě právnických osob jde o místo jejich ústřední správy, pro případ podnikajících fyzických osob jde o hlavní místo jejich podnikání. Obvyklé bydliště nepodnikající fyzické osoby, která samozřejmě rovněž může pohledávku postoupit, sice Návrh (a ostatně ani nařízení Řím I) nevymezuje, je jím však dle judikatury SDEU třeba rozumět místo, kde se nachází stálé nebo obvyklé středisko jejich zájmů.³⁸⁰ Zajímavostí však je, že nedochází k převzetí pravidla obsaženého v čl. 19 odst. 2 nařízení Řím I ohledně obvyklého bydliště pro případ, že byla smlouva uzavřena prostřednictvím pobočky. Tato situace by totiž údajně vedla k nejistotě, pokud by tatáž pohledávka byla nejdříve postoupena ústřední správou společnosti a následně znovu pobočkou, která sídlí v jiném členském státě.^{381, 382} Byť se stále v daném případě jedná o jednoho postupitele (neboť pobočka nemá právní osobnost), nic by dle mého názoru Komisi nebránilo přijmout pro tyto případy podobné pravidlo, jako je již formulováno v čl. 4 odst. 1 a 4. Nevidím důvod, proč by měl mít postupník povinnost se v případě opakované cese téže pohledávky prostřednictvím pobočky spoléhat ohledně jeho práv ve vztahu ke konkurujícímu postupníkovi na právní řád, se kterým pravděpodobně vůbec nepočítal a fakticky tak tratit na nekoordinovaném jednání ústředí a pobočky téhož postupitele.

³⁷⁷ DICKINSON, Andrew. Tough Assignments: the European Commission's Proposal on the Law Applicable to the Third-Party Effects of Assignments of Claims. In: *Praxis des Internationalen Privat und Verfahrensrechts (IPRax)*. 2018, roč. 38, č. 4, s. 340.

³⁷⁸ KRONKE, op. cit. sub 245, s. 12.

³⁷⁹ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 9.

³⁸⁰ Bod 22 odůvodnění rozsudku SDEU ve věci C-452/93 P, *Pedro Magdalena Fernández v Commission of the European Communities*.

³⁸¹ KIENINGER, op. cit. sub 323, s. 638–639.

³⁸² Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 18.

5. 2. 2 Jednotná pravidla

Komise se ohledně kolizního kritéria pro účinky postoupení na třetí strany nakonec částečně obratem vrátila ke svému původnímu návrhu z roku 2005. Avšak zatímco návrh nařízení Řím I původně počítal s právem státu obvyklého bydliště postupitele jako univerzálním a jediným kolizním kritériem, přiklonila se Komise v Návrhu též k sektorovým výjimkám z tohoto pravidla. BIICL oproti tomu zastával stanovisko, že je ke zvážení, zdali by vůbec sektorové výjimky měly být stanoveny.³⁸³

Čl. 4 odst. 1 Návrhu tedy zakotvuje obecné pravidlo, podle něž se mají účinky postoupení pohledávky na třetí strany řídit právním řádem státu, ve kterém má v rozhodném okamžiku **postupitel své obvyklé bydliště**. Toto řešení Komise odůvodňuje v důvodové zprávě obdobně, jak bylo již vyloženo ve vztahu k tomuto kritériu ve studii BIICL. Jako hlavní výhody tohoto kritéria shledává **1) snadnou předvídatelnost a zjistitelnost pro třetí strany, 2) vhodnost pro globální cesi a cesi budoucích pohledávek a konečně 3) kompatibilitu s nařízením o insolvenčním řízení a Úmluvou o postoupení**. Kriticky se však lze rozhodně stavět k tvrzení Komise, že právo obvyklého bydliště postupitele je jediné použitelné kritérium, pokud jde o postoupení budoucích pohledávek a hromadné postoupení pohledávek.³⁸⁴ Je zcela zřejmé, že stejného efektu lze docílit i prostřednictvím práva, kterým se řídí smlouva o postoupení pohledávky. Pojem „*rozhodný okamžik*“, který čl. 4 odst. 1 Návrhu využívá, je značně vágní. Je tedy třeba pochválit totožnou snahu Evropského parlamentu a Rady tento pojem nahradit „*okamžikem uzavření smlouvy o postoupení*“.^{385, 386} Dané ustanovení dále obsahuje pravidlo pro řešení mobilního konfliktu pro případ, že postupitel změní své obvyklé bydliště v časovém úseku mezi vícenásobným postoupením téže pohledávky. V takovém případě se má přednost jednoho postupníka před právem konkurujícího postupníka řídit právním řádem státu, kde měl postupitel obvyklé bydliště v době toho postoupení, které se stalo jako první účinným vůči třetím stranám v souladu s právem určeným podle čl. 4 odst. 1.³⁸⁷ Tuto situaci si lze uvést na následujícím příkladu. Věřitel A s obvyklým bydlištěm ve státě, který vyžaduje pro účinnost postoupení vůči třetím stranám notifikaci vůči dlužníkovi (Lucembursko), postoupí pohledávku postupníkovi B. Následně přesídí (změní své obvyklé bydliště) do státu, který pro účinnost vůči třetím stranám nevyžaduje žádný další formální úkon kromě účinnosti postupní smlouvy (Německo), a postoupí tutéž pohledávku postupníkovi C. Kterým právním řádem se budou řídit účinky

³⁸³ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 402.

³⁸⁴ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 15.

³⁸⁵ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 25.

³⁸⁶ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 42.

³⁸⁷ Čl. 4 odst. 1 Návrhu.

na třetí strany, pak bude záležet na skutečnosti, zda byl jako první dlužník notifikován o prvním postoupení (vůči B), nebo zda jako první nabyla účinnosti druhá postupní smlouva (vůči C). Bazinas se nicméně k tomuto řešení mobilního konfliktu staví kriticky, neboť dle něj vychází z nesprávné presumpce, že potenciální postupníci (třetí strany) mají reálnou možnost zjistit, že pohledávka byla již dříve před změnou obvyklého bydliště postupitele postoupena a kdy takové postoupení nabylo účinnosti vůči třetím stranám.³⁸⁸ Toho by bylo možno dosáhnout v případě, že právní řád předchozího obvyklého bydliště postupitele požadoval zanesení postoupení pohledávky do veřejného rejstříku, což však není častým případem.

Odstavec 2 a 3 tohoto článku pak představují výjimky z obecného pravidla, kterými se Komise snažila vyjít vstříc potřebám konkrétních odvětví zabývajících se postoupením pohledávky.³⁸⁹

Odstavec druhý jednak stanoví jako rozhodné právo státu, kterým se **řídí postoupená pohledávka**, pro případy postoupení **peněžitých pohledávek z účtu u úvěrové instituce**. Takové řešení je dle důvodové zprávy k Návrhu pro třetí strany předvídatelnější. Ty zpravidla mohou rozumně předpokládat, že se smlouva o účtu a z ní vyplývající pohledávka budou řídit právním řádem státu, kde se banka nachází (má obvyklé bydliště), a to v souladu s čl. 4 odst. 1 písm. b) nařízení Řím I, popřípadě které bylo ve smlouvě o účtu zvoleno podle čl. 3 tohoto nařízení.^{390, 391} S první částí tohoto tvrzení lze pochopitelně souhlasit. Druhá část oproti tomu dle mého názoru postrádá logické opodstatnění, neboť třetí strany nemusí vůbec vědět, jaké právo bylo takto ve smlouvě zvoleno. Uvedená výjimka se dále vztahuje též na **pohledávky vyplývající z finančních nástrojů**. Těmi se pak dle důvodové zprávy v souladu se směrnicí MiFID II rozumí cenné papíry a finanční deriváty.³⁹² Finanční deriváty (např. futures, opce či swapy) představují smlouvu, jež mezi stranami zakládá vzájemné platební závazky, které mají být vyrovnány v budoucnu a jejichž hodnota se odvíjí od hodnoty tzv. podkladového aktiva.^{393, 394} Návrh si zde neklade za cíl stanovit kolizní normy pro účinky postoupení samotné derivátové smlouvy (tedy postoupení celé pozice smluvní strany), ale pouze pohledávek z takových derivátových smluv vyplývajících, ku příkladu dlužné částky

³⁸⁸ BAZINAS, op. cit. sub 343, s. 623.

³⁸⁹ MIŠŮR, Peter. Komise navrhla odstranit překážky přeshraničních investic. In: *Obchodněprávní revue*. 2018, č. 5, s. 159.

³⁹⁰ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 19.

³⁹¹ KRONKE, op. cit. sub 245, s. 16.

³⁹² Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 7.

³⁹³ KIENINGER, op. cit. sub 323, s. 642.

³⁹⁴ GARCIMARTÍN, Francisco. *Derivatives in Cross-Border Insolvency Proceedings* [online]. 2016, s. 1. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=2731772> nebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2731772>. [citováno 2023-11-09].

z jejího konečného vypořádání.³⁹⁵ Kieninger nicméně zmiňuje, že taková pohledávka se nikterak neliší od jiných pohledávek na zaplacení určité peněžní částky, a je tak k zamyšlení, jestli je takové speciální pravidlo ve vztahu k finančním pohledávkám vůbec zapotřebí.³⁹⁶ Je třeba uvést, že Rada chápe rozsah pohledávek vyplývajících z finančních nástrojů, na něž se čl. 4 odst. 2 Návrhu vztahuje, odlišně než Komise. V Obecném přístupu Rady je totiž finanční nástroj definován tak, že se jím „rozumí nástroje uvedené v oddíle C přílohy I směrnice 2014/65/EU (MiFID)“,³⁹⁷ s ohledem na v podkapitole 5.2.1 zmíněnou výlukou navrženou Radou se však bude jednat pouze o pohledávky z odlišných finančních nástrojů, než jsou převoditelné cenné papíry, nástroje peněžního trhu a podílové jednotky subjektů kolektivního investování.³⁹⁸ V úvahu tak aplikace čl. 4 odst. 2 připadá pouze v případě finančních nástrojů uvedených v odst. 4) – 11) oddíle C přílohy I směrnice MiFID II, což jsou právě pohledávky z derivátových smluv nebo třeba emisních povolenek.³⁹⁹ Obecný přístup Rady pak aplikaci práva postoupené pohledávky dále rozšiřuje mj. na postoupení pohledávek vyplývajících z kryptoaktiv, elektronických peněz, a co je podstatnější, i **úvěrových smluv**.⁴⁰⁰

Poslední výjimka je v odst. 3 zakotvena ve vztahu k **sekuritizaci**, kde se připouští, aby si postupitel a postupník **zvolili** jako rozhodné právo pro účinky postoupení na třetí strany **právo postoupené pohledávky**. Na rozdíl od nařízení Řím I nicméně Návrh připouští pouze výslovnou volbu práva, jež má být učiněna alternativně v postupní smlouvě, nebo v samostatné smlouvě.⁴⁰¹ Rada k tomuto dále přikládá požadavek, aby taková dohoda o volbě práva byla z důvodu možnosti ověření její existence učiněna písemně (včetně elektronické komunikace), a bude-li učiněna v samostatné smlouvě, musí dle ní být taková smlouva uzavřena současně s postupní smlouvou.⁴⁰² Sekuritizace není v Návrhu výslovně definována, což může vyvolávat problémy s kvalifikací. Rada tak v tomto smyslu navrhuje, aby byla definována v souladu s nařízením Evropského parlamentu a

³⁹⁵ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, 2018, op. cit. sub 208, s. 7.

³⁹⁶ KIENINGER, op. cit. sub 323, s. 644.

³⁹⁷ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 40.

³⁹⁸ GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. Council Amends Commission Proposal on the Law applicable to the Third-Party Effects of Assignments of Claims. In: *GEDIP-EGPIL.eu* [online]. Dostupné z: <https://gedip-egpil.eu/en/2021/council-amends-commission-proposal-on-the-law-applicable-to-the-third-party-effects-of-assignments-of-claims/>. [citováno 2024-01-23].

³⁹⁹ Srov. oddíl C přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU (tzv. směrnice *MiFID II*).

⁴⁰⁰ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 42–43.

⁴⁰¹ Čl. 4 odst. 3 Návrhu.

⁴⁰² Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 31 a 43.

Rady (EU) č. 2017/2402 o sekuritizačním rámci.⁴⁰³ Možnost volby práva by podle důvodové zprávy měla reflektovat dosavadní praxi velkých bank, které obvykle z důvodu postoupení pohledávek řídicích se jedním právním řádem vícero postupiteli z různých jurisdikcí při sekuritizaci vycházejí z práva postoupené pohledávky. Respektuje však i potřebu menších postupitelů, kteří obvykle budou na SPV postupovat vícero pohledávek řídicích se různými právními řády, protože je pro ně komfortnějším řešením kritérium obvyklého bydliště postupitele.⁴⁰⁴ Evropský parlament ve vztahu k tomuto odstavci nicméně zaujal stanovisko, že takové připuštění autonomie vůle jde proti jednomu ze základních principů evropského občanského práva, kterým je nemožnost smluvním ujednáním zasahovat do postavení třetích osob, protože navrhl, aby byl celý odstavec z Návrhu vypuštěn.⁴⁰⁵ Obecný přístup Rady je naopak pro další rozšíření působnosti dotčeného odstavce i o emisi krytých dluhopisů.⁴⁰⁶

Odstavec čtvrtý pak konečně řeší situaci přednosti práv mezi konkurujícími postupníky, pokud dojde k vícenásobnému postoupení, z nichž se účinky jednoho postoupení na třetí strany řídí právem obvyklého bydliště postupitele (např. při faktoringu) a druhého právem postoupené pohledávky (např. při sekuritizaci v případě volby práva podle odst. 3). V takovém případě má být konflikt řešen obdobně jako v odst. 1, tedy ve prospěch postoupení, které nabylo účinků vůči třetím stranám dříve.⁴⁰⁷ Pokud by postoupení nabylo účinků vůči třetím stranám ve stejnou dobu, což pravděpodobně nebude častý případ, měla by být dle pozměňovacího návrhu Evropského parlamentu dána přednost právu obvyklého bydliště postupitele.⁴⁰⁸ Co však Návrh vůbec neřeší, je otázka přednosti při opakovaném postoupení pohledávky jinými postupiteli. V úvahu zde můžeme vzít modelovou situaci, kdy postupitel A postoupí tutéž pohledávku postupníkovi P1 a současně postupníkovi P2. Postupník P2 následně postoupí pohledávku postupníkovi P3. Jakým právním řádem by se v tomto případě měla řídit přednost mezi postupníkem P1 a P3? Měl by to být právní řád obvyklého bydliště původního postupitele (A), nebo postupníka P2? Dickinson se v tomto ohledu kloní k tomu, že prioritní konflikt by se měl spravovat právním řádem obvyklého bydliště původního postupitele (A), a to v zásadě na základě argumentace principem *nemo plus iuris*. Pokud by totiž

⁴⁰³ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 30.

⁴⁰⁴ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 20.

⁴⁰⁵ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 26.

⁴⁰⁶ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 43.

⁴⁰⁷ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 21.

⁴⁰⁸ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 26.

postupník P2 neměl prioritu před postupníkem P1, logicky nemůže takovou prioritu mít ani postupník P3, který své právo odvozuje právě od něj.⁴⁰⁹

Vzhledem k odlišnému vnímání konceptu majetkových účinků postoupení na třetí strany napříč členskými státy EU lze pozitivně vnímat snahu Komise v Návrhu alespoň demonstrativně vymezit, které konkrétní otázky se řídí rozhodným právem pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany. Výslovným použitím pojmu „zejména“ je dán prostor, aby do působnosti daného práva spadaly též odlišné prioritní konflikty.⁴¹⁰ Čl. 5 pak určuje, že se rozhodným právem řídí následující otázky:

„a) požadavky na zajištění účinnosti postoupení vůči třetím stranám jiným než dlužník, jako jsou například náležitosti zapsání do rejstříku nebo zveřejnění;

b) přednost práv postupníka před právy ostatních postupníků stejné pohledávky;

c) přednost práv postupníka před právy věřitelů postupitele;

d) přednost práv postupníka před právy příjemce převodu smlouvy ve vztahu ke stejné pohledávce;

e) přednost práv postupníka před právy příjemce novace smlouvy vůči dlužníkovi ve vztahu k rovnocenné pohledávce.“⁴¹¹

Z textace tohoto článku je patrný záměr Komise zahrnout pod rozhodné právo všechny instituty, které mohou dle vnitrostátního práva členských států potenciálně vést ke změně v subjektech závazku. Toto je zřejmé z výslovné zmínky o přednosti práv postupníka před právem osoby, na níž byla postoupena smlouva, jakož i přednosti před příjemcem novace smlouvy (byť novace je v kontextu českého práva vnímána jako změna v obsahu závazku, nikoliv v subjektech).⁴¹² V tomto smyslu je nicméně třeba zdůraznit, že Návrh neupravuje kolizní normy pro účinky postoupení smlouvy či novace na třetí strany, nýbrž pouze otázku přednosti práv postupníka před právy příjemců těchto institutů. Z tohoto důvodu se pak jeví poněkud kuriózním pozměňovací návrh

⁴⁰⁹ DICKINSON, op. cit. sub 377, s. 345.

⁴¹⁰ KIENINGER, op. cit. sub 323, s. 645.

⁴¹¹ Čl. 5 Návrhu.

⁴¹² Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 21–22.

Evropského parlamentu, podle nějž by tyto mechanismy měly být do rámce Návrhu zahrnuty.⁴¹³ Rada naopak navrhuje z tohoto článku úplně zmínku o novaci vypustit.⁴¹⁴

Článek 3 v souladu s dalšími unijními instrumenty (ku příkladu nařízení Řím I a Řím II) zakotvuje univerzální použitelnost rozhodného práva. Takto určené právo se tedy použije nehledě na to, zda jde o právo členského státu EU či právo třetího státu.

Článek 6 uzavírající Kapitulu II pak umožňuje použití imperativních norem *lex fori*, jejichž definice v Návrhu kopíruje definici zakotvenou již v čl. 9 nařízení Řím I. Dle důvodové zprávy bude takovou normou ku příkladu požadavek práva země soudu, aby bylo postoupení pohledávky zaneseno do příslušného veřejného rejstříku.⁴¹⁵ Tuto možnost pak Evropský parlament rozšiřuje o imperativní normy státu, kde má být nebo bylo postoupení pohledávky uskutečněno, pokud právo tohoto státu činí plnění smlouvy o postoupení pohledávky protiprávním.⁴¹⁶

5. 2. 3 Ostatní ustanovení

Z důvodu absence unijní úpravy obecné části mezinárodního práva soukromého dále kapitola III Návrhu upravuje některá další ustanovení, se kterými se opět můžeme setkat ku příkladu též v Nařízení Řím I a Řím II.⁴¹⁷ **Čl. 7** Návrhu tak obsahuje úpravu výhrady veřejného pořádku, podle níž může být aplikace některého ustanovení práva, které bylo určeno v souladu s Návrhem jako rozhodné, odmítnuta pouze tehdy, pakliže by byla zjevně neslučitelná s veřejným pořádkem místa soudu, který obecně řečeno zahrnuje „základní zásady a hodnoty právního řádu, základní zájmy státu a společnosti“.⁴¹⁸ **Čl. 8** pak vylučuje zpětný a další odkaz (*renvoi*), jehož podstatou je skutečnost, že právní řád, který byl určen v souladu s čl. 4 Návrhu jako rozhodný, se použije nehledě na to, kdyby tento právní řád sám svými kolizními normami odkazoval na právo jiného (dalšího) státu či (zpětně) na právní řád státu fóra. **Čl. 9** upravuje řešení interlokální kolize, tedy situace, kdy je stát, jehož právo bylo určeno jako rozhodné, vnitřně členěn na územní jednotky s vlastními hmotněprávními normami (např. federace či konfederace),⁴¹⁹ které upravují účinky postoupení pohledávky na třetí strany. V takovém případě se každá taková územní jednotka pro účely Návrhu

⁴¹³ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 10.

⁴¹⁴ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 44.

⁴¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 22.

⁴¹⁶ Postoj EP, op. cit. sub 360, s. 28; je třeba dodat, že český překlad Postoje EP je v tomto ohledu nesprávný, neboť zní „pokud tato imperativní ustanovení nečiní plnění smlouvy o postoupení protiprávním“, v anglické verzi přitom uvedená pasáž zní: „insofar as those overriding mandatory provisions render the performance of the assignment contract unlawful“.

⁴¹⁷ KIENINGER, op. cit. sub 323, s. 639.

⁴¹⁸ BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA, op. cit. sub 21, s. 25.

⁴¹⁹ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol., op. cit. sub 20, s. 188–189.

považuje za stát. Rada nicméně znění tohoto článku modifikovala v tom smyslu, že by se pro řešení interlokální kolize měly primárně použít vnitrostátní normy toho státu, o jehož územní jednotku jde.⁴²⁰ Čl. 10 pak upravuje vztah k další unijní úpravě, která by obsahovala kolizní normy pro účinky postoupení pohledávky na třetí strany ve zvláštních oblastech. Taková úprava by se ve vztahu k Návrhu považovala za *lex specialis*.⁴²¹ Obecný přístup Rady tento článek doplňuje i demonstrativním výčtem takovýchto unijních předpisů.⁴²² Čl. 11 stanoví přednost stávajících mezinárodních smluv upravujících účinky postoupení na třetí strany, jejichž stranou je jeden nebo více členských států EU před Návrhem, to nicméně neplatí, jedná-li se o smlouvy, jejichž signatáři jsou výlučně členské státy. Čl. 12 poté na předchozí článek navazuje v tom smyslu, že ukládá členským státům povinnost oznámit Komisi výše uvedené mezinárodní smlouvy, jakož i jejich vypovězení. Čl. 13 stanovuje Komisi povinnost do pěti let od data použitelnosti předložit zprávu o uplatňování Návrhu a případně též předložit návrh jeho novelizace. Čl. 14 vymezuje časovou působnost právní úpravy, a to tak, že se použije na postoupení pohledávky, které bylo učiněno v den použitelnosti Návrhu a po něm. Ve prospěch jednotných pravidel v Návrhu zároveň určuje řešení konfliktu, pokud by došlo ke střetu mezi postoupením učiněným před datem použitelnosti Návrhu a po něm. Rada nicméně ve vztahu k tomuto článku předložila pozměňovací návrh, podle nějž by se měla úprava použít pouze na ta postoupení pohledávky, u nichž byla postupní smlouva uzavřena po datu použitelnosti Návrhu a navrhuje vypustit pravidlo řešící výše zmíněný časový konflikt.⁴²³ Čl. 15 se konečně zabývá (dosud blíže nespecifikovanou) platností a použitelností Návrhu.

5. 3 Zhodnocení navrhované úpravy

Snahu Komise po více jak 40 letech od přijetí Římské úmluvy konečně rozřešit problematiku majetkových účinků postoupení pohledávek na třetí strany je třeba nepochybně hodnotit jako pozitivní. Lze si však klást otázku, zdali skutečně dochází k naplnění cíle, který si Komise ve vztahu k navrhované úpravě, tedy podpoření přeshraničního obchodu s pohledávkami prostřednictvím nastolení právní jistoty, stanovila.⁴²⁴

Z Návrhu je patrné, že si Komise nevzala k srdci některá doporučení předložená ve Studii BIICL. Ta především vycházela ze stanoviska, že by mělo nové nařízení obsahovat jednotná pravidla pro majetkové účinky ve vztahu ke komukoliv. Tedy že by měl být odstraněn 38. bod preambule

⁴²⁰ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 45.

⁴²¹ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 22.

⁴²² Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 46.

⁴²³ Tamtéž, s. 47–48.

⁴²⁴ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 1.

nařízení Řím I a postaveno tak najisto, že dosavadní úprava zahrnuje pouze obligační účinky postoupení.⁴²⁵ Tomuto požadavku Komise nedostála, byť se dle mého názoru jedná o mnohem jednodušší a pro všechny strany předvídatelnější řešení. Lze zde však zmínit, že Rada v Obecném přístupu explicitně zmiňuje, že čl. 14 odst. 1 a 2 nařízení Řím I upravuje pouze smluvní (a nikoliv majetkové) účinky postoupení mezi zúčastněnými stranami.⁴²⁶ Toto tvrzení Rady ale naráží na to, že současně nebyl předložen žádný návrh na změnu dotčené pasáže preambule nařízení Řím I.

Studie BIICL dále explicitně zmiňovala, že by kolizní řešení přeshraničního postoupení pohledávek mělo být co nejméně komplexní a mělo by dojít k redukci aplikovatelných právních řádů.⁴²⁷ Toto zjednodušení navrhovaná úprava nepřináší. Do již tak komplikované regulace totiž vnáší další kolizní kritérium, které z hlediska nařízení Řím I dosud nehrálo roli. Je nadto pozoruhodnější, že Komise ve své původní zprávě z roku 2016 hovoří o vysokých nákladech na právní služby spojené s přeshraničním postoupením pohledávky vznikajících v důsledku potřeby dodržet požadavky vícero právních řádů, aby pak nakonec jako obecné pravidlo navrhla řešení,⁴²⁸ které je ze všech tří v úvahu přicházejících dle mého názoru to nejméně ekonomické.

Obdobně pak Komise původně vycházela ze závěru, že by se měly pravidla specifická pro jednotlivá odvětví používat co nejméně, a to z důvodu složitosti a problémů s kvalifikací.⁴²⁹ Podle Labontého pak lze mít pochyby, zdali nadto dvě v Návrhu formulované sektorové výjimky k tomuto obecnému koliznímu kritériu skutečně povedou k výše deklarovanému odstranění právní nejistoty, či zda ji naopak prohloubí.⁴³⁰ Ten naopak zmiňuje, že Návrh je stěžejí srozumitelný i pro odborníky v dané oblasti, natož pro soudce, kteří se s mezinárodním právem soukromým neseťkávají na denní bázi.⁴³¹ Tyto pochybnosti jsou pak prohloubeny i tím, že Rada uvedené výjimky navrhuje dále rozšířit.⁴³²

Byť Komise v důvodové zprávě k Návrhu opakovaně vyzdvihuje snadnou předvídatelnost a zjistitelnost obvyklého bydliště postupitele pro třetí strany,⁴³³ je dle mého názoru zřejmé, že tomu tak v řadě případů býti nemusí. Předvídatelnost tohoto řešení by samozřejmě bylo možné dovodit, pokud by se u právnických osob vycházelo ze sídla zapsaného (formálního), neboť tento údaj si

⁴²⁵ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 402.

⁴²⁶ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 13.

⁴²⁷ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 402.

⁴²⁸ Zpráva Komise, op. cit. sub 333, s. 9.

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ LABONTÉ, op. cit. sub 189, s. 323.

⁴³¹ Tamtéž, s. 334.

⁴³² Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 42–43.

⁴³³ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 15.

mohou zúčastněné strany obvykle jednoduše zjistit z veřejného rejstříku. Pokud jde nicméně o obvyklé bydliště právnické osoby (které ostatně budou tvořit převažující část subjektů na trhu s pohledávkami), vychází se zde z místa, kde se nachází místo jejich ústřední správy. Tímto je třeba zásadně rozumět jejich skutečné sídlo,⁴³⁴ tedy místo, kde se obvykle schází orgány dané právnické osoby a tvoří se prostřednictvím rozhodování těchto orgánů její vůle.⁴³⁵ Třetí strany však nemusí být žádným způsobem s takovým místem obeznámeny, což podstatně oslabuje výše zmíněný argument Komise. Argumentace žádoucí kompatibilitou s Úmluvou OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku rovněž není dvakrát přesvědčivá, neboť tato úprava byla dosud (tedy více jak 20 let po jejím přijetí) ratifikována pouze čtyřmi státy a nevstoupila v platnost, což jí podstatně ubírá na významu.⁴³⁶

Každý z uvažovaných hraničních určovatelných má své nesporné výhody a nevýhody a může tu lépe, tu hůře sloužit jednotlivým odvětvím či situacím. Komise musela v konečném důsledku volit mezi transparentností (obvyklé bydliště postupitele) a jednoduchostí (právo postupované pohledávky). Nakonec dala přednost řešení, které mělo značné množství zastánců mezi odborníky a které je šito na míru potřebám faktoringového a sekuritizačního trhu,⁴³⁷ což lze i přes výše uvedenou kritiku hodnotit pozitivně, neboť se tím do určité míry zvyšuje pravděpodobnost, že tyto zájmové skupiny nebudou Návrhu v průběhu legislativního procesu odporovat. Kladně lze též hodnotit snahu Komise odstranit některé nedostatky zvoleného kolizního kritéria. Zejména výslovné řešení mobilního konfliktu v případě vícenásobné cese téže pohledávky, jehož absence byla jednou z hlavních výtek ve vztahu ke kritériu obvyklého bydliště postupitele. Přesto si lze klást otázku, zda by Komisi v důvodové zprávě nastíněná varianta č. 5, která kombinuje právo postoupené pohledávky jako obecné pravidlo s právem obvyklého bydliště postupitele jako speciální pravidlo pro hromadné postoupení a postoupení budoucích pohledávek,⁴³⁸ nebyla lepším řešením. K tomuto názoru mě vedou následující důvody: **1)** jde o právo, které postupník musí tak jako tak zkoumat, neboť se jím řídí ochrana dlužníka ve smyslu čl. 14 odst. 2 nařízení Řím I, nedocházelo by tak k zmnožení

⁴³⁴ ROHOVÁ, Iveta. Článek 19 Obvyklé bydliště [obvyklý pobyt]. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Nářízení Řím I a Nářízení Řím II. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 247.

⁴³⁵ PINHEIRO, Luís Lima. Article 19: Habitual residence. In: MAGNUS, Ulrich, MANKOWSKI, Peter. *Rome I Regulation: Commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, s. 805.

⁴³⁶ MÜLLER, Milan. Mezinárodní postoupení pohledávek a jeho účinky na třetí strany ve světle připravované nové evropské právní úpravy. In: PFEIFFER, Magdalena a kol. (eds.). *Liber Amicorum Monika Pauknerová*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 289.

⁴³⁷ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 763.

⁴³⁸ Důvodová zpráva k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany, op. cit. sub 208, s. 15.

aplikovatelných právních řádů a zvýšení transakčních nákladů;⁴³⁹ **2)** výjimky z obecného pravidla jsou v tomto případě formulovány pouze tam, kde je to skutečně nezbytné (zejména pokud jde o budoucí pohledávky); **3)** obecný přístup Rady k Návrhu stejně navrhuje dokonce až 5 výjimek ve prospěch práva postoupené pohledávky;⁴⁴⁰ **4)** nemůže téměř dojít k mobilnímu konfliktu, neboť změna práva, kterým se řídí postoupená pohledávka, je výjimečná.⁴⁴¹

Vzhledem k tomu, že ve vztahu k Návrhu byly dosud ze strany Evropského parlamentu a Rady vzneseny četné pozměňovací návrhy, z nichž některé byly nastíněny výše, nezbývá než si v tomto ohledu počkat, v jakém znění bude nakonec (a zda vůbec) Návrh přijat a jak efektivní tato úprava bude v praxi. Legislativní proces se přitom aktuálně (k datu uzavření rukopisu) nachází ve fázi, kdy se očekává postoj Rady k Návrhu v prvním čtení.⁴⁴² S ohledem na obsah Obecného přístupu Rady, jež bude pro postoj Rady v prvním čtení určující, jakož i prezentovaný historický vývoj řešení otázky účinků postoupení na třetí strany, však nelze dle mého očekávat, že by v průběhu legislativního procesu ještě došlo ke změně obecného pravidla, jímž je obvyklé bydliště postupitele.

⁴³⁹ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 765.

⁴⁴⁰ Obecný přístup Rady, op. cit. sub 361, s. 42–43.

⁴⁴¹ Studie BIICL, op. cit. sub 257, s. 390.

⁴⁴² EVROPSKÝ PARLAMENT. 2018/0044 (COD) Law applicable to the third-party effects of assignments of claims. *Legislative Observatory* [online]. Dostupné z: [https://ocil.secure.europarl.europa.eu/ocil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2018/0044\(COD\)](https://ocil.secure.europarl.europa.eu/ocil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2018/0044(COD)). [citováno 2024-01-22].

6 Mezinárodněprávní úprava postoupení pohledávky

6.1 Úmluva OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku

Úmluva o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku (dále jen „**Úmluva o postoupení**“) byla přijata na půdě Organizace spojených národů v prosinci roku 2001. Práce na ní přitom probíhaly už od roku 1995, kdy Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) rozhodla o jejím vypracování.⁴⁴³ Úmluvu o postoupení dosud podepsaly pouze 4 státy, a to sice Lucembursko, Madagaskar, Spojené státy americké a Libérie, z toho pouze 2 posledně zmíněné tento instrument též ratifikovaly.⁴⁴⁴ Úmluva tak dosud nevstoupila v platnost, neboť její článek 45 váže vstup v platnost na její ratifikaci, přijetí, schválení či přistoupení ze strany alespoň 5 států. Význam má však minimálně z pohledu návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávky na třetí strany, neboť její článek 22 sloužil jako inspirační zdroj pro obecné kolizní kritérium obvyklého bydliště postupitele. K tomuto je nicméně třeba dodat, že čl. 22 Úmluvy o postoupení vychází z místa, kde se postupitel nachází, čímž se rozumí místo jeho podnikání,⁴⁴⁵ zatímco Návrh vychází u právnických osob z místa jejich ústřední správy. Tato odlišnost pak může vést k rozdílnému určení rozhodného práva podle této úmluvy a podle Návrhu.⁴⁴⁶

Koncepce Úmluvy o postoupení je do značné míry odlišná od standardních smluvních instrumentů mezinárodního práva soukromého, neboť má smíšenou povahu. Zatímco její kapitoly III. a IV. (s výjimkou výše zmíněného čl. 22) používají **přímou metodu** a představují tak hmotněprávní úpravu postoupení pohledávky s mezinárodním prvkem, kapitola V. využívá **metodu kolizní** a obsahuje tak autonomní kolizní normy pro některé aspekty přeshraničního postoupení. V tomto smyslu se pak zmiňuje, že se vlastně jedná o určitou „mini“ kolizní úmluvu v rámci úmluvy jinak hmotněprávní, což bývá předmětem kritiky.⁴⁴⁷ Do působnosti úmluvy spadají pouze pohledávky na zaplacení peněžité částky, jejichž právním důvodem vzniku je smlouva. To je podstatný rozdíl od Návrhu, který se vztahuje jak na pohledávky peněžité, tak nepeněžité, a to bez ohledu na to, zdali jsou smluvní, či mimosmluvní.⁴⁴⁸ Dosah Úmluvy o postoupení je tak o poznání užší.

⁴⁴³ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1544.

⁴⁴⁴ UNCITRAL. *Status – United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade* [online]. 2023. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/en/texts/securityinterests/conventions/receivables/status>. [citováno 2023-11-06].

⁴⁴⁵ Čl. 5 písm. h) Úmluvy o postoupení.

⁴⁴⁶ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1547.

⁴⁴⁷ FERRARI, Franco. The UNCITRAL Draft Convention on Assignment in Receivables Financing: Applicability, General Provisions and the Conflict of Conventions. In: *Melbourne Journal of International Law*. 2000, roč. 1, č. 1, s. 4.

⁴⁴⁸ WALSH, op. cit. sub 244, s. 784.

Obdobně jako jiné úmluvy (např. CISG či Úmluva o mezinárodním faktoringu), vyžaduje i Úmluva o postoupení pro svou aplikaci existenci nějakého mezinárodního prvku. Tento je pak spatřován alternativně buď v **mezinárodním charakteru postupované pohledávky** nebo **mezinárodním charakteru postoupení**.⁴⁴⁹ Pohledávku lze považovat za mezinárodní tehdy, pakliže v době uzavření smlouvy, která dala pohledávce za vznik, měli věřitel a dlužník svá místa podnikání v různých státech. Postoupení lze pak dle úmluvy kvalifikovat jako mezinárodní v případech, kdy měli postoupitel a postupník v době uzavření smlouvy o postoupení svá místa podnikání v různých státech.⁴⁵⁰

Splnění těchto podmínek nicméně pro aplikaci úmluvy zcela logicky nestačí, neboť se zde tradičně vyžaduje též určitá vazba na smluvní stát. Tuto úmluva spatřuje v místu podnikání postoupitele v době uzavření postupní smlouvy (popřípadě místu ústřední správy, pokud má postoupitel více míst podnikání).⁴⁵¹ Na rozdíl například od CISG neobsahuje Úmluva o postoupení pravidlo, podle něž pro použití smlouvy postačuje, že se má dle kolizních norem použít právní řád některého smluvního státu, a nepřichází tak v úvahu její nepřímá aplikace.⁴⁵² Specifická je pak úprava v čl. 6, který upravuje možnost postoupitele, postupníka a dlužníka vyloučit aplikaci některých ustanovení úmluvy či se od nich odchýlit. Na rozdíl od Ottawské úmluvy nicméně nehovoří o možnosti vyloučit aplikovatelnost této právní úpravy jako celku.⁴⁵³

Aplikaci Úmluvy o postoupení lze tedy shrnout na následujících příkladech. Pakliže postoupitel a postupník mají své místo podnikání v témže státu (který je smluvní stranou), Úmluva o postoupení se použije za předpokladu internacionality pohledávky. Stejně tak se úmluva použije, pokud mají postoupitel a postupník místa podnikání v různých státech (a stát postoupitele je smluvním státem), a to bez ohledu na internacionalitu pohledávky. Problém zde pak dle Ferrariho nicméně může vzniknout v případě vnitrostátního hromadného postoupení pohledávek, z nichž některé lze považovat za mezinárodní a některé za vnitrostátní, jakož i v případě postoupení budoucích pohledávek, u nichž na druhou stranu nelze určit, zdali budou mezinárodní, či vnitrostátní.⁴⁵⁴

Považuji zde za nezbytné se alespoň stručně zmínit o obsahu samotné Úmluvy o postoupení a o vztazích mezi její částí obsahující přímou úpravu a kolizní úpravu.

Hmotněprávní úprava v úmluvě, zahrnutá v kapitolách III. a IV., se výslovně zabývá ku příkladu otázkou postoupení budoucích pohledávek, účinky smluvního zákazu postoupení

⁴⁴⁹ Čl. 1 odst. 1 písm. a) Úmluvy o postoupení.

⁴⁵⁰ Čl. 3 Úmluvy o postoupení.

⁴⁵¹ Čl. 1 odst. 1 písm. a) Úmluvy o postoupení.

⁴⁵² FERRARI, op. cit. sub 447, s. 10.

⁴⁵³ Tamtéž, s. 13.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 7–8.

pohledávky či otázkou zachování zajištění pohledávky v případě jejího postoupení. Dále zahrnuje též úpravu vzájemných vztahů mezi postupitelem a postupníkem (např. odpovědnost postupitele za dobytost pohledávky),⁴⁵⁵ jakož i normy, jejichž cílem je ochrana dlužníka (např. obdobně jako tuzemské právo stanoví povinnost dlužníka o postoupení notifikovat a zachovává dlužníku námitky, které měl vůči postupiteli, včetně námitky započtení).^{456, 457} Již výše zmíněný článek 22 pak obsahuje kolizní úpravu priority postupníka před právem konkurující třetí strany.

Unifikované kolizní normy jsou pak obsaženy v kapitole V., přičemž význam této úpravy v Úmluvě o postoupení je dvojitý. Za prvé tato pravidla slouží k vyplňování mezer, neboť stanoví podpůrně rozhodné právo pro otázky, které spadají do věcné působnosti Úmluvy o postoupení, nicméně které přímé normy v ní obsažené výslovně neřeší (vnitřní meze přímé úpravy).⁴⁵⁸ Zde je třeba zmínit, že taková úprava není úplně častá. Většinou pro určení subsidiárního statutu unifikovaná úprava odkazuje na čistě vnitrostátní kolizní normy (výjimkou je např. čl. 16 odst. 5 Úmluvy CMR). Za druhé se kapitola V. podle čl. 1 odst. 4 použije též v případech, kdy je spor projednáván ve smluvním státě a je splněno kritérium mezinárodního charakteru pohledávky či postoupení, nicméně ku příkladu postupitel nemá místo podnikání ve smluvním státě, a tudíž nedochází k aplikaci přímých norem v úmluvě obsažených.⁴⁵⁹ Z tohoto důvodu je též třeba v úmluvě v čl. 30 znovu zopakována kolizní norma pro účinky postoupení na třetí strany již obsažená ve výše uvedeném čl. 22. Kolizní úprava vzájemných vztahů postupitele, postupníka a dlužníka je pak téměř totožná jako v čl. 12 Římské úmluvy a čl. 14 nařízení Řím I, z tohoto důvodu nepokládám za potřebné se jí dále zabývat. Konečně je třeba dodat i to, že smluvním státům je dána možnost vznést ke kapitole V. výhradu a nebýt jí tak vázán.⁴⁶⁰

V případě, že by přece jen nakonec Úmluva o postoupení vstoupila v platnost (což patrně nelze v současnosti očekávat), bylo by se třeba zabývat též jejím vztahem k ostatním instrumentům, které regulují přeshraniční postoupení pohledávky. Pokud jde o mezinárodní smlouvy, stanoví Úmluva o postoupení, že nemá přednost před žádnou mezinárodní smlouvou, která již byla či bude uzavřena a do jejíž věcné působnosti spadá otázka přeshraničního postoupení pohledávky. Dále nicméně explicitně stanoví přesně opačné pravidlo ve vztahu k Ottawské úmluvě s výjimkou úpravy

⁴⁵⁵ Čl. 12 Úmluvy o postoupení.

⁴⁵⁶ Čl. 16 Úmluvy o postoupení.

⁴⁵⁷ Čl. 18 Úmluvy o postoupení.

⁴⁵⁸ WALSH, Catherine. Receivables Financing and the Conflict of Laws: the UNCITRAL Draft Convention on the Assignment of Receivables in International Trade. In: *Dickinson Law Review*. 2001, roč. 106, č. 1, s. 166.

⁴⁵⁹ WALSH, op. cit. sub 458, s. 167.

⁴⁶⁰ Čl. 39 Úmluvy o postoupení.

práv a povinností dlužníka, pokud by se na ně nevztahovala Úmluva o postoupení.⁴⁶¹ Zajímavostí však je, že podle předchozího návrhu původně měla mít Ottawská úmluva přednost.⁴⁶² Stejně tak by vznikla potřeba řešit případný střet s unijními normami, zejména nařízením Řím I a Návrhem (pakliže bude v budoucnu skutečně přijat). Garcimartín zde s odkazem na čl. 25 nařízení Řím I zmiňuje, že pakliže by se EU rozhodla k této úmluvě přistoupit (což je rozhodnutí, které přísluší EU, a nikoliv členským státům),⁴⁶³ měla by před nařízením Řím I přednost.⁴⁶⁴ Toto lze pak patrně dovodit i ve vztahu k Návrhu (vzhledem k totožné formulaci jeho čl. 11).

6.2 Úmluva o mezinárodním faktoringu

Na rozdíl od mezinárodní úpravy postupování pohledávek byly v případě faktoringu unifi-kační snahy poněkud úspěšnější. V roce 1988 se totiž v rámci Mezinárodního ústavu pro sjednocení mezinárodního práva soukromého (UNIDROIT) podařilo přijmout Úmluvu o mezinárodním fakto-ringu (dále jen „**Ottawská úmluva**“), která vstoupila v platnost 1. května 1995. V současnosti má tento instrument vcelku 19 smluvních států, včetně České republiky, z nichž však pouze devět Úmluvu též ratifikovalo (mezi těmito státy Česká republika nefiguruje).⁴⁶⁵ Nízký počet ratifikací omezuje dosavadní význam této přímé úpravy, a to zejména s ohledem na její čl. 2 odst. 1. Ten pro aplikovatelnost Úmluvy stanoví požadavek, aby **dodavatel, odběratel i faktor měli místo podnikání ve smluvním státě či alternativně, aby se smlouva o prodeji zboží i faktoringová smlouva řídily právem smluvního státu**.⁴⁶⁶ Nelze nicméně vyloučit, že bude v případě obou těchto smluv zvoleno za rozhodné právo smluvního státu a úmluva se tak bude aplikovat i v případech, kdy ani jeden ze tří subjektů nemá místo podnikání v některém smluvním státě.^{467, 468}

V kontrastu s Úmluvou o postoupení využívá Ottawská úmluva výlučně přímou metodu úpravy, nezabývá se však některými významnými otázkami, jako jsou ku příkladu účinky

⁴⁶¹ Čl. 38 Úmluvy o postoupení.

⁴⁶² UNCITRAL. *Report of the Working Group on International Contract Practices on the Work of its Thirty-First Session*, UN Doc A/CN.9/466 [online]. 1999, s. 50–51. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v99/893/76/pdf/v9989376.pdf?token=VrFvyiVlhTPSSwkFqj&fe=true>. [citováno 2023-11-10].

⁴⁶³ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1889.

⁴⁶⁴ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 751.

⁴⁶⁵ UNIDROIT. *Status – UNIDROIT Convention on International Factoring* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/instruments/factoring/status/>. [citováno 2023-11-10].

⁴⁶⁶ UNIDROIT. *UNIDROIT Convention of 28 May 1988 on International Factoring* [online]. 1988 (dále jen „Ottawská úmluva“), čl. 2 odst. 1. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/english/conventions/1988factoring/convention-factoring1988.pdf>. [citováno 2023-11-10].

⁴⁶⁷ BĚLOHLÁVEK, op. cit. sub 94, s. 1553.

⁴⁶⁸ FERRARI, Franco. The International Sphere of Application of the 1988 Ottawa Convention on International Factoring. In: *The International Lawyer*. 1997, roč. 31, č. 1, s. 58.

postoupení pohledávky na třetí strany, jakož i prioritou konkurujících postupníků ohledně téže pohledávky.⁴⁶⁹

Ottawská úmluva se aplikuje pouze na případy mezinárodního faktoringu, tato internacionalita však není dovozována, jako je tomu např. u CISG, z lokalizace subjektů faktoringové smlouvy, tedy faktora (postupníka) a dodavatele (postupitele).⁴⁷⁰ Mezinárodní prvek je v této právní úpravě totiž spatřován v tom, že smlouva o prodeji zboží či poskytování služeb, ze které pohledávka vzešla, byla uzavřena mezi smluvními stranami, které mají místo podnikání v různých státech.⁴⁷¹ Tato úprava tak vede k tomu, že se Ottawská úmluva může aplikovat i **v případech, kdy má faktoringová smlouva čistě vnitrostátní charakter**, tj. kdy faktor a dodavatel mají místo podnikání v témže státu.⁴⁷² Obdobně jako např. CISG dává pak Ottawská úmluva stranám možnost, aby její použití vyloučily.⁴⁷³

Vzhledem k obtížnému vymezení faktoringu má podstatný význam její čl. 1 odst. 2, který podává **definici faktoringové smlouvy**. Tou se dle něj rozumí smlouva mezi odběratelem a faktorem, na jejímž základě může dodavatel postoupit nebo postoupí faktorovi pohledávky za svými odběrateli ze smluv o prodeji zboží či smluv o poskytování služeb (s výjimkou prodeje zboží pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti). Aby se jednalo o faktoringovou smlouvu, musí faktor odběrateli poskytovat **alespoň dvě ze čtyř následujících služeb**, a to **1)** financování dodavatele, včetně poskytování půjček a záloh, **2)** vedení účtů týkajících se pohledávek, **3)** vymáhání pohledávek a **4)** poskytování ochrany proti prodlení dlužníků s platbou. Poslední část definice konečně stanoví požadavek, aby byl odběratel o postoupení pohledávky notifikován.⁴⁷⁴ Vzhledem k tomu, že se vnímání faktoringu napříč státy liší, má pak tato definice význam i z toho důvodu, že se jedná o unifikovanou přímou úpravu, a tudíž by měla přispět k jednotnému výkladu a zabránit tak smluvním státům, aby docházelo ke kvalifikaci faktoringu podle jejich národních právních řádů.⁴⁷⁵

Pokud jde o některá hmotněprávní ustanovení Ottawské úmluvy, lze z nich zmínit alespoň následující úpravu. Podle úmluvy nebrání platnosti faktoringové smlouvy, pokud v ní nejsou jednotlivě specifikovány pohledávky, pakliže je lze jinak jednoznačně určit. V případě budoucích pohledávek pak dochází k jejich postoupení v okamžiku jejich vzniku, aniž by se k jejich převodu

⁴⁶⁹ FERRARI, op. cit. sub 468, s. 46.

⁴⁷⁰ Tamtéž, str. 49–50.

⁴⁷¹ Čl. 2 odst. 1 Ottawské úmluvy.

⁴⁷² FERRARI, op. cit. sub 468, s. 49.

⁴⁷³ Čl. 3 Ottawské úmluvy.

⁴⁷⁴ Čl. 1 odst. 2 písm. c) Ottawské úmluvy.

⁴⁷⁵ FERRARI, op. cit. sub 468, s. 47.

vyžadoval další právní úkon.⁴⁷⁶ Obdobně jako v případě Úmluvy o postoupení platnosti faktoringové smlouvy nebrání, pokud smlouva mezi dodavatelem a dlužníkem obsahuje doložku o nepostupitelnosti pohledávky.⁴⁷⁷ Dlužník je povinen zaplatit faktorovi, pokud mu bylo postoupení pohledávky řádně písemně oznámeno (za splnění dalších podmínek) dodavatelem nebo faktorem se souhlasem dodavatele, a to za předpokladu, že si není vědom přednostního práva k pohledávce jiné osoby.⁴⁷⁸ Dlužníkovi se pak ve vztahu k faktorovi standardně zachovávají veškeré námitky, které měl vůči dodavateli, včetně námitky započtení,⁴⁷⁹ nemůže však od faktora nárokovat vrácení platby, pakliže dodavatel splnil svůj dluh ze smlouvy o dodání zboží či poskytování služeb vadně a má zároveň právo nárokovat takovou náhradu na dodavateli.⁴⁸⁰

Stejně jako v případě Úmluvy o postoupení vyvstává otázka, jaký je vztah Ottawské úmluvy k ostatním mezinárodním smlouvám a unijnímu právu (a to i vzhledem k tomu, že **6 států, které ji ratifikovaly, jsou členskými státy EU**). Sama Ottawská úmluva reguluje svůj poměr k ostatním mezinárodním smlouvám v tom smyslu, že nemá přednost před žádnou mezinárodní smlouvou, která byla či bude v budoucnu uzavřena.⁴⁸¹ V rámci přípravných prací se nicméně původně počítalo s tím, že by měly ostatní mezinárodní smlouvy, regulující tytéž otázky, přednost pouze za předpokladu, že by dodavatel, faktor i dlužník měli sídlo ve smluvním státě takové mezinárodní smlouvy.⁴⁸² Jak již bylo zmíněno výše, Úmluva o postoupení by podle svých závěrečných ustanovení v případě střetu převážila (za předpokladu, že v budoucnu vstoupí v platnost). Byť toto není zcela zřejmé z čl. 25 odst. 1 nařízení Řím I, neboť ten explicitně hovoří pouze o smlouvách obsahujících kolizní úpravu, měly by i mezinárodní smlouvy obsahující přímou úpravu (včetně Ottawské úmluvy), jejichž smluvní stranou byly členské státy a současně třetí stát ke dni přijetí nařízení Řím I, v případě konfliktu převážít.⁴⁸³

⁴⁷⁶ Čl. 5 Ottawské úmluvy.

⁴⁷⁷ Čl. 6 Ottawské úmluvy.

⁴⁷⁸ Čl. 8 Ottawské úmluvy.

⁴⁷⁹ Čl. 9 Ottawské úmluvy.

⁴⁸⁰ Čl. 10 Ottawské úmluvy.

⁴⁸¹ Čl. 15 Ottawské úmluvy.

⁴⁸² UNIDROIT. *Draft Final Provisions Capable of Embodiment in the Draft Convention on International Factoring Drawn up by a UNIDROIT Committee of Governmental Experts with Explanatory Notes (drawn up by the UNIDROIT Secretariat), Study LVIII – Doc. 34* [online]. 1987, s. 4. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/english/documents/1987/study58/s-58-34-e.pdf>. [citováno 2023-11-10].

⁴⁸³ GARCIMARTÍN ALFÉREZ. In: MAGNUS, MANKOWSKI, op. cit. sub 297, s. 752.

Závěr

Závazkové právní poměry jsou předmětem pramenů mezinárodního práva soukromého velmi hojně, v čemž je možno shledávat úměru k jejich významu pro každodenní lidský život a mezinárodní obchodní styk. Na unifikaci norem mezinárodního práva soukromého se kromě Evropské unie, zastávající v této oblasti zcela klíčovou roli, podílí i další entity, ať už jde o UNIDROIT, UNCITRAL nebo Haagskou konferenci mezinárodního práva soukromého, jež mají zásluhu na vypracování tu méně, tu více úspěšných mezinárodních úmluv. Význam nicméně není možno upírat ani dvoustranným smlouvám o právní pomoci a ve značně omezeném rozsahu též tuzemskému prameni mezinárodního práva soukromého, a to sice ZMPS, přestože před ním mají normy mezinárodního, jakož i unijního původu přednost.

Mezi frekventované mezinárodní obchodní operace v současné době patří systematicky do závazkového práva náležející institut, kterým je **postoupení pohledávky**. A to ať už jde o její klasické postoupení, či takové, které je realizované v rámci složitějších právních schémat, jako je faktoring nebo sekuritizace. Cese se může ve svém důsledku dotýkat právní sféry velké množiny subjektů, počínaje dlužníkem, postupitelem či postupníkem a konče třetími stranami, jako jsou věřitelé postupitele, jeho insolvenční správce či konkurující postupníci. Pro všechny zmíněné je klíčovým v každou chvíli vědět, jakým právním řádem se jejich právní situace řídí. V zájmu právní jistoty je tak žádoucí, aby unifikovaná unijní úprava jasně řešila všechny aspekty a všechny v úvahu přicházející vztahy potenciálně vzniknuvší při přeshraničním postoupení pohledávky. To je však cíl, kterého nicméně v současnosti účinná právní úprava reprezentovaná zejména článkem 14 nařízení Řím I nikoliv zcela dosahuje. Otázkou totiž zůstává, jakým právem se mají spravovat účinky postoupení pohledávky na třetí strany či jinak řečeno kterým právním řádem se má řídit, zda se postupník stal vlastníkem (věřitelem) jemu postoupené pohledávky. Ambici na ni podat odpověď si klade za svůj cíl návrh nařízení Komise z roku 2018.

V diplomové práci jsem si vytyčil dva základní cíle: **1) provést rozbor platné právní úpravy závazkových poměrů s mezinárodním prvkem a 2) provést analýzu právní úpravy postoupení pohledávky s mezinárodním prvkem**. Mám za to, že oba tyto cíle jsem v diplomové práci splnil. Zatímco prvního cíle bylo dosaženo v kapitole 1 a 2, cíl druhý byl realizován prostřednictvím kapitol 3–6.

V **kapitole první** tak bylo rozebráno základní pojmosloví, bez něž by se zbytek diplomové práce jen těžko obešel. Prvně došlo k bližšímu obeznámení s pojmem závazkového poměru, včetně připomenutí změny terminologie, jež s sebou přinesla rekonstrukce soukromého práva. Současně byla za pomoci judikatury Soudního dvora Evropské unie osvětlena linie mezi závazky smluvními a mimosmluvními a prostřednictvím ní též hranice mezi věcnou působností nařízení Řím I a Řím II, jež má pro jejich správnou aplikaci klíčový význam. Ta dle rozsudku ve věci *ERGO*

Insurance spočívá ve svobodném přijetí závazku jednou osobou vůči osobě druhé čili ve vzájemném konsensu stran. Dále bylo ozřejmáno, v čem může být v závazkovém právním poměru spatřován mezinárodní prvek, jehož existence je základní podmínkou pro aplikaci norem mezinárodního práva soukromého. Konečně byl vysvětlen rozdíl mezi dvěma metodami úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem – přímou a kolizní. Zatímco přímá metoda využívá k jejich regulaci hmotněprávní normy a má před kolizní metodou aplikační přednost, kolizní metoda svými zvláštními normami pouze určuje jeden z kolidujících národních právních řádů, jehož se má pro daný poměr užít. Činí tak prostřednictvím hraničních určovatелů, z nichž je v oblasti smluvních závazků tím nejdůležitějším volba práva (*lex electa*) a obvyklé bydliště (dle Nejvyššího soudu by byl korektnějším překladem „*obvyklý pobyt*“) jedné ze stran, jež jsou využívány nařízením Řím I.

Kapitola druhá pak čtenáři podává podrobný, nikoliv však vyčerpávající, výčet a rozbor pramenů mezinárodního práva soukromého, upravujících smluvní závazkové poměry s cizím prvkem. Systematicky je členěna tím způsobem, že je nejdříve věnována pozornost odpovídající unijní úpravě – nařízením Řím I, dále Vídeňské úmluvě o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, dvoustranným smlouvám o právní pomoci a konečně čistě vnitrostátní úpravě v ZMPS. Nejobjemnější pasáž představuje analýza **nařízení Řím I**, v níž je postupně rozebrána jeho geneze a působnost, základní hraniční určovatel této úpravy, jímž je volba práva a určení rozhodného práva při neexistenci volby. Volba práva může být dle nařízení výslovná či konkludentní. Nařízení ji přitom připouští též v čistě vnitrostátních a vnitrouijních situacích s tou výhradou, že se takto zvolené právo použije pouze v mezích norem práva jinak rozhodného, od nichž se nelze smluvně odchýlit. Pakliže si smluvní strany rozhodné právo nezvolí, obsahuje nařízení Řím I subsidiární kolizní normy, jejichž navázání primárně vychází z obvyklého bydliště jedné ze smluvních stran. Z analýzy právní úpravy vyplynulo, že bytí má nařízení Řím I před vnitrostátní úpravou přednost, existují přesto oblasti, ve kterých se mohou aplikovat vnitrostátní kolizní normy obsažené v českých poměrech v ZMPS. Může přitom jít o otázky z věcné působnosti nařízení Řím I explicitně vyloučené (např. úzká kategorie pojistných smluv podle čl. 2 písm. j) nařízení Řím I), nebo takové, kde je tato výluka dovozována pouze doktrinálně a může být sporná, což je případ jednostranných právních jednání nesouvisejících se smlouvou, a to v kontextu polemiky nad rozsudkem SDEU ve věci *Engler*. Namísto unijní úpravy, popřípadě současně s ní v případě jejich mezer, se mohou aplikovat též **multilaterální smlouvy využívající přímou metodu úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem**. S těmi se lze setkat primárně ve dvou oblastech. První z nich je mezinárodní koupě zboží, která je regulována Vídeňskou úmluvou o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG) z roku 1980. Vídeňská úmluva se přitom může aplikovat přímo, pokud mají smluvní strany svá místa podnikání v různých státech, které jsou smluvními státy CISG, či nepřímou, pokud se má dle kolizních norem užít právo některého ze smluvních států. Úmluva se nicméně použije pouze v případě koupě

k podnikatelským účelům, když mj. ze své působnosti vylučuje koupi zboží pro osobní potřebu a potřebu rodiny či domácnosti. Druhou oblastí je mezinárodní přeprava, v jejímž rámci je Česká republika vázána četnými mezinárodními smlouvami, jako je ku příkladu Úmluva CMR upravující mezinárodní silniční přepravu zboží, Úmluva COTIF regulující mezinárodní železniční přepravu nebo Montrealská úmluva zabývající se mezinárodní leteckou přepravou. Kromě toho v oblasti závazků nachází své uplatnění též **bilaterální smlouvy o právní pomoci**, jež má ČR uzavřeny se státy bývalého východního bloku (jako je Ukrajina, Uzbekistán či Mongolsko), a jež mají v případě smluv s nečlenskými státy EU před zmíněnou unijní úpravou přednost. Z jejich rozboru je však patrné, že kolizní řešení v nich obsažená již dnes zcela nemusí odpovídat aktuálně používaným, modernějším hraničním určovatelům.

V kapitole třetí došlo k uvození do problematiky postoupení pohledávky vymezením základních pojmů. Úvodem tak bylo vysvětleno, že pohledávka tvoří jádro závazkového poměru a představuje právo věřitele na určité plnění. Pohledávka je věcí v právním smyslu a představuje pro jejího věřitele určitou ekonomickou hodnotu, podle recentního rozhodnutí Nejvyššího soudu nicméně pohledávka není předmětem vlastnického práva, a tudíž nepoživá ochrany jako absolutní právo ve smyslu § 2910 OZ. Věřitel pohledávky není statickou veličinou a může se jakožto subjekt závazku v průběhu času měnit. Děje se tak prostřednictvím institutu, jež se nazývá postoupení pohledávky, k němuž nejčastěji dochází na základě smlouvy (neboli *cessio voluntaria*). Může tomu tak nicméně být pouze v těch případech, kdy právní předpisy či dohoda stran postoupení předmětné pohledávky nevylučují. Na postupu pohledávky jsou rovněž vystavěny rozličné obchodní operace, jako jsou faktoring, forfaiting, sekuritizace či finanční zajištění. Každý z těchto sektorů má přitom svoje rozličné potřeby, které mohou odůvodňovat nezbytnost odlišné kolizní úpravy. Postoupení pohledávky představuje primárně trojúhelníkový vztah mezi postupníkem, postupitelem a dlužníkem, může nicméně vyvolávat též účinky ve sféře třetích stran, pro něž je zpravidla klíčovou otázkou, zda a popř. kdy se pohledávka stala či nestala majetkem postupníka, a zdali se na dané postoupení tak mohou spolehnout. Celá tato problematika byla přiblížena rozsudkem SDEU ve věci **BGL BNP Paribas SA v TeamBank AG Nürnberg**, z jehož analýzy též mj. vyvstalo, že kolizní úprava účinků postoupení pohledávky na třetí strany není v současné unijní úpravě obsažena.

Jak totiž vyplynulo z rozboru Nařízení Řím I podaného v **kapitole čtvrté**, obsahuje toto ve svém čl. 14 pouze kolizní normy pro určení rozhodného práva, jímž se řídí vzájemný vztah mezi postupitelem a postupníkem a mezi postupníkem a dlužníkem. Poměr mezi prvními dvěma zahrnuje v zásadě všechna práva a povinnosti mezi nimi vycházející ze smlouvy o postoupení pohledávky, včetně majetkových účinků postoupení, a nařízení Řím I pro něj stanoví jako rozhodné právo to, jímž se řídí smlouva o postoupení pohledávky. Poměr mezi dlužníkem a postupníkem pak zaštiťuje otázky, jako jsou postupitelnost pohledávky, podmínky, za nichž má dlužníkovo plnění účinek

splnění dluhu, jakož i podmínky (např. informování dlužníka o postoupení), za nichž může být postoupení vůči dlužníkovi účinně namítáno. Kvůli potřebě chránit dlužníka v případě přeshraničního postoupení pohledávky volí pro tento poměr nařízení Řím I za rozhodné právo to, jímž se řídí postupovaná pohledávka.

V kapitole páté byl rozebrán **návrh nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany**, kterým si Komise klade za cíl překonat již od Římské úmluvy existující mezeru právní úpravy a podpořit přeshraniční obchod s pohledávkami. Studií BIICL, vypracovanou na popud Komise, byla podána tři možná konkurující kolizní řešení otázky účinků postoupení na třetí strany – 1) právo smlouvy o postoupení pohledávky, 2) právo, jímž se řídí postoupená pohledávka a 3) právo obvyklého bydliště postupitele – z nichž každé má své patrné výhody a nevýhody. Z jejich analýzy vyplynulo, že právo smlouvy o postoupení pohledávky podporuje autonomii vůle, jež však není v oblasti věcněprávní vnímána všemi zcela pozitivně. Právo, jímž se řídí postoupená pohledávka, obdobně jako posledně zmíněné kritérium, přináší redukci aplikovatelných právních řádů a snížení transakčních nákladů spojených s postoupením, je však nevhodné z hlediska globální cese a postoupení budoucích pohledávek. Komise nakonec ve svém návrhu zvolila **právo obvyklého bydliště postupitele**, a to pro jeho avizovanou snadnou zjistitelnost a předvídatelnost pro třetí strany, vhodnost pro postoupení hromadných a budoucích pohledávek a kompatibilitu s unijní insolvenční úpravou, jakož i Úmluvou o postoupení. Učinila tak v kombinaci s kritériem práva postoupené pohledávky pro pohledávky z účtů u úvěrové instituce a finanční pohledávky. Pro sekuritizaci naopak návrh umožňuje omezenou volbu práva opět ve prospěch práva postoupené pohledávky. Přestože je třeba vnímat iniciativu Komise jako chvályhodnou, lze k jí zvolenému řešení vznést několik zásadních výtek. Z nich tu nejvýznamnější tvoří skutečnost, že kritériem obvyklého bydliště postupitele vstupuje do otázky postoupení pohledávky další aplikovatelný právní řád, který z hlediska nařízení Řím I dosud nehrál roli. Úprava se tak v důsledku tohoto řešení stává komplikovanější a posouzení právních dopadů do sféry všech zúčastněných stran nákladnější. Lze však pouze odhadovat, jaké obrysy bude nakonec finální znění návrhu mít, neboť v průběhu legislativního procesu bylo jak ze strany Evropského parlamentu, tak ze strany Rady předloženo množství pozměňovacích návrhů, jež původní znění Komise podstatným způsobem modifikují. Aktuálně se čeká na předložení postoje Rady k návrhu nařízení v prvním čtení, pro jehož podobu budou patrně určující pozměňovací návrhy prezentované Radou v jejím obecném přístupu.

Z kapitoly šesté konečně vyplynulo, že postoupení pohledávky upravují též některé mezinárodní smlouvy, jež však mají v současné době pouze omezený význam. První z nich je Úmluva o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku z roku 2001, která v sobě kombinuje přímou a kolizní metodu úpravy poměrů s mezinárodním prvkem. Přestože dosud nevstoupila v platnost, jde o úpravu, jež sloužila jako inspirace pro zvolené kolizní kritérium v návrhu nařízení

o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany. Druhou z nich je Ottawská úmluva, reprezentující přímou úpravu mezinárodního faktoringu, kterou jsou vázány též některé členské státy Evropské unie a která by v případě střetu s nařízením Řím I měla přednost.

Seznam použitých zkratk

ABGB	Občanský zákoník Rakouské republiky (<i>Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
BGB	Občanský zákoník Spolkové republiky Německo (<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
BIICL	Britský institut mezinárodního a srovnávacího práva (<i>British Institute Of International and Comparative Law</i>)
Bruselská úmluva	Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
CISG	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (<i>Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb., o sjednání Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží</i>)
COMI	Místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka (<i>centre of the debtor's main interests</i>)
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
Nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Nařízení Řím II	Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy
Návrh	Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany
NS	Nejvyšší soud České republiky
Obecný přístup Rady	Obecný přístup Rady Evropské unie k návrhu nařízení o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany
Ottawská úmluva	Úmluva o mezinárodním faktoringu (<i>UNIDROIT Convention of 28 May 1988 on International Factoring</i>)
OZ	Občanský zákoník (<i>zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů</i>)

PECL	Principy evropského smluvního práva (<i>Principles of European Contract Law</i>)
Postoj EP	Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. února 2019 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany
Římská úmluva	Úmluva 80/934/EHS o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy ze dne 19. června 1980
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Studie BIICL	Studie Britského institutu mezinárodního a srovnávacího práva k otázce účinnosti postoupení nebo subrogace pohledávky vůči třetím osobám a přednosti postoupené nebo subrogované pohledávky před právem jiné osoby
UPICC	Principy mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (<i>UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts</i>)
Úmluva CMR	Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (<i>Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 11/1975 Sb., o Úmluvě o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě</i>)
Úmluva o postoupení	Úmluva OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku (<i>United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade 2001</i>)
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
Zelená kniha o transformaci Římské úmluvy	Zelená kniha o transformaci Římské úmluvy z r. 1980, o právu rozhodném pro smluvní závazky v komunitární nástroj a o její modernizaci
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
ZMPSaP	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
Zpráva Giuliano-Lagarde	Zpráva profesora Maria Giuliana a profesora Paula Lagarda k Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

Seznam použitých zdrojů

Monografie, komentářová literatura a sborníky

1. BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 2850 s. ISBN 978-80-7400-176-5.
2. BHOGAL, Tarsem, TRIVEDI, Arun. *International Trade Finance: A Pragmatic Approach*. Switzerland: Springer International Publishing, 2019, 354 s. ISBN 3-030-24540-3.
3. BISHOP, Eric. *Finance of International Trade*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2003, 222 s. ISBN 9780750659086.
4. BRIGGS, Adrian. *The Conflict of Laws*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, 287 s. ISBN 978-0-19-953966-6.
5. BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana, HORÁK, Pavel, PTÁČEK, Lubomír, SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 768 s. ISBN 978-80-7400-528-2.
6. BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 322 s. ISBN 978-80-7179-606-0.
7. ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Ivana Hexnerová - Bova Polygon, 2016, 373 s. ISBN 978-80-7273-177-0.
8. ČERNÁ, Stanislava, PELIKÁNOVÁ, Irena, DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní právo – podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 736 s. ISBN 978-80-7552-333-4.
9. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, 225 s. ISBN 978-80-7478-935-9.
10. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 436 s. ISBN 978-80-7552-187-3.
11. FERRARI, Franco, LEIBLÉ, Stefan. *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München: Sellier-European Law Publishers, 2009, 377 s. ISBN 978-3-86653-115-4.
12. HAVEL, Bohumil, NEVOLNÁ, Zuzana a kol. *Převody obchodních podílů a akcií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 332 s. ISBN 978-80-7676-396-8.
13. HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1344 s. ISBN 978-80-7400-535-0.
14. KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI Publishing, 2006, 612 s. ISBN 80-7357-131-5.

15. KRÖLL, Stefan, MISTELIS, Loukas A., PERALES VISCASILLAS, Pilar. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): A Commentary*. Second edition. München: C.H. Beck, 2018, 1253 s. ISBN 978-3-406-71455-9.
16. KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0.
17. LOJDA, Jiří. *Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční dopravě (CMR): Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2018. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/108/1/2>. ISSN 2336-517X. [citováno 2024-02-10].
18. MAGNUS, Ulrich, MANKOWSKI, Peter. *Rome I Regulation: Commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, 902 s. ISBN 978-3-504-08006-8.
19. MACHKOVÁ, Hana, ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva, SATO, Alexej a kol. *Mezinárodní obchodní operace*. 6., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014, 256 s. ISBN 978-80-247-4874-0.
20. PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 853 s. ISBN 978-80-7478-368-5.
21. PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.
22. PFEIFFER, Magdalena a kol. (eds.). *Liber Amicorum Monika Pauknerová*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 535 s. ISBN 978-80-7676-186-5.
23. PFEIFFER, Magdalena, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 412 s. ISBN 978-80-7380-764-1.
24. PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013, 192 s. ISBN 978-80-87576-84-7.
25. PLENDER, Richard, WILDERSPIN, Michael. *The European Private International Law of Obligations*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2009, 1053 s. ISBN 978-0-421-95490-8.
26. POLÁČEK, Bohumil. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, 340 s. ISBN 978-80-7552-770-7.
27. POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. Praha: Beck, 2006, 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
28. PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku: komentář k § 1721-2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, 1660 s. ISBN 978-80-7502-158-8.
29. RABAN, Přemysl a kol. *Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2019, 530 s. ISBN 978-80-87713-18-1.

30. ROZEHNALOVÁ, Naděžda (ed.). *Universal, Regional, National: Ways of the Development of Private International Law in 21st Century*. Brno: Masaryk University, 2019, 389 s. ISBN 978-80-210-9496-3.
31. ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Nariadení Řím I a Nariadení Řím II. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 636 s. ISBN 978-80-7598-971-0.
32. ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*, 2. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 389 s. ISBN 978-80-7598-123-3.
33. ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Právo mezinárodního obchodu. Včetně problematiky mezinárodního rozhodčího řízení*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 524 s. ISBN 978-80-7676-046-2.
34. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6.
35. SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1665 s. ISBN 978-80-7400-803-0.
36. ŠTENGLOVÁ, Ivana, DĚDIČ, Jan, FIALA, Josef a kol. *Základy občanského práva hmotného. Závazkové právo I*. Praha: Leges, 2023, 542 s. ISBN 978-80-7502-631-6.
37. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 1128 s. ISBN 978-80-7598-757-0.
38. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1700 s. ISBN 978-80-7478-638-9.
39. TICHÝ, Luboš, HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 496 s. ISBN 978-80-7400-625-8.
40. TICHÝ, Luboš. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 412 s. ISBN 978-80-7400-649-4.
41. TICHÝ, Luboš. *Nariadení č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 272 s. ISBN 978-80-7400-716-3.
42. TINTĚRA, Tomáš, PETR, Pavel. *Základy závazkového práva. 1. díl*. 2. vydání. Praha: Leges, 2020, 288 s. ISBN 978-80-7502-476-3.
43. TOMÁŠEK, Michal, TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, 496 s. ISBN 978-80-7502-184-7.

Odborné články

1. BALLIU, Arbër. Postoupení pohledávky v rozporu se smluvním zákazem. In: *Právní rozhledy*. 2021, č. 11, s. 381–391. ISSN 1210-6410.
2. BAZINAS, Spyridon. The Law Applicable to Third-party Effects of Assignments of Claims: the UN Convention and the EU Commission Proposal Compared. In: *Uniform Law Review*. 2019, roč. 24, č. 4, s. 609–632. ISSN 1124-3694.
3. BEZOUŠKA, Petr. Smluvní zákaz postoupení pohledávky (pactum de non cedendo). In: *Právní rozhledy*, 2015, č. 11, s. 381–390. ISSN 1210-6410.
4. BŘÍZA, Petr. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. In: *Právní rozhledy*. 2009, č. 2, s. 39–48. ISSN 1210-6410.
5. DICKINSON, Andrew. Tough Assignments: the European Commission's Proposal on the Law Applicable to the Third-Party Effects of Assignments of Claims. In: *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*. 2018, roč. 38, č. 4, s. 337–345. ISSN 0720-6585.
6. FENTIMAN, Richard. Trading Debts Across Borders: A European Solution?. In: *Indiana Journal of Global Legal Studies*. 2010, roč. 17, č. 2, s. 245–271. ISSN 1080-0727.
7. FERRARI, Franco. The International Sphere of Application of the 1988 Ottawa Convention on International Factoring. In: *The International Lawyer*. 1997, roč. 31, č. 1, s. 41–63. ISSN 0020-7810.
8. FERRARI, Franco. The UNCITRAL Draft Convention on Assignment in Receivables Financing: Applicability, General Provisions and the Conflict of Conventions. In: *Melbourne Journal of International Law*. 2000, roč. 1, č. 1, s. 1–18. ISSN 1444-8602.
9. FREDERICKS, Eesa Allie. Contractual Capacity in Private International Law: the Lizardi Rule in the Far East. In: *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*. 2018, roč. 51, č. 1, s. 116–134. ISSN 0010-4051.
10. GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. Council Amends Commission Proposal on the Law applicable to the Third-Party Effects of Assignments of Claims. In: *GEDIP-EGPIL.eu* [online]. Dostupné z: <https://gedip-egpil.eu/en/2021/council-amends-commission-proposal-on-the-law-applicable-to-the-third-party-effects-of-assignments-of-claims/>. [citováno 2024-01-23].
11. GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. The Rome I Regulation: Much Ado About Nothing? In: *The European Legal Forum*. 2008, roč. 8, č. 2, s. 61–80. ISSN 1861-8383.
12. GARCIMARTÍN, Francisco. *Derivatives in Cross-Border Insolvency Proceedings* [online]. 2016, 18 s. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=2731772> nebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2731772>. [citováno 2023-11-09].

13. HARTLEY, Trevor C. Choice of Law Regarding the Voluntary Assignment of Contractual Obligations under the Rome I Regulation. In: *International and Comparative Law Quarterly*. 2011. roč. 60, č. 1, s. 29–56. ISSN 0020-5893.
14. HEINZE, Christian, WARMUTH, Cara. The Law Applicable to Third-party Effects of Assignment and the Conflict Rules for Insolvency According to EU Laws. In: *Uniform Law Review*. 2019, roč. 24, č. 4, s. 664–684. ISSN 1124-3694.
15. KIENINGER, Eva Maria. Freedom of Choice of Law in the Law of Property? In: *European Property Law Journal*. 2018, roč. 7, č. 3, s. 221–245. ISSN 2190-8273.
16. KIENINGER, Eva Maria. European Rules on the Law Applicable to Third-party Effects of Assignments: A Never-ending Story?. In: *Revue de droit uniforme*. 2019, roč. 24, č. 4, s. 633–648. ISSN 1124-3694.
17. KRONKE, Herbert. Assignment of Claims and Proprietary Effects: Overview of Doctrinal Debate and the EU Commission's Proposal. In: *Oslo Law Review*. 2019, roč. 6, č. 1, s. 8–18. ISSN 2387-3299.
18. LABONTÉ, Hendric. Third-Party Effects of the Assignment of Claims: New Momentum from the Commission's Capital Markets Union Action Plan and the Commission's 2018 Proposal. In: *Journal of Private International Law*. 2018, roč. 14, č. 2, s. 319–342. ISSN 1744-1048.
19. LANDO, Ole, ARNT NIELSEN, Peter. The Rome I Regulation. In: *Common Market Law Review*. 2008, roč. 45, č. 6, s. 1687-1725. ISSN 0165-0750.
20. LEHMANN, Matthias. The Law Applicable to the Third-Party Effects of Assignment: The Aftermath of the CJEU's Decision in TeamBank. In: *EAPIL.org* [online]. 2021. Dostupné z: <https://eapil.org/2021/08/12/the-law-applicable-to-the-third-party-effects-of-assignment-the-aftermath-of-the-cjeus-decision-in-teambank/>. [citováno 2024-01-19].
21. MIŠŮR, Peter. Komise navrhla odstranit překážky přeshraničních investic. In: *Obchodně-právní revue*, 2018, č. 5, s. 151–160. ISSN 1803-6554.
22. PERKINS, Joanna. A Question of Priorities: Choice of Law and Proprietary Aspects of the Assignment of Debts. In: *Law and Financial Markets Review*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 238–243. ISSN 1752-1440.
23. SALINGER, Freddy. International Factoring and Conflicts of Law. In: *Law and Financial Markets Review*. 2007, roč. 1, č. 1, s. 7–10. ISSN 1752-1440.
24. TANG, Zheng. Law Applicable in the Absence of Choice - The New Article 4 of the Rome I Regulation. In: *Modern Law Review*. 2008, roč. 71, č. 5, s. 785–800. ISSN 0026-7961.
25. VERHAGEN, Henrik, VAN DONGEN, Sanne. Cross-Border Assignments under Rome I. In: *Journal of Private International Law*. 2010, roč. 6, č. 1, s. 1–21. ISSN 1744-1048.

26. WALSH, Catherine. Receivables Financing and the Conflict of Laws: the UNCITRAL Draft Convention on the Assignment of Receivables in International Trade. In: *Dickinson Law Review*. 2001, roč. 106, č. 1, s. 159–204. ISSN 0012-2459.
27. WALSH, Catherine. The Law Applicable to the Third-party Effects of an Assignment of Receivables: Whither the EU?. In: *Revue de droit uniforme*. 2017, roč. 22, č. 4, s. 781–807. ISSN 1124-3694.
28. ZVÁRA, Michael. Účinky smluvního zákazu postoupení pohledávky. In: *Právní rozhledy*. 2015, č. 9, s. 316–323. ISSN 1210-6410.

Rozhodnutí českých soudů

1. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 1095/18.
2. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 25 Cdo 27/2020.
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. 33 Cdo 969/2013.
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 23 Cdo 4886/2016.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 882/2005.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2023, sp. zn. 27 ICdo 30/2022.
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. 23 Cdo 427/2017-I.
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2019, sp. zn. 28 Cdo 208/2019.
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2021, sp. zn. 23 Cdo 3320/2020.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2008, sp. zn. 7 Tdo 786/2008.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 23 Cdo 5790/2016.
13. Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, sp. zn. Cpjf 27/86.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie

1. Rozsudek SDEU ze dne 14. října 1976 ve věci 29/76, *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v Eurocontrol*.
2. Rozsudek SDEU ze dne 30. listopadu 1976 ve věci 21/76, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v Mines de potasse d'Alsace SA*.
3. Rozsudek SDEU ze dne 27. září 1988, ve věci C-189/87, *Kalfelis v Schröder*.
4. Rozsudek SDEU ze dne 17. června 1992, ve věci C-26/91, *Jakob Handte & Co. GmbH v Traitements Mécano-chimiques des Surfaces SA (TMCS)*.
5. Rozsudek SDEU ze dne 15. září 1994 ve věci C-452/93 P, *Pedro Magdalena Fernández v Commission of the European Communities*.

6. Rozsudek SDEU ze dne 9. listopadu 2000 ve věci C-381/98, *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc.*
7. Rozsudek SDEU ze dne 17. září 2002 ve věci C-334/00, *Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA v Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS).*
8. Rozsudek SDEU ze dne 20. ledna 2005 ve věci C-27/02, *Petra Engler v Janus Versand GmbH.*
9. Rozsudek SDEU ze dne 23. dubna 2009 ve věci C-533/07, *Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch v Gisele Weller-Lindhorst.*
10. Rozsudek SDEU ze dne 6. října 2009 ve věci C-133/08, *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV.*
11. Rozsudek SDEU ze dne 25. února 2010 ve věci C-381/08, *Car Trim GmbH v KeySafety Systems Srl.*
12. Rozsudek SDEU ze dne 19. prosince 2013 ve věci C-9/12, *Corman-Collins SA v La Maison du Whisky SA.*
13. Rozsudek SDEU ze dne 21. ledna 2016, ve spojených věcech C-359/14, *ERGO Insurance SE v If P&C Insurance AS, a C-475/14, Gjensidige Baltic AAS v PZU Lietuva UAB DK.*
14. Rozsudek SDEU ze dne 28. července 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl.*
15. Rozsudek SDEU ze dne 18. října 2016 ve věci C-135/15, *Republik Griechenland v Grigorios Nikiforidis.*
16. Rozsudek SDEU ze dne 3. října 2019, ve věci C-272/18, *Verein für Konsumenteninformation v TVP Treuhand und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG.*
17. Rozsudek SDEU ze dne 9. října 2019 ve věci C-548/18, *BGL BNP Paribas SA v TeamBank AG Nürnberg.*

Rozhodnutí zahraničních soudů

1. Rozhodnutí francouzského Kasačního dvora z roku 1861 ve věci *Lizardi.*
2. Rozsudek Nejvyššího soudu Nizozemského království (*Hoge Raad*) ze dne 16. května 1997, sp. zn. RvdW, 1997, 126 C (ve věci *Brandsma q.q. v Hansa Chemie AG*).
3. Rozsudek německého Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*) ze dne 8. prosince 1989, sp. zn. XI ZR 302/97.
4. Rozsudek německého Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*) ze dne 26. března, sp. zn. IV ZR 137/96.

Právní předpisy vydané na území ČR

1. Zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 408/2011 Sb., o finančním zajištění, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Právní předpisy vydané orgány Evropské unie

1. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 392/2009 ze dne 23. dubna 2009 o odpovědnosti dopravců k cestujícím po moři v případě nehod.
2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepracované znění).
3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.
4. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.
6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění.
7. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU (tzv. směrnice *MiFID II*).
8. Směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.

Mezinárodní smlouvy

1. Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel (CVR), Ženeva, 1. března 1973, vyhlášená pod č. 91/2006 Sb. m. s.
2. Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě, Montreal, 28. května 1999, vyhlášená pod č. 123/2003 Sb. m. s.

3. Budapešťská úmluva o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (CMNI), Budapešť, 22. června 2001, vyhlášená pod č. 32/2006 Sb. m. s.
4. Úmluva Organizace spojených národů o námořní přepravě zboží, Hamburk, 31. března 1978, vyhlášená pod č. 193/1996 Sb.
5. Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech, Bratislava, 28. března 1989, vyhlášená pod č. 63/1990 Sb.
6. Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, Ulánbátar, 15. října 1976, vyhlášená pod č. 106/1978 Sb.
7. Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech, Taškent, 18. ledna 2002, vyhlášená pod č. 133/2003 Sb. m. s.
8. Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, Kyjev, 28. května 2001, vyhlášená pod č. 123/ 2002 Sb. m. s.
9. Smlouva o fungování Evropské unie. Konsolidované znění smlouvy publikováno v Úř. věst. C 202, 7. června 2016. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.
10. Úmluva 80/934/EHS o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (tzv. Římská úmluva), Řím, 19. června 1980. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A41980A0934>.
11. Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), Ženeva, 19. května 1956, vyhlášená pod č. 11/1975 Sb.
12. Úmluva o soudní příslušnosti a o výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Bruselská úmluva), Brusel, 27. září 1968. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41968A0927%2801%29>.
13. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, Vídeň, 11. dubna 1980, vyhlášená pod č. 160/1991 Sb.
14. UNCITRAL. *United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*. [online]. 2001. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/ctc-assignment-convention-e.pdf>. [citováno 2023-10-15].
15. UNIDROIT. *UNIDROIT Convention of 28 May 1988 on International Factoring*. [online]. 1988. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/english/conventions/1988factoring/convention-factoring1988.pdf>. [citováno 2023-11-10].

16. Úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody, Haag, 4. května 1971, vyhlášená pod č. 130/1976 Sb.
17. Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (COTIF), Bern, 9. května 1980, vyhlášená pod č. 8/1985 Sb.

Ostatní zdroje

1. BRITISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW. *Study on the Question of Effectiveness of an Assignment or Subrogation of a Claim Against Third parties and the Priority of the Assigned or Subrogated Claim Over a Right of Another Person: Final Report* [online]. 2011. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fd808b79-725d-4ce3-95b0-599119e7fb8f>. [citováno 2023-10-20].
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod České republiky se zbožím v roce 2022* [online]. 2023. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/190968996/24200823k_c.pdf/96babe7a-56bd-4913-924b-55c2f27f139f?version=1.1. [citováno 2023-12-24].
3. EVROPSKÁ KOMISE. *Důvodová zpráva k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro postoupení pohledávek na třetí strany*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2015, KOM (2018) 096 v konečném znění. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52018PC0096>.
4. EVROPSKÁ KOMISE. *Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernisation*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2002, KOM (2002) 654 v konečném znění. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A52002DC0654>.
5. EVROPSKÁ KOMISE. *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2005, KOM (2005) 650 v konečném znění. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52005PC0650>.
6. EVROPSKÁ KOMISE. *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2018. KOM (2018) 096 v konečném znění. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52018PC0096>.
7. EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů - Akční plán pro vytváření unie kapitálových trhů*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2015. KOM (2015) 0468 v konečném

- znění. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0468>.
8. EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva Komise k otázce účinnosti postoupení nebo subrogace pohledávky vůči třetím stranám a přednosti postoupené nebo subrogované pohledávky před právem jiné osoby*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské Unie, 2016. KOM (2016) 026 v konečném znění. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52016DC0626>.
 9. EVROPSKÝ PARLAMENT. 2018/0044 (COD) Law applicable to the third-party effects of assignments of claims. *Legislative Observatory* [online]. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2018/0044\(COD\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2018/0044(COD)). [citováno 2024-01-22].
 10. EVROPSKÝ PARLAMENT. *Legislativní usnesení ze dne 13. února 2019 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019, P8TA (2019) 0086. Dostupné také z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2019/02-13/0086/P8_TA\(2019\)0086_CS.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2019/02-13/0086/P8_TA(2019)0086_CS.pdf).
 11. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT RADY EVROPSKÉ UNIE. Řádný legislativní postup. In: *Consilium.europa.eu* [online]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/#:~:text=obecn%C3%BD%20p%C5%99%C3%ADstup%20%E2%80%93%20politik%C3%A1%20dohoda%20na,postoje%20Parlamentu%20v%20prvn%C3%ADm%20%C4%8Dten%C3%AD>. [citováno 2024-01-23].
 12. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT RADY EVROPSKÉ UNIE. Unie kapitálových trhů. In: *Consilium.europa.eu* [online]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/capital-markets-union/>. [citováno 2023-10-20].
 13. GIULIANO, Mario, LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Official Journal, C 282, 1980. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31980Y1031%2801%29>.
 14. HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW. *Status - Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Agency* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=89>. [citováno 2023-11-23].
 15. HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW. *Status - Convention of 4 May 1971 on the Law Applicable to Traffic Accidents* [online]. 2023. Dostupné z:

- <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=81>. [citováno 2023-11-06].
16. *Justiniánské Instituce (Institutiones Iustiniani)* [online]. Dostupné z: https://droitro-main.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/iust_institut.html. [citováno 2023-10-23].
 17. MINISTRY OF JUSTICE OF THE UNITED KINGDOM. *Explanatory Memorandum to the Law Applicable to Contractual Obligations and Noncontractual Obligations (Amendment etc.) (EU Exit) Regulations 2019*. 2019, No. 834 [online]. 2018. Dostupné z: https://www.legislation.gov.uk/uksi/2019/834/pdfs/uksiem_20190834_en.pdf. [citováno 2023-12-01].
 18. Občanský zákoník Nizozemského království – *Burgerlijk Wetboek* [online]. Dostupné z: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook01010.htm>. [citováno 2023-11-25].
 19. Občanský zákoník Rakouské republiky – *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* [online]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>. [citováno 2023-11-06].
 20. Občanský zákoník Spolkové republiky Německo – *Bürgerliches Gesetzbuch* [online]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1664. [citováno 2023-11-06].
 21. OTIF. *Status - Protocol of 3 June 1999 for the Modification of the Convention concerning International Carriage by Rail (COTIF) of 9 May 1980* [online]. 2023. Dostupné z: https://otif.org/fileadmin/new/3-Reference-Text/3A-COTIF99/NOT-22021_Status_Protocol-1999_e_17-11-2023.pdf. [citováno 2023-02-10].
 22. PLATEBNÍ INSTITUCE ROGER A.S. Bezregresní faktoring - slovník finančních pojmů. In: *roger.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.roger.cz/platba/slovník-pojmu/bezregresni-faktoring/>. [citováno 2023-11-02].
 23. PLATEBNÍ INSTITUCE ROGER A.S. Faktoring vs. forfaiting - slovník finančních pojmů. In: *roger.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.roger.cz/platba/slovník-pojmu/faktoring-vs-forfaiting/>. [citováno 2023-11-02].
 24. Principy evropského smluvního práva (*The Principles of European Contract Law*) [online]. Dostupné z: https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/. [citováno 2023-11-10].
 25. RADA EVROPSKÉ UNIE. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Law Applicable to the Third-party Effects of Assignments of Claims – General Approach* [online]. 2021. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9050-2021-INIT/en/pdf>. [citováno 2023-11-06].
 26. Stanovisko Generálního advokáta Yvese Bota přednesené dne 19. května 2009 ve věci C-133/08, *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v Balkenende Oosthuizen BV a MIC Operations*

- BV. Dostupné také z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=74403&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=315641>.
27. UNCITRAL. *Report of the Working Group on International Contract Practices on the Work of its Thirty-First Session, UN Doc A/CN.9/466* [online]. 1999. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v99/893/76/pdf/v9989376.pdf?token=VrFvyiVlhTPSSwk-Fqj&fe=true>. [citováno 2023-11-10].
28. UNCITRAL. *Status – United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods* [online]. 2023. Dostupné z: https://uncitral.un.org/en/texts/salegoods/conventions/sale_of_goods/cisg/status. [citováno 2023-12-05].
29. UNCITRAL. *Status – United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade* [online]. 2023. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/en/texts/securityinterests/conventions/receivables/status>. [citováno 2023-11-06].
30. UNIDROIT. *Draft Final Provisions Capable of Embodiment in the Draft Convention on International Factoring Drawn up by a UNIDROIT Committee of Governmental Experts with Explanatory Notes (drawn up by the UNIDROIT Secretariat), Study LVIII – Doc. 34* [online]. 1987. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/english/documents/1987/study58/s-58-34-e.pdf>. [citováno 2023-11-10].
31. UNIDROIT. *Model Clauses for the Use of the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts* [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/UPICC-model-clauses-English-i.pdf>. [citováno 2023-11-20].
32. UNIDROIT. *Principles of International Commercial Contracts* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2016-English-bl.pdf>. [citováno 2023-11-20].
33. UNIDROIT. *Status – UNIDROIT Convention on International Factoring* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.unidroit.org/instruments/factoring/status/>. [citováno 2023-11-10].
34. UNITED NATIONS. *Status - Convention on the contract for the international carriage of passengers and luggage by road (CVR)* [online]. 2023. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-B-26&chapter=11&clang=en. [citováno 2023-02-10].
35. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* [online]. 2012. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [citováno 2023-12-05].
36. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-548/18 ze dne 8. 8. 2018 [online]. 2018. Dostupné z:

<https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=220160&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=918933>. [citováno 2023-10-30].

Závazkové poměry s mezinárodním prvkem se zaměřením na postoupení pohledávky

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se ve své **první části** zaměřuje na **úpravu závazkových právních poměrů s mezinárodním prvkem**. V současnosti totiž nezdědka dochází k situaci, kdy je v závazkovém poměru přítomna určitá vazba na zahraničí, jako je obvyklé bydliště jeho subjektů v různých státech, jejich odlišná státní příslušnost či místo plnění závazku v zahraničí. Regulaci takových poměrů se věnují normy mezinárodního práva soukromého, jež mají v zásadě trojí původ – unijní, mezinárodní a vnitrostátní.

Diplomová práce se tak zprvu věnuje základnímu pojmosloví v oblasti závazků. Vymezuje závazkový poměr, jež diferencuje podle právního důvodu jeho vzniku na závazky smluvní a mimosmluvní, osvětluje pojem mezinárodního prvku a rozvádí metody úpravy vztahů s mezinárodním prvkem.

Následně blíže rozebírá platnou právní úpravu smluvních závazků obsaženou v právu Evropské unie představovanou nařízením Řím I, multilaterálních smlouvách obsahujících přímé normy, jakož i dvoustranných smlouvách o právní pomoci. Pozornost je nicméně věnována též zbytkové úpravě v tuzemském prameni mezinárodního práva soukromého, kterým je ZMPS.

Druhá část práce je zaměřena na o poznání užší, avšak se závazkovými poměry související, téma, jímž je **přeshraniční postoupení pohledávky**. Pohledávka, reprezentující právo věřitele na plnění od dlužníka, totiž může být předmětem převodu, a to i na zahraniční subjekt, což normy mezinárodního práva soukromého rovněž reflektují.

Kromě vymezení základních pojmů, jako jsou pohledávka, postoupení, finančních operací zakládajících se na postoupení (faktoring, forfaiting či sekuritizace), jakož i osvětlení problematiky účinků postoupení pohledávky na třetí strany, je těžištěm této pasáže především rozbor právní úpravy postoupení pohledávky s mezinárodním prvkem. Ta je mimo jiné představována článkem 14 nařízení Řím I, upravujícím rozhodné právo jednak pro poměry mezi postupitelem a postupníkem, jednak i mezi postupníkem a dlužníkem.

Čím se však nařízení Řím I nezaobírá, je problematika rozhodného práva pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany. Takovým účinkem je přitom možno rozumět například otázku, který z vícero postupníků má při opakované cesi téže pohledávky ve vztahu k ní přednost. Pozornost je tak soustředěna rovněž na návrh nařízení Evropské Komise z roku 2018, který by tuto a jí obdobné otázky měl řešit, avšak jehož budoucnost je v současné chvíli nejistá. Jím zvolené kolizní kritérium

obvyklého bydliště postupitele je pouze jednou z myslitelných variant, jež má přes své výhody i významná negativa, na něž je taktéž upozorněno.

V poslední řadě diplomová práce míří na mezinárodněprávní úpravu postoupení pohledávky obsaženou v Úmluvě OSN o postoupení pohledávek v mezinárodním obchodním styku a Úmluvě UNIDROIT o mezinárodním faktoringu, jež má nicméně značně omezený význam. Zatímco první z nich dosud nevstoupila v platnost, druhou z nich v současnosti ratifikovalo pouze devět smluvních států.

Klíčová slova: závazkové poměry, postoupení pohledávky, mezinárodní prvek

Obligations Involving an International Element with Focus on Assignment of Receivables

Abstract

In its **first part**, the diploma thesis focuses on the **legal regulation of obligations** with an international element. It is not uncommon nowadays for an obligation to have a certain relation to a foreign country, such as the habitual residence of its subjects, their different nationality, or the place of performance of the obligation. The regulation of such relationships is governed by rules of private international law, which are essentially of three origins – EU, international and national.

The thesis thus initially covers the basic terminology with regard to obligations. It defines the term obligation, describes the difference between contractual and non-contractual obligations, explains the concept of international element and elaborates on the methods of regulation of relationships containing such international element.

It then analyses the current legal regulation of contractual obligations contained in law of the European Union represented by the Rome I Regulation, in the multilateral treaties providing uniform rules of substantive law, as well as in bilateral treaties on legal assistance. However, attention is also paid to the residual regulation in the domestic source of private international law – the ZMPS.

The second part of the thesis addresses a much narrower, yet to obligations related topic, that is **cross-border assignment of receivables**. A receivable, which represents the creditor's right to receive performance from the debtor, may be subject to transfer, even to a foreign entity, which is accordingly reflected by the rules of private international law.

Besides defining the basic concepts such as receivable, assignment, financial operations based on assignment (factoring, forfaiting, or securitization), as well as clarifying the issue of the effects of assignment of receivables to third parties, the focus of this passage is mainly on the analysis of the legal regulation of assignment of receivables with an international element. It is represented, inter alia, by Article 14 of the Rome I Regulation, which governs the law applicable to the relationship between the assignor and the assignee as well as between the assignor and the debtor.

However, what the Rome I Regulation does not deal with is the issue of the law applicable to the third-party effects of the assignment of receivables. Such an effect can be understood as, for instance, the question of which of several assignors has priority in the event of multiple assignments of the same receivable. Attention is thus also directed towards the Commission's 2018 proposal for a regulation which should address these and similar issues, but the future of which is currently uncertain. Its chosen connecting factor of the assignor's habitual residence is only one of the

conceivable options, which, despite its advantages, has significant disadvantages, which are likewise pointed out.

Lastly, the thesis focuses on the international law regulation of assignment of receivables, contained in the UN Convention on the Assignment of Receivables in International Trade and the UNIDROIT Convention on International Factoring, which, however, is of limited importance.

Key words: Obligations, Assignment of Receivables, International Element